TÜRKİYE

Sektörel Operasyonel Programı

Çevre ve İklim Değişikliği

İçindekiler Tablosu

1. Sektör analizi 6
1.1 Ulusal politika ve sosyo-ekonomik durum 6
1.2 Sosyo-ekonomik analizler (GZFT analizleri) 7
2. Sektör yaklaşımı için kapsam 10
2.1 Ulusal sektör politika(ları) / strateji(leri) 10
2.2 Kurumsal düzen, liderlik ve kapasite 12
2.3 Sektör ve and donör koordinasyonu 14
2.4 Orta vadeli bütçe perspektifleri 16
2.5 Uygulama değerlendirme çerçevesi 18
2.6 Kamu mali yönetimi 19
2.7 Makroekonomik çerçeve 19
2.8 Genel değerlendirme 20
3. IPA II sektör desteğinin amaç(ları) 21
4. Programın operasyonel özellikleri 21
4.1 Coğrafi ve tematik konsantrasyon 21
4.2 Diğer sektörlerde IPA II programları ile programın etkileşimi 23
4.3 Başka donörlere sahip sektörde IPA II desteğinin tamamlayıcılığı 24
4.4 Eşit fırsatlar ve cinsiyet eşitliği ana akımlaştırılması 24
4.5 İklim eylemi ve sürdürülebilir kalkınma 25
4.6 Program stratejisi – Eylemler ve faaliyetler 25
4.6.1 Eylem 1 – Su 27
4.6.1.1 Müktesebata-ilişkin kurumsal yapılanma faaliyetleri 28
4.6.1.2 Other activities (investments, TA, grant scheme, etc.) 30
4.6.1.3 Değerlendirme tablosu 32

4.6.2 Eylem 2 – Atık ... 33
4.6.2.1 Müktesebata-ilişkin kurumsal yapılanma faaliyetleri ... 34
4.6.2.2 Diğer Faaliyetler (yatırımlar, TD, hibe programı, vs.) ... 34
4.6.2.3 Değerlendirme tablosu ... 36
4.6.3.3 Değerlendirme Tablosu ... 43
5. Eğer varsa, eş finansman oranları dahil eylem ve yıllık olarak mali tablolar ... 46
6. İstişare sürecine genel bakış ... 55
7. Uygulamaya ilişkin düzenlemeler ... 55
7.1 Program yönetim ve kontrolü için ilgili yapı ve kurumların açıklaması ... 55
7.2 İzleme düzenlemeleri ... 55
7.2.1 Sektörel İzleme Komitesi ... 55
7.3 Evaluation arrangements ... 56
7.4 İletişim ve görünürlük ... 57
8. Performance indicators ... 58
9. Ekler ... 65

Tablolar Listesi

Tablo 1 Çevreye ilişkin başlıca Ulusal Sektör Stratejileri ve Eylem Planları 10

Tablo 2 Çevreye ilişkin paydaşlar ve görevleri 13

Tablo 3 2007-2023 yılları arasında Çevre Yatırımlarının sektörel dağılımı 17

Tablo 4 2007-2010 yılları için Çevre Yatırım Harcamaları*(Avro) 17

Tablo 5 Karşılaştırmalı Tablo – Çevresel Yatırım İhtiyacı, Yapılan Yatırım ve Toplam fark 17

Tablo 6 Cografi Odaklanma* için Seçilmiş öncelikli Bölgeler ve kişi başı gayrisafi katma değeri ulusal ortalamanın %75'inin altında olan NUTS II bölgeleri 22

Şekil Listeleri

Şekil 1 NUTS II Bölgelerinde kişi başı gayrisafi katma değeri (ulusal ortalamanın %'si, ulusal ortalama=100) ..... **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

Ekler

Ek I: GZFT Analizi

Ek II: Orta-Vadeli Bütçeye Bakış

Ek III: Büyük Projelerin İndikatif Ana ve Yedek Listesi – Su

Ek IV: Küçük Projelerin İndikatif Listesi – Su

Ek V: Büyük Projelerin İndikatif Ana ve Yedek Listesi – Katı Atık

Kısaltmalar

AAT	Atık Su Arıtma Tesisi
AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AYB	Avrupa Yatırım Bankası
CAFE	Avrupa İçin Daha Temiz Hava
CBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer
CEB	Avrupa Kalkınma Bankası Konseyi
CLP	Sınıflandırma, Etiketleme ve Ambalajlama
ÇOP	Çevre Operasyon Programı
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DB	Dünya Bankası
DEA	Düzenleyici Etki Analizi
DNP	Kusur Sorumluluk Süreci
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DSIP	Yönerge Odaklı Uygulama Planı
EBRD	Avrupa İmar Ve Kalkınma Bankası
ELV	Yaşam Sonu Araçları
EMSD	Sürdürülebilir Kalkınma için Çevre Yönetimi
GEF	Küresel Çevre Fonu
GHG	Sera Gazı
GSKD	Gayrisafi Katma Değer
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler
HCFCs	Hidroklorofloroкarbonlar
HKEP	Havza Koruma Eylem Planı
IFIs	Uluslararası Finans Kuruluşları
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
INSPIRE	Avrupa Mekansal Bilgi Altyapısı
IPA	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
IPC	Endüstriyel Kirlilik Kontrolü
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
IPPC	Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol
İDEP	Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı
JICA	Uluslararası Japon İşbirliği Teşkilatı
KO	Katılım Ortaklığı
KOK	Kalıcı Organik Kirleticiler
KP	Ulusal Kalkınma Planı
LULUCF	Arazi Kullanımı, Arazi-Kullanımdaki Değişiklikler ve Ormancılık
MUSİAD	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
NEC	Ulusal Emisyon Üst Limitleri
NHYP	Nehir Havzası Yönetim Planları
NIPAC	Ulusal IPA Koordinatörü

NSRD	Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi
ODS	Ozon Tabakasına Zarar Veren Maddeler
OS	Program Otoritesi
OSİB	Orman ve Su İşleri Bakanlığı
OVMP	Orta Vade Mali Plan
PCB	Poliklorobifeniller
PCT	Polikloroterfeniller
PEP	Katılım Öncesi Ekonomik Programı
PEPA	Katılım için Öncelikli Çevre Projeleri
PFMC	Kamu Mali Yönetim ve Kontrolü
PIC	Öncelikli Bildirilen İzin
PPP	Kamu Özel İşbirliği
PSP	Özel Sektör Katılımı
REACH	Kimyasalların Kaydedilmesi, Değerlendirilmesi, Yetkilendirilmesi ve Kısıtlanması
RoHS	Belirli Zararlı Maddelerinin Kullanımının Kısıtlanması
SÇD	Stratejik Çevresel Değerlendirme
SMC	Sektörel İzleme Komitesi
SOP	Sektörel Operasyonel Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TD	Teknik Destek
TL	Türk Lirası
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
ToR	İş Tanımı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türkiye Sanayici & İşadamları Derneği
UÇES	Ulusal Çevre Eylem Stratejisi
UÇF	Ulusal Çevre Fonları
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNFCCC	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
UP	AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program
VOC	Uçucu Organik Bileşenler
WEEE	Atık Elektrik ve Elektronik Ekipmanlar
XPS	Ekstrüde Polistren

1. Sektör analizi

1.1 **Ulusal politika ve sosyo-ekonomik durum**

Türkiye'nin AB Üye Devletler tarafından adaylığı Aralık 1999 tarihinde kabul edildikten sonra, Avrupa Konseyi tarafından belirlenen esasları, öncelikleri, orta vadeli hedefleri ve koşulları ortaya koyan Katılım Ortaklığı (KO) Belgesi (Çevre için orta ve kısa vadeli öncelikleri de içeren) resmi olarak AB konseyi tarafından Mart 2001 tarihinde kabul edilmiştir. KO belgelerini bir yol haritası olarak kullanan, Türkiye, AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program'ı (UP) hazırlamıştır. 2005 yılında, AB Konseyi ve Türkiye arasında müzakereler başlamıştır.

Çevre ve İklim Faslı'na ilişkin olarak, her iki izleme süreci de sırasıyla 03-11 Nisan 2006 ve 29 Mayıs – 03 Haziran 2006 tarihlerinde yapılan açıklayıcı ve iki taraflı toplantılar ile tamamlanmıştır. İzleme raporu Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmış ve son sürümü ise 3 Ekim 2007 tarihli mektup ile Portekiz Başkanlığı tarafından Türk yetkililere iletilmiştir. Bu rapor (iki) 2 açılış değerlendirmesi içermektedir:

- Türkiye, önemli süreç ve zaman tablolarını belirterek ulusal, bölgesel ve yerel seviyede gerekli idari kapasiteyi oluşturmak ve ihtiyaç duyulan mali kaynakları hazırlamak için planları dahil olmak üzere, bu bölümde Müktesebata kademeli ve koordine bir şekilde geçiş, bunun uygulanması ve kullanılması için kapsamlı stratejisini Komisyona sunmaktadır.
- Türkiye, ilgili Avrupa Topluluğu-Türkiye Konsey Kararları uyarınca geçerli bir çevre Müktesebatının uygulanmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmektedir.

İlk kriteri karşılamak adına, "Stratejik Belgeler" (fasıl 27 içerisinde, Eylül 2009 tarihinde Çevre Müktesebatı Açılış Değerlendirmesinin Uygulanması İçin Gerekli Kaynaklar ve Ulusal, Bölgesel ve Yerel Seviyede Gerekli İdari Kapasitelerin Hazırlanması için Türkiye Cumhuriyeti'nin Planı) hazırlanmış ve Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. İkinci kriteri karşılamak amacıyla, AB-Türkiye Konsey Kararları uyarınca, ilgili Çevre Müktesebatının uygulanmasına ilişkin "Notlar", hazırlanmış ve Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Çevre Faslı açılış kriterleri üzerine Değerlendirme Raporunun, Genişlemeden Sorumlu Çalışma Grubu tarafından 11 Aralık 2009 tarihinde kabul edilmiş ve COREPER tarafından tasdik edilmesinden sonra, "Müzakere Pozisyon Belgesi" bunlara dayanılarak sunulmuştur. Sonuç olarak, Çevre Faslı, 21 Aralık 2009 tarihinde Türkiye ile Bakanlık Seviyesinde Katılım Konferansının Sekizinci Toplantısında katılım müzakerelerine açılmıştır.

Avrupa Birliği Müktesebatının önemli bir bölümü, ulusal mevzuat ile uyumlu hale getirilmiş ve kalan kısım için uyumlaştırma çalışmaları ise hala devam etmektedir. AB Müktesebatının dinamik yapısından dolayı, uyumlu hale getirme çalışmaları birkaç yeni AB Mevzuatını dikkate alarak devam etmektedir. Çalışmalar, Bölüm 2.1. içerisinde listelenen diğer strateji belgeleri ve UP (farklı AB mevzuatları için uyumlu hale getirme hedeflerini listeleyen belgeler, en son 2008 yılı için hazırlandı) gibi belgelerde yer alan taahhütler ile uyumlu olarak devam edecektir.

Genel olarak, Mevcut Üye Devletlerin Türkiye için katılım müzakerelerinin karşılaştırıldığı, "Çevre ve İklim" Faslı sürecin ileri safhalarında müzakerelere açılmıştır. Sonuç olarak, AB Çevre Müktesebatının geçişi ve uygulanması, çevre tedbirlerinin çeşitli sektörlere entegrasyonu için maliyetler de dahil olmak üzere birçok sektör için hala önemli yatırımlar (Teknolojik, altyapı yatırımları, işletme maliyetleri ve kurumsal yapıda idari değişikliklerden doğan maliyetler) ve buna bağlı olarak uzun süreçler gerektirmektedir. Ayrıca, AB İklim Müktesebatının uyumlulaştırılması ve uygulanması da bir dizi sektörde, düşük karbon ekonomisine geçiş için kapasitenin arttırılması ve iklim politikalarının tasarlanması, uygulanması ve izlenilmesi için kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi için eylemleri gerektirecektir.

Bu bağlamda, daha temiz bir çevre elde etmek, iklim değişikliği ile mücadele etmek ve AB' nin yüksek standartlarını karşılamak zaman alacaktır. Yaşanabilir bir çevre oluşturma hedefiyle ve

ülkedeki sosyal ve ekonomik koşulları dikkate alarak, AB Çevre ve iklim Müktesebatının uygulanması için kapsamlı çalışmalar gereklidir.

Strateji Belgelerinde maliyetler ve ön görülebilir mali kaynaklar, ilgili tüm tarafların katılımı ile hazırlanmış olan AB Entegre Çevre Yaklaşım Stratejisine (UÇES) dayanarak belirlenmiştir. Mevzuat uygunluğu, kurumsal kapasite ve maliyet analizi sekiz sektör için belirlenmiştir.

Uyum sürecinde Türkiye'nin toplam gerekli çevre yatırımlarının belirlenmesi için 2007 tarihinden başlayarak yeni yatırım, yenileme, bakım ve onarım işleri için maliyetler dikkate alınmıştır.

Endüstriyel, tarımsal ve kentsel altyapı dahil olmak üzere toplam yatırım maliyetleri 58.5 milyar Avro değerindedir.

Ulusal planlama için en yeni belgeler 2014-2018 dönemini kapsayan, Temmuz 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı tarafından düzenlenen 10. KP' dir. KP, ülkenin kalkınma hedeflerini tanımlamaktadır ve IPA desteği için ilgili olan tüm alanlarda stratejik öncelikleri belirlemektedir. KP, alternatif bir tedbir olarak ve kendi hakkı altında bir öncelik olarak çevre ve iklim değişikliğini tanımlamaktadır.

1.2 **Sosyo-ekonomik analizler (GZFT analizleri)**

Türkiye, 786 milyar $ Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ile en büyük orta-gelirli ülkelerden birisidir; Türkiye, dünyada ise en büyük 18. Ekonomidir[1]. On yıldan kısa bir süre içerisinde, ülkedeki kişi başı gelir neredeyse üç katına çıktı ve şimdi ise 10,000$' ı geçmektedir [2]. Türkiye, geçmiş on yıl içerisinde rekabet edebilirlikte 16 sıra ilerleyerek Dünya Ekonomik Forumunda Global Rekabet Endeksinde[3] 43. sıraya yerleşmiştir.

Türkiye ekonomisi, 2012 yılında %2.2 oranında büyümüştür[4]. 2013 yılının üçüncü çeyreğinde ise Türk ekonomisi %4.4 büyümüş ve 2013 yılının ilk üç çeyreğinde ise %4.0 oranında büyümüştür[5]. Aynı zamanda, önümüzdeki dönemde gelişen ekonomilerin görünümü kötüye gitmektedir. Avrupa ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin ekonomisi olumlu seyretmesine rağmen, ülkenin orta vadeli ekonomik zorlukları hala rekabeti arttırmaktadır. AB, 2011 yılında Türkiye ticaretinin %46'^sını karşılayarak Türkiye'nin en büyük ekonomik ortağı durumundadır[6].

Türkiye, nüfusunun yarısının 30.4 yaşın altında olduğu 76.7 milyon nüfusa sahiptir. Nüfusun büyüme oranı Türkiye'de %1.37 AB'de ise %0.2'dir. Gelecek beklentilerine göre, 2023 yılına kadar toplam nüfus 85 milyonu aşacaktır[7].

1 http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview
2 http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview
3 http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_Rankings_2012-13.pdf
4 http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG
5 http://www.economy.gov.tr/index.cfm?sayfa=ulusticgundem&icerik=070C58D4-CB84-EE3F-2624FD0439943ABA
6 http://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview
7http://www.chamber.org.il/images/Files/24821/24821.ppt
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00006&plugin=1

Türkiye'nin 10. Kalkınma Planına göre, 2023 yılı için Türkiye'nin başlıca makroekonomik hedefleri GSYİH' yı 2 trilyon $' a çıkartmak ve kişi başı geliri ise 25.000$' a yükseltmektir[8]. Aşağıdaki analizler, ÇOP için dahili güçlükleri ve zayıflıkları aynı zamanda dış fırsatları ve tehditleri göstermektedir. Değerlendirme için alınan önemli alanlar, hukuki (AB ve ulusal mevzuat) ve kurumsal kapasitedir (insan kaynakları ve altyapı).

Analiz uygulamaları sırasında, mevcut durum, çok sayıda etüt ve raporlardan elde edilen verilerle beraber çeşitli paydaşların hareketleri göz önünde bulundurularak detaylı olarak değerlendirilmiştir. Benzer bir sağlam süreç ise güçlü ve zayıf yanların yanısıra fırsat ve tehditlerin belirlenmesi için de uygulanmıştır. Tüm bu bulgular, ÇOP' un güvenli ve gerçekçi bir şekilde belirlenebileceği hem iç hem de dış çalışma ortamların doğru bir şekilde değerlendirmesini sağlamak için bir araya getirilmiştir. Özel olarak yapılan ÇOP çalışmaları sırasında, GZFT analizleri tartışılmış ve ilgili paydaşlara göre revize edilmiştir.

GZFT ANALİZLERİNDE VURGULANAN HUSUSLAR

(a) Güçlü Yanlar

Türk çevre mevzuatını, AB çevre mevzuatına uyumlaştırmak için önemli adımların atıldığına dikkat çekmek gerekir. Bu devam eden bir süreçtir ve hala yapılacak önemli oranda iş olmasına rağmen, Türk ve AB mevzuatları arasındaki boşluk gittikçe kapanmaktadır. Bu amacı yerine getirecek olan birçok yeni/ uyumlaştırılmış kanun taslağı hazırlanmıştır. DSIP ve DEA çalışma belgelerine dayanılarak, AB Çevre müktesebatının uyumlulaştırılması ve uygulanması planlanmıştır.

Önemli bir mihenk taşı da 2872 sayılı (1983) Çevre Kanununu tadil eden 5491 sayılı yeni yayınlanmış olan Çevre Kanununun (2006) onaylanmasıdır. Bu kanun, ulusal çevre korumasının geliştirilmesi aynı zamanda uluslararası gereksinimlerin karşılanması için değişiklik anlamında önemli bir katkı sağlamıştır. Bu kanun aşağıdakiler için yasal esasları ortaya koymaktadır:

- çevresel hizmetlerin yerine getirilmesi için belediyeler, yerleşim yerleri ve sanayi bölgelerinin sorumlulukları;
- "üretici sorumluluğu" ve "kirleten öder" esasları;
- çevre koruması, kirliliğin önlenmesi ve eski atık depolama alanlarının rehabilitasyonu ve kapatılması için ekonomik araçların kullanılması

Yukarıdakilerin tümü, 2014-2018 için 10. KP ile uyumludur.

AB Müktesebatı uyumu için birkaç tüzük ve eylem planı hazırlanmıştır. Birkaç sektör için taslak kanunlar hazır durumdadır. Çevre sektörünün diğer bir güçlü yönü ise iklim değişikliği, hava yönetimi ve su yönetimi için koordinasyon kurullarının oluşturulmasıdır. Birkaç sektörün gelişimi hakkındaki detaylı bilgiler Ek I içerisinde verilmiştir.

8 Türkiye'nin 10. Kalkınma Planı, s. 28., http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf

İnsan kaynakları ve operasyonlar açısından, IPA fonlarını kullanan yararlanıcıların kapasitesi arttırılmış ve önemli oranda deneyim kazanılmıştır.. Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile birlikte, belediyelerin teknik kapasiteleri arttırılmıştır. Ayrıca, ÇOP faaliyetlerinin ortak finansmanı için ulusal fonların uygunluğu sağlanmıştır.

(b) Zayıf yanlar

Belediyelerin yanısıra, Türk idari yapısının her seviyesinde, özellikle belirtmek gerekirse, merkezi idare, merkezi idarenin taşra yapılanmasında (il müdürlükleri veya bölge müdürlükleri), çevresel alanlarda kapasitenin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çevresel politikaların uygulanması sürecine dahil olan belirli merkezi ve yerel (belediye ve bölgesel) idare bölümlerinin ölçüm, izleme, planlama, gözetim, inceleme, raporlama aynı zamanda proje geliştirme ve uygulama için gerekli olan idari, mali ve teknik becerilerinde geliştirilmesi gereklidir.

AB iklim müktesebatı ile uyum hala erken safhadadır ve daha acil ve koordine olan iklim politikalarının ise hala yerel ve ulusal olarak geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. İdari kapasitenin ve kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi sera gazı salınımlarının takibi ve raporlanması için bir sistemi kurmak ve iklim değişikliği etkilerinin azaltılması için plan ve eylemleri tasarlamak ve uygulamak için gerekmektedir. Ekonomik faaliyetler ve altyapılar, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı hassastır bu nedenle uyum tedbirlerinin hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir.

İlaveten, UÇES, 2007-2023 hazırlanmıştır ancak güncellenmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin son on yıl içerisinde önemli ekonomik ve sosyal değişiklikler üzerinde başarılı deneyimlerinin bulunmasına rağmen, sosyal ve ekonomik kalkınma için hala önemli çaba ve kaynak gerekmektedir.

Görev ve sorumluluk karmaşasının kurumlar arasında çözülmesi gereklidir ancak koordinasyon kurulları ve kapalı işbirlikleri gibi güçlü koordinasyon mekanizmalarının oluşturulması ile bu durumun üstesinden gelmek için önemli oranda çaba harcanmaktadır.

Diğer önemli bir zayıflık ise; çevre koruma amaçlı, yüksek maliyetli altyapı yatırımlarına ve faaliyetlerine ayrılan finansal kaynakların ihtiyacı karşılayamamasıdır.

Bazı bölgelerde çevre kalitesi, başlıca su, atıksu ve su altyapısına uzun vadeli yatırımlar nedeniyle ayrıca yetersiz çevre planlaması ve yönetim sistemlerinden dolayı AB standartlarından çok uzaktadır.

Bu zayıflıkların hafifletilmesi ve ortadan kaldırılması engel teşkil etmektedir ve bu SOP' un bir parçası olarak planlanan faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturacaktır (Bkz. Bölüm 4.6).

(c) Fırsatlar

Şu anda, belediye bütçeleri, yüksek maliyetli çevre yatırım projelerine finansman sağlamak için yeterli değildir. Belediye vergi ve ücretleri düşüktür ve birçok durumda, ulusal mevzuata ve AB gereksinimlerine yanıt vermek adına yatırımları hızlandırmak için gerekli olan büyük hacimli fonları oluşturmak için tarifeler yeterli değildir. Bu geçmişe karşın, SOP, tüm Türkiye' de içme suyunun dağıtılması, atık su arındırılması ve atık hizmetlerinin geliştirilmesi ile sonuçlanacak olan oldukça önemli müdahaleler sunmaktadır. Bu fırsat, ulaşım bağlantıları ve arttırılan rekabet gücü gibi diğer girişimler ile birleştiğinde Türkiye'nin tamamında bölgesel kalkınmanın oluşturulmasında, ekonomik kalkınma ve nüfus için tüm sektörler adına yaşam standartlarının arttırılmasında itici güç teşkil edecektir.

Bununla birlikte, gerçekçi ve karşılanabilir çevre tarifeleri, ücretleri ve idari para cezalarının belirlenmesi için yönetmelik ve kılavuzlar geliştirmek için ilgili yetkilerin verilmesi de önemli bir fırsattır. Bu, uzun vadede operasyon, bakım ve tekrar yatırım imkanları sağlayacaktır.

IPA fonlarına erişim, belediyelerin genel çevresel koruma ve kendi uygulama programlarını oluşturmasında önemli bir teşvik anlamına gelmektedir.

Ayrıca, bazı şehirlerde küçük belediyelerin büyükşehir belediyeleri ile birleşmesi (6360 sayılı Belediye Kanunu ile) küçük belediyelerde kapasitelerin oluşması ve operasyonların artması ile sonuçlanabilecektir.

Bu fırsatlar, hem merkezi hem de bölgesel seviyede ÇŞB tarafından da desteklenecektir. ÇOP ile ilgili projelerin hazırlanması ve yönetilmesi için kapasite oluşturmak ve TD, çevresel ve iklim yönlerinin Türkiye'deki tüm IPA program bileşenlerine entegre etmek için fırsat sunacaktır.

Hepsinden öte, geliştirilmiş çevresel altyapı için yüksek seviye standartlar nüfusun genel sağlığının iyileştirilmesi ve sudan kaynaklanan sağlık harcamalarının azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

(d) Tehditler

Önemli tehditler aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- uluslararası ortak finansmanı sağlanan projeleri idare etmek ve çevre hizmetlerini sürdürmek için küçük ve orta boyutlu belediyelerin sınırlı kapasiteleri
- hibelerin bir geri ödemesi olmadığını düşündükleri için, belediyelerin projelerin ilk safhalarında gösterdikleri aşırı taleplerin ilerleyen safhalarda projelerin uygulanması imkansız hale getirmesi.

Böylece, belediyeler için kapasite oluşturulmasının yanısıra iletişim araçlarının geliştirilmesine de önem verilecektir.

Genel olarak, bilinen risklere rağmen, analizler, sektörde gelecekte yapılacak olan geliştirmelerinin çevre kalitesi ve yaşam standartlarının geliştirilmesi üzerine önemli bir etkisi olacağına dair gerçekçi bir potansiyele sahip olduklarını doğrulamaktadır. Amaç, orta vadede gerçekçi başarılabilir hedeflere ulaşmak için proje uygulanabilirliğini birleştirmektir.

Detaylı GZFT analizleri Ek I içerisinde sunulmuştur.

2. Sektör yaklaşımı için kapsam

2.1 **Ulusal sektör politika(ları) / strateji(leri)**

2006 yılında, UÇES 2007 – 2023 adı verilen kapsamlı bir sektör strateji raporu benimsenmiştir. Bu strateji belgesinin temel amacı, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik koşullarını göz önünde bulundurarak sağlıklı ve uygulanabilir bir çevre oluşturmak ve Türk ulusal çevre mevzuatını AB Çevre müktesebatı ile uyumlu hale getirerek uygulanmasını ve bu uygulamanın takibini ve kontrolünü sağlamaktır. Bu bağlamda ve UÇES belgesinin genel amacını yerine getirmek için, su, atıksu, katı atık, hava, sanayi, doğa ve kimyasallar gibi alanlara öncelik verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Müzakere Pozisyon Belgesinde de detaylı olarak açıklandığı gibi, Fasıl 27: Çevre için öncelikler belirleyen diğer bir önemli çevre stratejisi ise AB ulusal programıdır (2008). Bu belge, genel kurumsal yapı üzerine bilgilerin yanı sıra, Mevzuat Çerçevesi ve İdari Kapasite anlamında Müktesabatın yatay mevzuat, hava kalitesi, atık yönetimi, su kalitesi, doğanın korunması, sanayi kirliliğinin kontrolü ve risk yönetimi, kimyasal yönetim, iklim değişikliği ve gürültü gibi çeşitli bölümlerine ilişkin olarak detaylı bilgileri bulundurmaktadır.

10. KP, dört ana hedef tanımlamakta ve bunlardan birisi ise "Yaşanabilir Ortamlar, Sürdürülebilir Çevredir".

Çevrenin korunması açısından, 10. KP, sürdürülebilir kentsel alan yaklaşımıyla paralel, kentlerde, çevresel farkındalık ve yaşam kalitesinin aşağıdakilerin uygulanması ile artacağını belirten oldukça açık bir politika sunmaktadır:

Atık ve emisyonun azaltılması, enerji, su ve kaynakların verimliliği, geri kazanım, gürültünün önlenmesi ve görsel kirliliğin azaltılması ve çevre dostu malzemelerin kullanımı.

Çevrenin korunmasına ilişkin olarak, 10. KP içerisinde belirtilen diğer bir anlamlı çevre politikası ise imalat ve hizmet sektörlerinde yenilenebilir enerji, eko-verimlilik ve daha temiz üretim teknolojileri gibi çevre dostu uygulamaları desteklemeye odaklanmaktadır. Ek olarak, yeni çevre dostu ürünlerin geliştirilmesi ve markalandırılması da sağlanacaktır.

Yukarıda söz edilen politik çerçeve açısından, ÇŞB ve OSİB, Tablo 1 içerisinde listelendiği şekilde yönetim planlarının geliştirilmesi ile takip edilecek olan su, atık ve iklim değişikliği alanlarında ilgili strateji ve eylem planlarına ilişkin olarak ulusal bir çevre planı hazırlamıştır.

Tablo 1 Çevreye ilişkin başlıca Ulusal Sektör Stratejileri ve Eylem Planları

Çevreye ilişkin başlıca Stratejiler ve Eylem Planları	
1.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Stratejik Planı (2013-2017)
2.	Orman ve Su İşleri Bakanlığının Stratejik Planı (2013-2017)
3.	Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (2010-2020)
4.	Ulusal İklim Değişikliği Uyum Strateji ve Eylem Planı (2011-2023)
5.	Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2013-2023)
6.	Ulusal Biyolojik-Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (2007)
7.	Natura 2000 Uygulama Stratejisi (2011)
8.	Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023)
9.	Atık Yönetim Planı (2008-2012)
10.	Havza Koruma Eylem Planı (2013-2023)
11.	Atık Su Arıtma Eylem Planı (2014-2023) [hazırlık aşaması devam etmektedir]
12.	Katı Atık Ana Planı
13.	Su Kalitesi Yönetim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2023)
14.	Çevresel Gürültü Eylem Planı (2009-2020)
15.	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023)
16.	Türk Sanayi Strateji Belgesi (2011-2014)
17.	Türk İhracat Stratejisi Belgesi (2012-2023)
18.	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı Strateji Planı (2013-2017)
19.	Ulusal Afet Yönetim Strateji Belgesi
20.	Ulusal Afet Müdahale Planı

2.2 **Kurumsal düzen, liderlik ve kapasite**

Kesişen ve kompleks yapısı nedeniyle, Tablo 2 içerisinde belirtildiği gibi çevre ve iklim değişikliği sektöründe birçok paydaş bulunmaktadır. Bu kurumsal çeşitliliğin bir sonucu olarak, GZFT analizlerinin zayıflıklar kısmında belirtildiği gibi koordinasyon zorlukları mevcuttur (Bkz. Ek 1).

Çevre Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) genel çevre ve iklim değişikliği sektörlerinin planlanması, uygulanması ve yönetiminden sorumlu olan **lider kurumdur**. AB müktesebatı ile uyumluluğa ilişkin olarak, ÇŞB, mevzuat hazırlanması ve politika oluşturulmasına dair prosedürlerde **Çevre ve İklim Değişikliği Faslı**ndan sorumludur.

ÇŞB, diğer ilgili Bakanlıklar ile sorumluluğu paylaşmaktadır. Lider kurum olarak ÇŞB, sektör programının ulusal strateji belgeleri ve AB stratejileri ile tutarlı olmasını sağlayacaktır. Bakanlığın organizasyonu, il seviyesinde, (örn. 81 İl Müdürlüğü) kapsamlı bir organizasyon şeklinde karakterize edilmektedir. Merkezdeki 2692 personel ve taşradaki 8637 personel dahil olmak üzere toplam 11.329 personel ÇŞB için hizmet vermektedir.

Sektör koordinasyonu açısından, UÇB, su yönetimi, doğanın korunması, afet yönetimi ve sivil savunma gibi alt sektörler üzerine ulusal politika yapılmasında aktif rol sahibi olan devlet kurumlarının aktif olarak görev aldıkları bir koordinasyon mekanizması oluşturmuştur. Bölüm 2.3 içerisinde açıklanan diğer sektör koordinasyon kurullarını kullanarak bu koordinasyon mekanizması GZFT analizlerinde söz edilen zayıflıkların üstesinden gelmek için çabalara katkıda bulunacaktır.

Çevre ve İklim Değişikliği ÇOP' un yönetimine ilişkin olarak, ÇŞB' nin AB Yatırımları Daire Başkanlığı (ABYD) Program Otoritesi (OS) olarak görev almaktadır. ABYD ana koordinatör görevini üstlenirken, kurumsal yapı faaliyetlerine ilişkin Müktesebata dair koordinasyon ise ÇŞB' nin Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı tarafından sağlanması öngörülmüştür. Bu görevin gereksinimlerini karşılamak adına (ki buna çok yönlü paydaşlardan gelen proje önerileri dâhildir) Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, insan kaynaklarını güçlendirmeyi planlamaktadır.

Güçlü bir koordinasyon mekanizması, su, atık, iklim değişikliği, sanayi kirliliği, hava kirliliği, kimyasallar, doğanın korunması vs. gibi alanların tüm temsilcileri arasında oluşturulmuştur. Çalışma Grup(ları) oluşturulmuş ve Çevre ve İklim değişikliği SOP' un hazırlanması için tüm ilgili kurumların dahil olması sağlanmıştır. 2007-2013 döneminde IPA fonlarının yönetiminden sorumlu olmuş olan akredite kurum ABYD, ihale hazırlama, sözleşme yönetimi, mali yönetim ve diğer ilgili görevlerden ortaya çıkacak olan vazifeleri yerine getirmek için IPA II dönemi için Sözleşme Makamı olarak da hizmet verecektir.

Bu bağlamda, 2007-2013 döneminde faaliyetler yapmak için tasarlanmış olan ABYD' nin IPA II döneminin çevresel altyapı faaliyetleri ayrıca kurumsal yapı faaliyetlerine ilişkin Müktesebatın sözleşme makamı olarak yeni büyüyen iş yükü ile başa çıkabilmek için idari, teknik ve insan kaynakları kapasitelerini arttırması gerekeceği açıktır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB) ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) ilgili indikatör ve faaliyetlerin hazırlanması; sektör stratejisine hizmet edecek spesifik hedeflerin belirlenmesi, kendi alanlarında programlama çerçevesinin tanımlanması için sektöre özgü hususlar üzerine ilgili bilgi ve verileri ÇŞB' ye verecektir. OSİB, doğanın korunması ve su yönetim alanlarına ilişkin sorumluluklara sahipken, AFAD ise afet yönetim ve sivil savunma için sorumluluklara sahiptir. ÇŞB, tüm bu faaliyetlere rehberlik ve yönlendiricilik edecek ayrıca bu faaliyetlerin sektör stratejisi ve ilgili ulusal ve AB stratejileri ile tutarlı, aynı zamanda yatay hususlarla uyumlu ve paydaş katılımcılığının sağlanmış olmasını temin edecektir.

Çevre ve iklim değişikliği gibi sektörler yapıları itibarı ile çok-yönlüdür. Bu nedenle, bu alanlarda politika yapılması ve uygulanması, Bölüm 4.5 içerisinde söz edilen esaslar ve katılım prensipleri

ile uyumlu olarak UÇB tarafından diğer birçok kurum ve sivil toplumların koordinasyonunu ve ortak çalışmasını gerektirmektedir. Özellikle ulaşım, enerji ve tarım gibi diğer sektörlere de uygulanan iklim faaliyetleri bu konuda başı çekmektedir.. Bu sektörlerde lider kurumlar sırasıyla, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığıdır.

Bu sektörde paydaşlar aşağıdaki gibi çok çeşitlidir:

Tablo 1 Çevreye İlişkin Paydaşlar ve Görevleri

Paydaşlar	Görevler
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	Mevzuat Hazırlanması ve politika yapılması prosedürlerinde bütün Çevre faslının planlanması, uygulanması ve yönetimi
Orman ve Su işleri Bakanlığı	Doğanın korunması ve su yönetimi
Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı	Afet ve acil durum yönetimi, sivil savunma
Kalkınma Bakanlığı	Kalkınma planlaması, kalkınma politikaları, uygulamanın gözlenmesi, koordinasyon, danışma, ulusan sürdürülebilir kalkınmanın koordinasyonu
Dış İşleri Bakanlığı	Dış politikalar
AB Bakanlığı	AB'ye yakınlaşma
Hazine Müsteşarlığı	Ekonomi politikaları, finansal politikalar, dış kredi ve hibelerin uygulanması
Sağlık Bakanlığı	Kamu sağlığı, sağlık politikalarının önlenmesi ve hazırlanması;
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Tarım politikaları, kırsal kalkınma, gıda güvenliği
Milli Eğitim Bakanlığı	Eğitim ve öğretim hizmetleri
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İş sağlığı ve güvenliği, sosyal güvenlik, istihdam, işsizlik, istihdamda cinsiyet eşitliği, çocuk işçiliğinin engellenmesi
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Bilim, sanayi, teknoloji, yenilik, üretkenlik, ürün güvenliği ve organize sanayi bölgeleri ve SME' ler üzerine politikalar
Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı	Enerji planlaması, yenilenebilir enerji politikaları, enerji kaynağı ve talebi, enerji piyasası, enerji verimliliği
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültürel mirasın korunması ve turizm
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme politikaları
Maliye Bakanlığı	Mali politikalar, kamu maliyesi
Ekonomi Bakanlığı	Mal ve hizmetlerin dış ticareti ve yatırım teşvikleri ve dış dolaylı yatırımlar
TÜİK	Ulusal istatistikler

Türkiye Belediyeler Bİrliği ve Yerel Yönetimler	Kent planlaması ve uygulaması, altyapı yatırımları, doğal kaynakların korunması, istihdam, arazi kullanım kararları
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	Su kaynaklarının planlaması, yönetimi, geliştirilmesi ve operasyonu
İlbank A.Ş	Kentsel altyapı yatırımlarına ilişkin projeler, yerel idareler için finansman
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Özel sektörün gereksinimleri uyarınca siyasi güce ilişkin görüş ve yorum sunmak, yürürlükte veya taslak halinde olan kanun ve yönetmeliklere ilişkin olarak bakanlıklara ve parlamenter komisyonlara görüş bildirmek
Kalkınma Ajansları; STK'lar; Uluslararası Kuruluşlar ve Türk Kızılayı	Bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma

Kaynak: Türkiye'nin Sürdürülebilir Kalkınma Raporu: Geleceği Talep Etmek (2012)

İlave olarak, valilikler, büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve kaymakamlıklar olarak yerel yönetimler, su ve kanalizasyon idareleri ve diğer kurumlar, Türkiye'deki çevre mevzuatının gerekliliklerinin planlamasında, uygulamasında, izlemesinde, denetlemesinde ve yaptırımında Türkiye'deki çevre mevzuatının gerekliliklerinin uygulanmasında hayati role sahiptir . Sorumlulukları aşağıdaki şekilde sıralanabilir: Belediyeler bölgede ve şehir düzeyinde belediye hizmetlerinin sağlanması için yetkili makamlardır. Seragazı sınırlandırma ve uyum politikalarının uygulanmasıyla ilgili, ulusal düzeydeki iklim değişikliği politikalarının yerel düzeye indirgenmesini sağlayacaklardır. İlaveten, yerel iklim değişikliği eylem planlarının kendi yasal kentsel kalkınma planları hazırlamadaki zorunluluklarına karşın hazırlanmasında yer alan ana kuruluşturlar. Diğer sorumluklar, bölgesel çevre korumasının deniz kirliliğini denetlenmesi, kazı toprağının kontrolü ve inşaat atıklarının kontrolü, gürültü kontrolü, yanıcı ve patlayıcı kimyasal kontrolü, atık bataryalar üzerine çalışmalar, atık toplama konteynerlerinin sağlanması ve araçların köylere atık problemlerinin çözümünün sağlanması açısından gönderilmesini içermektedir.

OSİB Bölge Müdürlükleri temel olarak şunlardan sorumludur: biyolojik çeşitlilik ve doğanın korunmasını sağlamak için tüm işleri ve gerekli prosedürleri uygulamak veya uygulatmak ve milli parklar, doğal parklar, doğa koruma alanları, doğal tarihi varlıklar, vahşi yaşamı koruma ve kalkınma alanları, sulak alanlar ve avcılık faaliyetleriyle ilgili plan, inceleme, envanter, proje tasarımı, uygulama bakım ve kontrol çalışmalarını yapmak ya da yaptırmak.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü su ve toprak kaynaklarının yönetimiyle ilgili önemli rollere sahip olan 26 bölge müdürlüğüne sahiptir.

2.3 **Sektör ve and donör koordinasyonu**

Yukarıda açıklandığı gibi, ÇŞB sektörün ilgili tarafları arasında güçlü bir koordinasyon inşa etmiştir. Su ve iklim değişikliği için koordinasyon komitelerine karşın, karmaşık yapıları ve ilgili tarafların sayısı nedeniyle, tematik çalışma grupları diğer alt sektörlerinin etkin yönetimi için kurulmuştur.

Sektör Koordinasyonu

Çevre sektörüyle ilgili olarak, üç aktif sektör koordinasyon kuruluşu IPA II süreci için UÇB'ye rehberlik sağlayabilir.

Bir Su Yönetimi Koordinasyon Komitesi Başbakanlığın 2012/17 numaralı Genelgesine göre kurulmuştur. Bu komitenin temel görevleri su kaynaklarını entegre nehir havzası yönetimi çerçevesinde su kaynaklarının korunması için ve sektörler arası koordinasyon, işbirliği ve etkin su yönetimi bağlamında su konusundaki yatırımların hızlandırılmasını sağlamak için gerekli olan önlemleri belirmektir. Bu Komiteye Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından başkanlık edilir ve AB İşleri Bakanlığı, Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Devlet Su İşlerinin üst düzey katılımında gerçekleşir. IFI'lar ve Uluslar arası Kuruluşlar bu komitenin katılımcısı değildir. Bu komite UÇB' ye IPA II ve AB'ye katılım ile ilgili tüm konuları değerlendirerek tavsiyelerde bulunacaktır ve gerekli olduğunda kurul kararları alacaklardır. Bu komite kararları tüm kurumların koordinasyonunu ve politik desteğini sağlayacak ve faaliyetlerin uygulanmasını temin edecektir. Komite kararları bağlayıcı olacaktır. Bu komite NHYP'lerin uygulamalarını ve su kaynakları politikalarının korunmasını yönetecektir.

AB'ye uyumu tesis etmek için, 18.06.2013 tarihli ve 28681 sayılı, Temel Yönetim Komitesi Dizilimi, Görevleri, Prosedürleri ve Prensipleri hakkında Bildiri kapsamında ülkemizdeki tüm havzalar için, Havza Yönetimi Komiteleri tanımlanan havzalar temelinde şekillenmiş ve organize olmuştur ve karar verme süreçlerine kamusal katılım temin edilmiştir.

Bildirinin amacı HKEP'ları ve NHYP'larının uygulanmasının izlenmesi ve böylece su kaynaklarının bütünsel bir yaklaşımla korunduğundan ve ilgili kurumlar, özellikle IFI'lar ve Uluslar arası Kuruluşlarla bireysel olarak işbirliği yapabilen belediyeler, arasındaki koordinasyonun sağlandığından emin olmaktır.

İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu Başbakanlık Genelgesi ile kurulmuştur ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından başkanlık edilmektedir. Kurul AB Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TÜİK, Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, TOBB, TÜSİAD ve MÜSİAD üst düzey katılımcılardır. İlave olarak STK ve özel sektör katılımcıları ve bunun yanında üniversitelerden katılımcılar, toplantılar ve çalışmalar içerisinde de yer alabilir. Bu Kurul altında, pek çok çalışma grupları iklimle alakalı politika seçeneklerini belirlemek için kurulmaktadır. Sadece Kurulun üyeleri Koordinasyon Kurulu toplantılarına davet edilir örn. IFI'lar ve Uluslar-arası Kuruluşlar katılmaz.

Donör Koordinasyonu

Ulusal bir bakış açısından, Başbakanlık altındaki Hazine Müsteşarlığı (HM) krediler ve hibelerin donör kuruluşlardan alınması açısından koordinasyon ayarlamalarını belirleyen kilit bir role sahiptir örn, Kalkınma Bakanlığı tarafından ilgili sektör temsilcilerinin katılımı temelinde hazırlanan Türkiye'nin kalkınma planları ve programları ile uygun kamu kuruluşları tarafından uygulanan çeşitli projeler için Uluslararası Finans Kuruluşları(IFI'ler), fonlar, hükümetler, kalkınma bankaları ve özel bankalar. Bu koordinasyon faaliyetleri ayrıca program kredilerinin finansmanını ulusal finansmanın sağlanması için kapsar (IFI'lardan).

Donör kuruluşların koordinasyonu için yasal zemin 4749 No'lu Kamu Finansmanı ve Kredi Yönetiminin Düzenlenmesi Kanunu, 4749 no'lu Kanunu düzenleyen Harici Finansman Kuralları ve Prosedürlerinin Yönetmeliği ve Kamu Kuruluşları için Hazine Teminatı bulunmayan hibeler hariç Dış Finansman Yönetmeliği'nden oluşur.

Diğer donörler ve uluslar-arası Finansal Kuruluşları (IFI'ler) işbirliği yardım etkinliğini arttırmak için ve aday ülkelerde ve potansiyel adaylar için teşvik kapasite geliştirme açısından kilit öneme sahiptir.

Uluslararası Finansal Kuruluşlar Danışma Grubu (IFI'ler AG), aday ülkeler ve potansiyel aday ülkelerde, IFI'lar ve Avrupa Komisyonu arasındaki koordinasyonu geliştirici mekanizmalardan biridir. Grubun amacı, Güney Doğu Avrupa'da, bölgesel altyapının kalkınması ve geliştirilmesini inşa etmek için, bölgenin ve faydalanıcı ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasına esas teşkil eden enerji, taşımacılık, çevre, insani gelişim, istihdam ve sosyal koruma gibi geniş yatırımlar gerektiren kilit sektörlere yoğunlaşmaktır.

Türkiye'de uluslar-arası fonlar yoluyla birtakım hibeler mevcuttur ki, Küresel Çevre Fonu (GEF), Japon Uluslar Arası İşbirliği Teşkilatı (JICA) ve diğer ikili hükümet fonları sayılabilir. Öte yandan, Uluslar-arası Finansal Kuruluşlar(IFI'ler), Dünya Bankası grubu (IFC ve IBRD), Avrupa Yatırım Bankası grubu (EIB ve EIF), Avrupa İmar Ve Kalkınma Bankası (EBRD), İslami Kalkınma Bankası (IDB) ve Avrupa Kalkınma Bankası Konseyi (CEB) kredi programları oldukça aktiftir ve özellikle enerji, özel sektörün kalkınması, taşımacılık ve çevre gibi sektörlerde yer alır. Çift taraflı kuruluşlar arasında, Alman Kalkınma Bankası KfW ve Agence Française Développement (AFD) yerel ofislere sahiptir ve ülkede aktiftir. Ayrıca, Avrupa Konseyi, pek çok BM teşkilatı (UNDP, UNIDO, UNICEF, ve ILO) ve diğer spesifik Uluslar-arası Kuruluşlar (IIOO) Türkiye'de aktiftir. Bu kuruluşlardan bazıları, ilgili uzmanlık alanlarında AB hibelerinden katılım öncesi desteği vasıtasıyla hibe sağlamaktadır.

Hazine Müsteşarlığı donör koordinasyonundan sorumludur. Öte yandan, İlbank A.Ş., yerel bir yatırım ve kalkınma bankası olarak belediye altyapı projelerinin finansmanında özgün uzmanlığa sahip olup, IFI kredilerinin kullanımı açısından bir aracı olarak görev alır ve uygulama süreci esasında koordinasyon ve izleme fonksiyonlarını üstlenir.

2.4 **Orta vadeli bütçe perspektifleri**

UÇES'e göre, 1999 ve 2006 arasında orta vadeli bütçe perspektiflerinin yanısıra çevre yatırımları envanteri de Ek II'de sunulmaktadır. Bu ek, yerel yönetim (belediye), il bankası, kamu yatırımları, fonlar ve dış krediler kategorileri çerçevesinde yapılan yatırımların dökümü üzerine bilgi temin etmektedir. Temin edilen bilgiye göre, 1993'te 1.3 milyar Avro yatırım yapılmış ve ardından 2002'de çarpıcı bir artışla yaklaşık 1.8 milyar Avro yatırım bunu takip etmiştir. 2002-2006 yılları arasında, hafif bir düşüş göze çarpmaktadır. Buna karşın, 2006'da toplam çevresel yatırımın yaklaşık 3 milyar Avroya ulaştığı belirtilmektedir.

UÇES'te belirtildiği gibi, 2007'den 2023'e olan dönem için sektör başına ihtiyaçların dağıtımı adına öngörüler Tablo 3'te verilmektedir. 2007-2023 dönemi için Mevzuatı uygulamak adına gereken toplam sektörel bütçe aşağıdaki tematik alanlar çerçevesinde 58.5 milyar Avro'dur.

Tablo 2 2007-2023 yılları arasındaki Çevresel Yatırımların Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER* (toplamlar)	GEREKEN YATIRIM (her sektör için toplam)		
	(Milyon TL)	(Milyon EUR)	Oran (%)
Su sektörü	63,114	33,969	58
Katı atık sektörü	17,762	9,560	16
Hava sektörü	69	37	0
IPC sektörü	27,415	14,755	25
Doğanın korunması sektörü	490	264	0
Toplam[9]	**108,851**	**58,585**	**100**

* 2004 verilerine göre, gürültü ve kimyasallar alanında yatırım ihtiyacı çalışmaları nihayete kavuşturulmamıştır.

Kaynak: UÇES, 2004

2007 – 2010 yılları arasında Türkiye'nin kamu sektörü çevresel harcamaları için mali veriler, Tablo 4'te verilmektedir (kaynak; TÜİK). Veriler, devlet kurumları, özel il idareleri, belediyeler, yerel idare birlikleri ve organize sanayi bölgeleri için toplam çevresel harcamaları içermektedir. Veriler, 6.1 milyar Avro'luk yatırımlarla, su tedarik işlerinin, toplam yatırımın en büyük parçasını aldığını göstermektedir. En büyük ikinci sektör, 3.4 milyar Avro'luk yatırımlarla atık su yönetimidir ve ardından 0.5 milyar Avro ile atık yönetimi yatırımları gelmektedir.

2007 ila 2010 arasında yapılan toplam çevresel yatırımları yaklaşık 10 milyar Avro tutmaktadır.

Tablo 4 Avro bazında 2007 ila 2010 için Çevresel Yatırım Harcamaları*

	Su Tedariki İşleri (€)	Su Atık Yönetimi (€)	Atık Yönetimi (€)	TOPLAM (€)
2007	2.005.631.408	1.114.155.948	143.463.183	3.263.250.539
2008	1.677.875.653	673.910.379	185.894.705	2.537.680.736
2009	1.125.655.565	741.092.279	146.745.761	2.013.493.605
2010	1.276.421.461	860.448.899	68.110.379	2.204.980.739
TOPLAM	6.085.584.087	3.389.607.505	544.214.028	**10.019.405.619**

Kaynak: TÜİK, 2014

*Bu eğer yalnızca kamu harcamalarını göstermektedir ve özel sektör yatırımlarını içermez.

2011 ve 2012 için çevresel yatırım harcamaları, İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından genel faaliyet raporlarından yola çıkılarak değerlendirilmektedir. 2011'de

[9] Tablo 3'te verilen rakamlar yatırım ihtiyaçlarına ilişkindir. Teknik yardım gereksinimleri (uygulanabilirse, küçük çaplı yatırımlar) tabloda bulunmamaktadır. Ek olarak, afet ve acil durum yönetimi ile ilgili teknik destek yardımı da tabloya konulmamıştır.

yatırım seviyeleri yaklaşık 2.3 milyar Avro ve 2012'de yaklaşık 2.6 milyar Avro' dur. Bu, 2007 ila 2012 dönemi için yaklaşık 15 milyar Avro' luk toplam yatırımı işaret etmektedir.

Çevresel yatırım ihtiyacı, yapılmış yatırımlar ve yatırım açığını göstermekte olan karşılaştırmalı bir tablo, Tablo 5'te verilmektedir. Sonuç olarak, 2013 ila 2023 dönemi için 43.5 milyar Avro'luk bir yatırım gereksinimi bulunmaktadır. 2013-2023 için bazı yatırımlar planlanmasına rağmen, yatırım ihtiyacını karşılamak için hala finansal açıklar bulunmaktadır, bu yüzden, sektör, AB'den ve diğer bağışçılardan destek beklemektedir.

Tablo 3 Karşılaştırmalı Tablo – Çevresel Yatırım İhtiyacı, Yapılanlar ve Açık

Çevresel Yatırım İhtiyacı (Milyar €)		**Yapılmış olan Çevresel Yatırımlar (Milyar €)**		**Çevresel Yatırım Açığı (Milyar €)**	
2007-2023 dönemi	58.5	**2007**	3.3	**2013-2023 dönemi**	43.5
		2008	2.6		
		2009	2		
		2010	2.2		
		2011	2.3		
		2012	2.6		
		Toplam	**15**		

2.5 Uygulama değerlendirme çerçevesi

Kamu Mali Yönetim Kontrolü Kanununa göre, stratejik bir plan ve performans bazlı bütçelendirme konsepti uygulanmaya konmuştur. Bu bağlamda, farklı idarelerin temelinde hazırlanan yıllık performans programları ve faaliyet raporları ilgili Bakanlıklara sunulmuştur, örneğin: Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sayıştay ve Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Genel performans yönetimi izlenmesi, Kalkınma Bakanlığı (KB) tarafından yürütülmektedir. KB, yatırım programlarının ve yıllık programların izlenmesini, 2011'de kurulan Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı (DG IPME) aracılığıyla yürütmektedir. Sektör çerçevesindeki yatırım projeleri bu DG vasıtasıyla izlenmektedir.

AB fonlarının izlenmesi kapsamında, IPA çatısı altında, aday ülkelerin Yapısal Enstrümanlara benzer bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurmaları gerekmektedir. Bu çerçevede, izleme ve değerlendirme birimleri OS altında kurulmuştur. Bunun yanında, IPA Bileşeni 3 ve 4 (2007-2013) çerçevesinde OP'ler için izleme komiteleri, Kasım 2007'de OP'nin onaylanmasından bir ay sonra kurulmuştur.

Bu endüstriyel tasarıma paralel olarak, çevrimiçi bir sistem olan Entegre İzleme Bilgi Sistemi (IMIS) MoD koordinasyonu çerçevesinde geliştirilmiştir. IMIS 2010'da başlatılmıştır. IMIS, OP'ler ve IPA Bileşeni 3 ve 4 çerçevesindeki tüm operasyonların/projelerin izlenmesini mümkün kılan entegre bir sistemdir. Finansal, fiziksel ve ihale süreçleri, OS tarafından doldurulan giriş formları ve IMIS çerçevesindeki yararlanıcılar aracılığıyla izlenmektedir. Raporlar farklı seviyelerdeki kullanıcılar tarafından, operasyondan programlama seviyesine oluşturulmaktadır ki bu değerlendirme için gerekli verileri temin etmektedir.

IPA yapısı çerçevesinde AB fonlarının izlenmesi için, yukarıda açıklanan IPA I mekanizmaları, ayrıca IPA II dönemi için de yer alacaktır.

IMIS'e aynı zamanda IPA'ya dahil olan tüm ana taraflar tarafından da ulaşılabilir. IMIS, bir izleme bilgi sistemi olarak, operasyonel bir anlaşmanın imzalanmasından belli bir proje için nihai ödemenin yapılmasına kadar süreci kapsar. Operasyonel sözleşmeler imzalanmasından önce,

programlama ve proje seçimi gibi süreçler her OP için OS'ler tarafından oluşturulacak yönetim bilgi sistemleri ile izlenecektir.

2.6 **Kamu mali yönetimi**

Türkiye'nin PFMC Kanunu, ona bağlı olan MTFP ile üç yıllık bir perspektif ile orta vadeli bir programın yıllık olarak hazırlanmasını gerektirir. Orta vadeli program, makroekonomik politikalar, ilkeler ve ekonomik hedefler ve göstergeler üzerine olmaktadır. MTFP, gelecek üç yıl için toplam gelir ve harcama projelerini içermektedir.

PFMC Kanununa paralel olarak, kamu idare kurumlarının, kalkınma planları, programları, ilgili mevzuat ve benimsenen temel ilkelere göre çok yıllık stratejik planlar ve stratejik hedefler ve ölçülebilir hedefler hazırlaması gerekmektedir.

Milli bütçe, Ilbank, Bakanlıklar, IFI'ler vb. gibi çeşitli kaynaklardan altyapı için finansman alan Türkiye'de 1,394[10] belediye bulunmaktadır.

2.7 **Makroekonomik çerçeve**

Küresel ekonomik kriz sonucunda, Türkiye ekonomisinin ve ticaret ortaklarının büyüme hızı önemli ölçüde uzaklaşmıştır; yerel talep, yavaş işleyen dış talebe göre hızlıca toparlanmıştır. Bu süreçte, mali açık o zamana kadar görülmemiş seviyelere yükselmiş ve ekonomiyi tekrar dengeleme ihtiyacı açık hale gelmiştir. 2011'in son çeyreğinden başlayaraktan, makro tutumlu tedbirler daha dengeli bir ekonomik yapı kurmak için uygulamaya konmuştur. Bu politikalar ile, büyüme daha orta halli bir yola oturmuş, dış talep 2012'de büyümenin ana kaynağı olmuş ve cari açığın Gayri Safi Milli Hasıla'ya oranı % 6.1'e düşmüştür. 2013'te dış talep durgun kalmış, canlanan yerel talep ve cari açık yeniden büyümüştür. %7.9 (KB) ile, 2013'teki cari açık GSYİH oranı Orta Vadeli Programdakinden (2014-2016 daha yüksek gerçekleşmiştir ve Katılım Öncesi Ekonomik Program (PEP) (2014-2016) %7.1 olarak tahmin edilmektedir.

Gelecek dönemdeki makroekonomik politikanın ana hedefleri bir taraftan aşamalı olarak cari açığı düşürmek, diğer taraftansa, Türkiye ekonomisi üzerinde küresel belirsizliğin etkilerini en aza indirerek büyüme oranını arttırmaktır.

Bu bağlamda, 2013'te %3.6 dolaylarında olması tahmin edilen gerçek Gayri Safi Milli Hasılanın 2014'te %4'e çıkması ve 2015 ve 2016 yıllarında %5'lik potansiyel büyüme hızı ile birleşmesi beklenmektedir (PEP 2014-2016). Potansiyel büyüme ile aşamalı olarak birleşirken, uygulanan makro tutumlu tedbirlerin etkisiyle, makroekonomik politikalar, cari açığın Gayri Safi Milli Hasılaya oranını aşamalı olarak 2014'te %6.4, 2015'te %5.9 ve 2016'da %5.5'e düşürmeyi hedeflemektedir (PEP 2014-2016).

Son yıllardaki toplam yatırımlar ve tasarruflardaki eş zamanlı düşüş, bu alanda yapısal politikalar için ihtiyacı arttırmıştır. 2013'ten önceki ABD para politikasındaki değişikliklerin etkileri, bu ihtiyacın altını çizmiştir. Buna göre, yerel tasarrufları arttırmak, kaynakların üretken alanlara aktarımı, ekonominin üretim seviyesinin arttırılması, istihdamın arttırılması, enflasyonun düşürülmesi ana makroekonomik hedefler arasında olacaktır (PEP 2014-2016). Bu çerçevede, Gayri Safi Milli Hasıla büyümesindeki hızlanma ile, işsizlik oranının aşamalı olarak 2013'teki %9.7'den, 2016'da %8.9'a düşmesi beklenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (CBRT) fiyat istikrarı elde etme ana hedefi ile uyum içerisinde enflasyon hedef rejimine devam etmektedir. CBRT, aşamalı olarak 2013'ün sonundaki %7.4'lük enflasyon oranını (yıl sonu

10 TÜİK, 2014

Tüketici Fiyat Endeksi) 2016'nın sonunda %5'e indirmeyi hedeflemektedir. Ana hedef, finansal istikrar konularını göz önünde bulundururken (PEP 2014-2016), enflasyon oranını Maastricht kriterlerine uygun seviyelere düşürmektir.

Yerel tasarrufları arttırarak ve ekonominin büyüme potansiyelini yükselterek cari açığı kontrol altında tutmak adına, kamu maliyesindeki güçlü duruş, orta vadede korunacak, mali politikalar ekonominin güçlenmesi ve finansal istikrar hedefleri için destekleyici olacaktır. Kamu maliyesinin sürdürülebilirliği, kamu sektörünün borç alma ihtiyacını uygulanabilir düzeylerde tutarak takip edilecektir ve geçmişte kamu maliyesinde yaşanan başarılar da devam ettirilecektir. Buna göre, 2013'te Gayrisafi Milli Hasıla'nın %1'i dolaylarında genel bütçe açığı 2016'da Gayrisafi Milli Hasıla'nın %0.5'ine düşmesi tahmin edilmektedir (PEP 2014-2016). Kamu maliyesindeki başarılı performans ve ekonomideki büyümenin sürdürülmesi ile, genel bütçe borcunun Gayrisafi Milli Hasılaya oranının 2013'teki %35'ten 2016'da %30'a düşmesi öngörülmektedir (PEP 2014-2016).

Dahası, mevcut üretimin değiştirilmesi, ithalat bağımlılığının düşürülmesi ve ekonominin yenilik kapasitesinin arttırılması ile hedeflenmektedir. Bu alanlara yapılacak yapısal politikalar, orta vadede ekonomideki rekabetin zenginleştirilmesi vasıtasıyla, potansiyel büyümedeki artışa ve tasarruf-yatırım açığındaki düşüşe katkıda bulunacaktır. Böylelikle, Türkiye'nin küresel pozisyonunu daha üst seviyeye taşıyacak ve insanların refah seviyesini arttıracak Onuncu Kalkınma Planının uzun vadeli kalkınma hedefine ulaşmak için önemli bir aşama kaydedilecektir.

2.8 **Genel değerlendirme**

Çevre ve iklim değişikliği sektörlerinin ortak ve kompleks doğasından ötürü, bu sektörlere pek çok taraf dahil olmaktadır. Bu endüstriyel farklılığın bir sonucu olarak, SWOT analizlerinin zayıflıklarında altı çizilen koordinasyon zorlukları ile karşı karşıya kalmaktadır.

UÇB, çevre ve iklim değişikliği sektöründeki faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve yönetiminden sorumlu olan **lider kurumdur.**

Bir koordinasyon çerçevesi, konseyler, komisyonlar ve çalışma grupları aracılığıyla, hem ulusal sektörel hem de alt-sektörel düzeylerde kurulmuştur. Çevre ve iklim değişikliği alanında IPA II fonları için kurulan koordinasyon mekanizması, Bölüm 2.3'te açıklanan diğer sektör koordinasyon kurullarını da kullanarak, GZFT Analizlerinde belirtilen yaklaşmakta olan zayıflıklar için uğraşlara da katkı sağlayacaktır.

UÇES'e ilişkin olarak, AB Mevzuat uygulaması için kalan sektörel yatırım gereksinimlerini belirleyecek olan her sektör için gerekli bir değerlendirme, 2007-2023 dönemi için yürütülecektir.

Performans değerlendirme bağlamında, gerekli tüm araçlar mevcuttur. Yukarıdaki kısımlarda açıklandığı gibi, Türkiye'nin sektör için, iyi organize olmuş bir PFM'si bulunmaktadır.

Makroekonomik çerçeve kapsamında, aşağıdaki noktaların altının çizilmesi gerekmektedir.

- Türkiye, makro politikalar için katı bir PFM takip etmektedir.
- Türkiye, geçen on yıl için en yüksek büyüme oranlarından birine sahiptir.

Türkiye'de, çevre sektörü, yasal, politik ve stratejik alanda önemli kalkınmalar başarmıştır ve çeşitli yönetmelikler, AB Mevzuatına uyum amacıyla benimsenmiştir.

Türkiye'deki çevre sektörü, ülkedeki ulusal politikalara bağlı olan ulusal sektör politikalarını ve stratejilerini iyi açıklamış ve ÇŞB'yi tarafların, sektör temsilcilerinin ve aktif CSO'lerin katkısıyla sektördeki ana kuruluş olarak belirlemiştir. Yukarıda açıklandığı gibi, ÇŞB, güçlü bir koordinasyon mekanizması oluşturmuştur ve ilgili tarafların tüm ihtiyaçlarını kapsayacak şekilde hareket etmektedir.

Çevre sektöründeki farklı kuruluşlar, çok taraflı (GEF gibi) ve tek yönlü (AFD gibi) fonlar ve IFI'ler (WB, EIB, EBRD, KfW gibi) konusunda ve ayrıca çeşitli BM kuruluşları ile faaliyetler

yürütme konusunda tecrübe sahibidir. ÇŞB, Çevre ÇOP'unun lideri ve koordinatörü olarak, bu tecrübeleri birleştirmek ve Türkiye'deki yaşam kalitesini arttırmak ve düşük karbon salınımını oluşturmak için uyumlu ve koordine bir şekilde hedeflere ulaşmaya çalışmak konusunda bir avantaj sağlamaktadır.

Türkiye belgesi için İndikatif Niteliğindeki Strateji Belgesi 2014-2020'ye göre, çevre sektörü, bir sektör (çok yıllık) destek programı için IPA II çerçevesindeki ilgili kriterleri sağlamaktadır.

3. IPA II sektör desteğinin amaç(ları)

Programın genel hedefi, iklim değişikliğiyle mücadeleye daha iyi hitap ederek ve Mevzuatla ilgili AB'nin çevre ve iklim eylemi ile uyumumu arttırarak çevresel korunma ve vatandaşların hayat kalitesini arttırmaktır.

ÇOP'un beklenen sonuçları şöyledir:

• Nüfus, AB standartları ile paralel, içme suyunun tedariki, artık suyun arıtılması ve katı atık yönetimi için geliştirilmiş altyapıdan fayda sağlamaktadır;

• Yasama reformu ve kapasite oluşturma, iklim değişikliği, hava kalitesi, sivil korunma, deniz çevresi, yatay yasama ve doğanın korunması alanlarında geliştirilmiştir;

• Tasarım, uygulama ve takip hafifletme politikaları için arttırılmış kapasite ve iklim değişikliğinin zararlarına açık ekonomik sektörler ve altyapıların güçlendirilmiş direnci.

Programın dolaylı etkileri, bölgelerdeki ekonominin hareketlendirilmesi ve geri dönüşüm, yenilikçi enerji üretimi, turizm ve rekreasyon gibi yeni istihdam fırsatlarının desteklenmesi olacaktır. Bu şekilde, azami önemdeki çevresel korunma ve iklim eylemi, daha sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir ve dirayetli bir geleceğe destek verecektir.

4. Programın operasyonel özellikleri

4.1 Coğrafi ve tematik konsantrasyon

Coğrafi Konsantrasyon

IPA II fonlarının ekonomik, sosyali bölgesel gelişim alanında etkisini en üst düzeye çıkartmak için, tematik ve coğrafi konsantrasyon çok büyük öneme haizdir. Bu yüzden, Çevre SOP'u, fonların belli bir bölümünü, öncelik NUTS II bölgelerine dağıtmaktadır.

Coğrafi konsantrasyon ilkesi, Çevre ÇOP'unun yalnızca bazı özel eylemlerine/faaliyetlerine uygulanacaktır. OP'nin içeriğini, mümkün müdahaleleri, bölgesel ihtiyaçları ve öncelik bölgelerinin proje oluşturma kapasitelerini de hesaba kataraktan; "su yatırımlarının" Çevre SOP'unun çerçevesinde uygulanabilir olduğuna karar verilmiştir. Coğrafi konsantrasyon için dağıtılan fonlar aşağıdaki gibidir:

Eylem	Faaliyetler	Ayrılan Toplam Bütçe	Öncelik NUTS II Bölgeleri için Ayrılan Endikatif Fon Oranı
1. Su	1.2 Diğer faaliyetler (Altyapı ile ilgili faaliyetler)	74 milyon EUR	10%

İlkesel olarak, coğrafi konsantrasyon yaklaşımı, ulusal ortalamanın %75 altında kişi başı Brüt Katma Değere sahip 12 NUTS II bölgesini kapsayacaktır. Bu 12 bölge içerisinde, bölgesel planlar ve SOP'ların öncelikleri arasındaki uyum ve tamamlayıcılık ve bölgelerin alım kapasiteleri de göz önünde bulundurularak, aşağıdaki 4 bölgeye, 2014-2016 dönemindeki fon aktarımları dönemindeki konsantrasyon için öncelik verilmiştir.

- TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)
- TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)
- TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)
- TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

Tablo 6 ulusal ortalamanın %75 altında kişi başı Brüt Katma Değere sahip NUTS II bölgeleri ve Coğrafi Konsantrasyon için Seçilen Öncelik Bölgeleri*

NUTS II Bölgeleri	İller (NUTS III)
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB1	**Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli**
TRB2	**Van, Muş, Bitlis, Hakkari**
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TRC2	**Şanlıurfa, Diyarbakır**
TRC3	**Mardin, Batman, Şırnak, Siirt**

Kaynak: Bölgesel Kalkınma Ulusal Stratejisi – NSRD (Plan, Mayıs 2014)
* Ulusal ortalamanın %75 altında kişi başı Brüt Katma Değere sahip bölgeler (son üç yıl)

Resim 1 NUTS II Bölgeleri, Kişi Başına Brüt Katma Değer (ulusal ortalama %'si, ulusal ortalama=100)

Buna ek olarak, ulusal ortalamanın %75 altında kişi başı Brüt Katma Değere sahip ama fon dağıtımı anlamında coğrafi konsantrasyon için öncelik verilmemiş diğer sekiz bölge:

- TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)
- TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)
- TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)
- TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)
- TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)
- TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)
- TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)
- TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)

Bu bölgeler aşağıdakiler ile desteklenebilir:

a. Değerlendirme sürecinde, ek sayıda hibeler ile bu bölgelerde oluşturulan projeler için pozitif ayrımcılık

b. Bunların projeleri için yüksek ortak finansman oranı

"Rekabetçilik ve yenilik" ve "istihdam, eğitim ve sosyal politikalar" ayrıca 2014-2016 dönemindeki coğrafi konsantrasyon ilkesine uygulanmaktadır. Bu SOP'lar, IPA II fonlarına dair bütünleşik ve daha görünür bir etki oluşturmak için aynı öncelik bölgelerini hedef alacaklardır. Böylelikle, bu yaklaşım SOP'ların çeşitli müdahaleleri arasında sinerji yaratacaktır.

Tematik Konstrasyon

Çevresel korunma ve iklim eylemi, ulusal ve bölgesel toplumsal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Zengin doğal kaynaklar ve çevresel olarak hassas alanları korumak, kamu sağlığını ve çevrenin durumunu iyileştirmek ve iklim değişikliği ile mücadele etmek için, öncelik açık bir şekilde, sürdürülebilir kalkınma ve düşük karbon salınımı elde etmek ve gelecek için iklime dirençli ekonomi üzerine odaklanmalıdır. UÇES 2007-2023'e göre, sınai, tarımsal ve şehirsel altyapı da dahil AB çevre ve iklim *Mevzuatı* ile uyum sağlamak için ön tahmin yatırım maliyeti 58.5 milyar EUR civarındadır. Her sektör için 2007 ila 2023 arasındaki ihtiyaç dağıtımı tahminler Tablo 3'te verilmektedir..

4.2 Diğer sektörlerde IPA II programları ile programın etkileşimi

Bu program ve IPA tarafından kapsanan farklı sektörlerdeki programlar arasındaki güçlü işbirliği, maksimum etkiyi elde etmek, kaynakların en iyi şekilde kullanımı ve tüm yardım tipleri arasında genel bir uyum sağlamak amacıyla oluşturulacaktır.

Bu, farklı sektörlerdeki yatırım programları arasında etkin koordinasyon gerektirecektir ve hem (1) ulusal kurumlar (Ilbank, ÇŞB tarafından yönetilen NEF, DSİ gibi) hem de (2) çevresel altyapıların inşasına katkı sağlayan IFI müdahaleleri tarafından uygulanan programları içerecektir. Yıllık yatırım programlarını koordine etmekten ve tüm yatırım projelerini onaylamaktan sorumlu olan Kalkınma Bakanlığı gibi Maliye Bakanlığı da, OS ile yakın işbirliği içerisindedir. OS de, seçim aşaması zaman çizelgesinin (AB sunumu) idari prosedürleri ile uyumlu olmasını sağlayacaktır.

Diğer sektörlerle koordinasyon: Rekabetçilik ve Yenilik, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Taşımacılık, Enerji ve çevresel hedeflere ulaşmada etkisi olabilecek herhangi diğer ilgili

sektörlere çevre ve iklim eyleminin kaynaştırılması, çeşitli sektör politikalarının planlama ve uygulama dönemi boyunca çevresel sıkıntıları hesaba katma yoluyla mümkün olduğu kadar çok ÇŞB tarafından sağlanacaktır. Özellikle iklim değişikliği ve afet yönetiminin yatay bir boyutu olması ve eğitim ve kültür, sosyal politikalar ve istihdam, girişimcilik ve endüstriyel politika, genel güvenlik ve savunma politikası, adalet, özgürlük ve güvenlik, bilgi toplumu ve medya, sağlık da dahil yukarıda bahsedilen sektörlere ek olarak diğer tüm ilgili ekonomik ve toplumsal sektörlere de uygulanmalıdır.

Dahası, Çevre SOP'u kapsamında yürütülecek faaliyetler, esasen, işletme oluşturmanın canlandırılması ve çevresel koşulların geliştirilmesi ile sosyo-ekonomik hedeflere ulaşılmasında olumlu bir etki yaratacaktır.

Farklı sektörlerden sorumlu icracı bakanlıklar, SOP'un hazırlanmasındaki çalışma ekibinde temsil edilmişlerdir. Ayrıca, SMC üyesidirler

4.3 **Başka donörlere sahip sektörde IPA II desteğinin tamamlayıcılığı**

Hazine Müsteşarlığı ve Kalkınma Bakanlığının sektörel stratejilerine paralel olarak, Ilbank, belediye altyapı yatırımlarında uluslararası fonların kullanımı için bir aracı olarak faaliyet göstermektedir. Bu çerçevede, Banka, WB, EIB ve JICA ile yaklaşık 630 milyon EUR kapsamlı mali sözleşmeler yapmıştır. Ilbanks, alt-kredi anlaşmaları ile bu fonları alt kredi alan belediyelere / kuruluşlara transfer etmiş ve koordinasyon ve izleme fonksiyonlarını üstlenmiştir. Banka, Türkiye yerel idarelerinin sürdürülebilir şehir altyapısı yatırımlarını desteklemek ve SOP'un genel hedefine katkı sağlayabilmek için diğer IFI'ler ile ortaklıklar oluşturarak faaliyetlerini genişletmeyi planlamaktadır. Diğer taraftan, devlet garantisi aramayan EBRD ve AFD gibi IFI'ler, direkt olarak belediyelere belediye mali sektör borçlandırmaları konusunda aktiftirler. IFI'ler ile ortaklık kapsamında Ilbank tarafından yürütülecek olan esasen su ve atık altyapısı üzerine gelecekteki faaliyetler, uluslararası mali anlaşmalar ve mevcut yasal çerçeve ile ilgili olarak Banka tarafından seçilecektir. SOP için tamamlayıcı olmak ve Operasyonel Program'da listelenen faaliyetler ile üst üste binmeleri engellemek, seçim usulleri süresince özellikle göz önünde bulundurulacaktır.

Küresel Çevre Tesisi (GEF) gibi küresel mali mekanizmalar ile işbirliği ve ortak finansman ihtimalleri, AB çevre ve iklim değişikliği Mevzuatı ve onun politikalarının aktarılması ve/veya uygulanmasını destekleyen ve güçlendiren ortak menfaat üzerine sinerji inşa etmek ve bağışçı koordinasyonu için aranacaktır.

4.4 **Eşit fırsatlar ve cinsiyet eşitliği ana akımlaştırılması**

Türkiye Anayasası, erkeklere ve kadınlara eşit muameleyi garanti etmektedir. Bu SOP çerçevesinde finanse edilen faaliyetler, bu yüzden, her türlü ayrımcılığın engellenmesi ilkeleri ile uyum içeresinde ve pozitif cinsiyet konularını destekleyerek uygulanacaktır. Özellikle, hem Proje hem de Program seviyesinde istihdam adına rekabette fırsat eşitliği sunulacaktır (OS ve TA). Bu haklar, ilgili Kamu Hizmetleri Komisyonlar tarafından düzenli bir temelde izlenmeye devam edecektir.

Fırsat eşitliği ile, göz önünde bulundurulan faaliyet tipine göre farklı şekillerde karşılaşılmaktadır (araştırma, politika geliştirme, politika analizleri, program teslimi ya da teknik yardım faaliyetleri). Ek olarak, yaklaşım, tartışma halinde olan özel konulara da uygulanacaktır (tarım yatırımları, hibeler, iklim değişikliği, çevrenin korunması gibi). Ama cinsiyet eşitliğine hitap etmek adına ana müdahale, nasıl ve neden cinsiyet farklılıklarının ve eşitsizliklerinin tartışma konuları ile ilgili olduğunu araştıracak her faaliyetin tasarım aşamasındaki konularında değerlendirilmesidir. Bu, belli hedeflerin, cinsiyet hassasiyet göstergelerinin formüle edilmesi ve bunların, aşama ve faaliyet raporlamalarının ölçülmesi için referanslara ve faaliyet dokümanlarına dahil edilmesine izin vermek için yapılmalıdır.

"EC Kalkınma İşbirliğinde Cinsiyet Eşitliği Ana Akımlaştırılması üzerine Kılavuz"11 ile paralel olarak cinsiyet eşitliği ana akımlaştırılması için gelecekteki gelişim alanlarının tanımlanması aşağıdakileri içerecektir:

- İsabetli raporlama için cinsiyet hassasiyet göstergelerinin belirlenmesi;
- Uygulanabilir olduğunda, hedef grupları ve belli eylemleri düzgün şekilde tanımlamak adına cinsiyet rollerinin analiz edilmesi (karar almaya katılım, canlılık oluşturma, yetkilendirme gibi);
- Faaliyet seviyesinde özellikle eşitlik ve cinsiyet konuları üzerine toplumsal risklerin ve fırsatların analiz edilmesi ve gerekirse, karşı önlemler geliştirilmesi;
- Uygulanabilir olduğunda rutin raporlama döngüleri içerisindeki cinsiyet ile ilgili tedbirlerin düzgün raporlanması (başlangıç, süreç, nihai raporlama);

Özet olarak, tüm faaliyet seviyelerinde cinsiyetle ilgili konular masaya yatırılacaktır (proje hazırlama, tasarım ve kamu bilinci kampanyalarının uygulanması). Bu programın etkinliğine katkı sağlayacak ve proje faaliyetleri üzerine daha iyi etki sağlayacaktır.

4.5 İklim eylemi ve sürdürülebilir kalkınma

ÇOP'un amacı, ülkenin sürdürülebilir kalkınmasına nihai olarak katkı sağlayabilmek için vatandaşların çevresel altyapılara, topluma fayda sağlamak için doğanın korunmasına, iklim değişikliğinin hafifletilmesine ve iklim değişikliğinin etkisine karşı artan dirence vatandaşlarının erişimini arttırarak vatandaşların hayat kalitesinin arttırılmasıdır. Sürdürülebilirliğin tam olarak bütünleşmesi ve sektördeki AB finansmanına değer eklenmesini en üst düzeye çıkartmak için, çevresel ve toplumsal menfaatler ve riskler, iklim riskleri ve bunun yanında her bir faaliyetle ilişkili ekonomik menfaatler, potansiyel kısa ve uzun vadeli etkiler için değerlendirilecektir.

Bu riskleri en aza indirmek ve bu menfaatleri en üst düzeye çıkartmak için tedbirler, faaliyet belgesi ile bütünleştirilecektir. Birleştirme uygulaması, proje döngüsünün en erkek aşamalarından yani her faaliyetin iş tanımının oluşturulmasından başlayaraktan nihai raporlama ve sonlandırma aşamalarına kadar gerçekleştirilecektir. İhtiyati ilke, belirsizliklerin yüksek olduğu noktalarda (iklim değişikliği gibi) ya da yürürlükteki yöntemlerin eksik kaldığı yerlerde (ekosistem hizmetlerinin değerlendirilmesi gibi) uygulanacaktır. Yenilikçi yöntemler, araçlar ve süreçler ve kaynak etkinliği gibi kavramlar, mümkün olduğunda desteklenecektir.

Sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği üzerine özel göstergeler, faaliyetlerin, sürdürülebilir kalkınma ve/veya iklim değişikliği ile mücadeleye katkılarını düzgün bir şekilde izlenmesi ve rutin raporlama döngüleri (başlangıç, süreç, nihai raporlama) içerisinde raporlamanın yapılmasına olanak sağlanması için mümkün ve uygun olduğu kadar çok faaliyet seviyesinde formüle edilecektir.

4.6 Program stratejisi – Eylemler ve faaliyetler

UÇES'e göre, 2007 ve 2023 arasındaki çevresel yatırımların sektörel dağılımı, su sektörü (atık su dahil) için 34 milyar EUR ve atık sektörü içinse 10 milyar EUR olarak tahmin edilmektedir.

11 Avrupa Komisyonu, EC Kalkınma İşbirliğinde Cinsiyet Eşitliği Ana Akımlaştırılması üzerine Kılavuz, 2004

UÇES, en yüksek miktarda yatırımlar gerektiren AB Yönergelerinin, su yönetimi ve ayrıca atık yönetimi sektörü ile ilgili olanlar olduğunu işaret etmektedir.

En son verilere göre, su ve atık alanları ile ilgili temel çevresel istatistikler aşağıdaki gibidir:

- Belediyelik nüfuslarının %98'ine bir su tedarik sistemi ile hizmet verilmektedir. İçme suyu arıtma tesisleri, Türkiye'nin toplam belediyelik nüfuslarının %56'sına hizmet vererek 411 belediyede bulunmaktadır[12].
- 2012'de, belediyelik nüfuslarının %92'si bir kanalizasyon sistemine bağlıdır ve %68'ine atık su arıtma tesisleri ile hizmet verilmektedir. Toplamda, arıtma tesisleri, farklı arıtma seviyelerinde 536 belediyede[13] faaliyet halindedir.
- 2012'de, belediyelik nüfuslarının %99'u 80 zemin dolgusu ve 6 kompostlama tesisi aracılığıyla atık yönetimi hizmetlerinden yararlanmaktadır. 3 sınai atık yakma, 32 ortak yakma tesisi, 6 endüstriyel atık dolgu alanı (Sınıf 1) ve 282 geri dönüşüm tesisi bulunmaktadır[14]

Doğal afetler ve iklim değişikliği bağlantılıdır ve sel, yangın, heyelan gibi pek çok felaketler, hem ekonomik hem de toplumsal problemlere yol açan iklim değişikliklerinin bir sonucudur. İklim Değişikliği üzerine Devletler Arası Panelin İkinci Değerlendirme Raporunda (IPCC), ekolojik, ekonomik ve toplumsal problemlere yol açan iklim değişikliklerine bağlı yaşanacak potansiyel doğal afetlerin, yakın gelecekte karşılaşılacak en ciddi problem olacağı da vurgulanmaktadır.

Bugünlerde, CBRN tarafından da kasten ya da kazara doğaya salınan maddelerden gelecek tehditler ve tehlikeler ortaya konmaktadır (kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer). Bugünlerde, CBRN belgelerinin gösterdiği tehditler ve tehlikeler, tüm ülkeler tarafından halledilmesi gereken zorlu bir konudur. Bunun da ötesinde, endüstriyel faaliyetlerin geliştirilmesi, bu maddelerin kazara salınımı riskini de arttırmaktadır.

EOP (2007-2013), esasen, içme suyunun ve atık su sistemlerinin iyileştirilmesi ve etkin atık yönetimi ve altyapısı geliştirilmesi gibi çevresel hizmetler üzerine özellikle yoğunlaşarak, yerel otoritelerin kurumsal ve finansal kapasitelerini güçlendirmeyi hedeflenmiştir. EOP 2007-2013 için, 39 çevresel altyapı projesi (32 su yönetimi, 7 atık yönetimi) hazırlanmıştır ve bir finansman kararı için Avrupa komisyonuna sunulmuştur. Bunlardan 18'i Şubat 2014 itibariyle uygulama aşamasındadır (17 su, 1 atık). EOP uygulama döneminin bitmesi üzerine, 30 projenin tamamlanması planlanmaktadır. Tespit edilen ihtiyaçları hesaba katarsak, çevresel altyapı stratejisinin ana önceliği, yerel otoritelerin kapasitelerini arttırmak, ulusal çerçeveyi güçlendirmek ve ulusal seviyede, yukarıda bahsedilen alanlarda yatırım gereksinimlerini fonlamaktır.

Yukarıda açıklandığı gibi önceki IPA döneminde, Çevre OP'sinin tematik yoğunlaşması, esasen su ve atık üzerine olmuştur. Yeni IPA II döneminde, bu iki önceliğe ek olarak, iklim eylemi, AB mevzuatına geçiş ve kapasite oluşturma faaliyetleri üzerine özel olarak odaklanılacaktır. Dahası, yasama ve kapasitede önemli iyileştirilmeler gerektiren AB Çevre ve İklim Mevzuatı'nın dinamik doğasını da hesaba katarak, Çevre ve İklim Faslı ile direkt olarak ilgili bu ihtiyaçlara hitap eden

12 TUİK, 2014

13 TUİK, ÇŞB Su ve Toprak Yönetimi Daire Başkanlığının Atık Su Arıtma Tesisleri Altyapısı 2014

14 TÜİK, ÇŞB, Atık Yönetimi Daire Başkanlığı, 2014

geçici faaliyetler, desteklenecektir. Bunların hepsi, çevre ile ilgili olarak stratejik belgelerde oluşturulan hedeflere ulaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda, kapasite oluşturma, üretime dönüş çalışma ve su ve atık projelerinin hazırlanmasında İlbank'a destek vermek için bir TA tesisi gibi enstrümanların lehine AB finansman kaynaklarının tamamlayıcılığını en üst düzeye çıkararak ve planlama dönemi boyunca İlbank Çevresel Kredi I programları çerçevesinde EIB finansmanını ve EIB tarafından uygulandığı gibi muhtemel ilgili sonraki tesisleri harekete geçirerek, mekanizmalara özel özen gösterilecektir. Mevcut ve sonraki EIB tesisleri için TA bütçesi 10 milyon EUR olduğu tahmin edilmektedir. Ek olarak, ekonomik olarak güçlü şemalar geliştirebilmek için belediyeler adına İlbank ve IFI'ler tarafından uygulanacak olan sürdürülebilir şehir planlaması ve yönetimi için uyumlu mekanizmaların geliştirilmesini desteklemek üzere tesislere özel öncelik tanınacaktır.

JASPERS inisiyatifinden, konsensüse ulaşıldıktan ve fikir olgunlaştıktan sonra, yatırım faaliyetleri desteklemek için IPA II döneminde faydalanabilinir. JASPER' lerin uzmanları, proje döngüsünün ilk kısımlarından, eğer karar verilecekse yatay faaliyet/kapasite oluşturma da dahil, hazırlık aşamasına, karar verilmesi, sunulması ve sunum sonrası için proje değerlendirmesine kadar ÇŞB' ye yardım edebilir. JASPER' lerin yardımlarının bütçesi 2 milyon EUR gibi tahmin edilmektedir.

4.6.1 Eylem 1 – Su

AB mevzuatı: Su Çerçevesi Yönergesi, İçme Suyu Yönergesi, Şehir Atık Suyu Arıtma Yönergesi, Denizcilik Stratejisi Yönergesi, Taşkın Yönergesi, Nitrat Yönergesi, Yıkama Suyu Yönergesi, Yeraltı Suyu Yönergesi, Su Yönetmeliği için Çevresel Kalite Standartları üzerine Yönerge ve AB Su Yönetmeliğinin herhangi bir yeni parçası.

Gerekçe: Bu eylem, etkin olmayan içme suyu tedariki ve etkin olmayan atık su toplanması ve arıtılması ile sonuçlanan, su kurumu üzerine yatırımların etkilerinin değerlendirilmesi, bunların sıralanması ve koordinasyonu bağlamında su yönetimindeki bütünleşme eksikliğini ve su şebekesi yönetimi için etkin olmayan ve eskimiş altyapıyı yansıtan GZFT Analizlerinde tanımlanan zayıflıklara hitap etmektedir.

Aday bir ülke olarak, Türkiye, EU çevre Mevzuatını planlama ve uygulama bağlamında AB standartlarına ulaşmayı hedeflemektedir. Çevre Faslının kapanış değerlendirmelerine uymak için, hem kapasite oluşturmak hem de yatırımla ilgili faaliyetler yürütülmelidir. Örneğin, Şehir Atık Su Arıtma Yönergesinin tam olarak uygulanabilmesi için, Türkiye'nin Yönerge tarafından gerekli görüldüğü üzere Ulusal bir Şehir Atık Su Uygulama Planına ihtiyacı vardır. Bu eylem, Türkiye içerisindeki yüzey suları, yeraltı sular, deniz, kıyı ve geçiş sularının korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde kullanımına tümleşik bir yaklaşım aracılığıyla iyi durumda suya ulaşmak ve bunu muhafaza etmek üzerine odaklanmaktadır.

Ayrıca, AB yönerge gereksinimlerine ulaşmak ve denizcilik konularıyla ilgili kurumları bir araya getirecek bir çerçeve yapısı oluşturmak için tümleşik bir yaklaşımla deniz suyu kalitesini arttırmak da önemlidir.

Mevzuatla alakalı kurumsal oluşumlar üzerine detaylı bilgi Bölüm 4.6.1.1'de verilmektedir.

EOP (2007-2013) çerçevesinde Bölüm 4.6'da belirtildiği gibi, EC' ye sunulan 32 su yönetim altyapı projesinden, bunların 17'si şu anda uygulama aşamasındadır. Detaylı bilgi, Bölge 4.6.1.2'de verilmektedir.

Tanım: AB çevre Mevzuatına uyum için, kurumların kapasite oluşturması ve çalışanların uzmanlaşması, yönergelerin uyumu, planların uygun şekilde planlanması ve esnek bir şekilde uygulanmalar sağlanmalıdır. Su sektörüne ilişkin projeler, hem Mevzuatla ilgili esnek faaliyetleri hem de yatırımlar üzerine katı faaliyetleri içermektedir.

Bu eylem, su ve atık su altyapısını ve fırtına su taşmalarından kaynaklanan kirliliğin azalmasını temin edecektir.

Çevre ve İklim Değişikliği Faslı, "Uzlaşma Görüş Belgesi" ve ulusal strateji belgelerinin kapanış değerlendirmelerini de hesaba katarak, su kalitesi sektörü için öncelik gereksinimi için karar verilmiş ve sıraya konmuştur. SOP, Mevzuatla ilgili kurumsal oluşum faaliyetlerinin, iklim değişikliğine adapte olmak ve sektörel su dağıtımı için, dere yatağı yönetim planları da dahil su kalitesi üzerine teknik yardım projeleri, kuruma ve taşkın risk yönetimi ve planları gibi ana müdahale alanlarından oluştuğunu ama bunlarla sınırlı kalmadığını düşünmektedir.

Yatırım faaliyetleri, su iletim hatları, su dağıtım ağı, kanalizasyon ağı ve ana toplayıcı hatlar, yeni WWTP, fırtına suyu ağı inşası, kuyuların iyileştirilmesi, depolama rezervuarlarının değiştirilmesi, ilgili ekipmanın ve tümleşik GIS sistemlerinin temini, kapasite inşası uygulamaları ve inşaat işlerinin denetiminden oluşmakta olan entegre su projelerini içermektedir. İklim değişikliğinin etkilerine karşı dayanıklılığı arttırmak için önlemler alınması, tüm bu yatırım faaliyetlerinin tasarımı ve uygulanması için düşünülecek bir gereksinimdir.

4.6.1.1 **Müktesebata-ilişkin kurumsal yapılanma faaliyetleri**

Özel hedefler: Çevre Müktesebatına ülke mevzuatlarının uyumuna katkı sağlamak ve kurumların kapasitelerinin ve çalışanların uzmanlığını, çevre Müktesebatının uygulanması için istenen seviyede arttırmak.

Gerekçe: Türkiye, AB'ye Giriş dönemi süresince, pek çok su yönetim faaliyeti yürütmüş bulunmaktadır. Bu faaliyetler yandaki alanlar üzerine temel çalışmaları içermektedir: Çevresel Kalite Standartları Yönergesinin uygulanması (2008/105/EC, 2013/39/EU), taşkın tahmini ve taşkın kontrolü, Nitrat Yönetmeliğinin uygulanması, WFD'nin uygulanması, yeraltı yönetimi, deniz ekosisteminin iyileştirilmesi, Deniz Strateji Çerçevesi Yönergesi üzerine kapasite oluşturulması.

Havza Koruma Eylemi Planları (BPAP'lar) 11 havza için, 2009 – 2010 yılları arasında OSİB tarafından uygulanmıştır. Kalan 14 havza için BPAP' ların hazırlığı 2013'te tanımlanmıştır. BPAP' lar, kısa, orta ve uzun vadeli dönemde, atık su arıtma tesisleri ve kara dolgularını kapmaktadır. Bu planlar, Nehir, Havza Yönetim Planlarına (RBMP' ler) dönüştürülecektir.

Ayrıca, çalışmalar, Çevresel Kalite Standartları (EQS'ler) Yönerge (2008/105/EC, 2013/39/EU) gerçekleştirmek için OSİB tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmalar kapsamında, ulusal spesifik kirleticiler listesi ve ilgili EQS'ler geliştirilmiştir. Halihazırda, bu spesifik kirleticiler ve EQS'ler Yönergesi doğrultusunda Yüzey Suyu Kalitesi Yönetimi Tüzüklerinde yer alan EQS'ler üzerine çalışmalar devam etmektedir.

Yukarıdaki listeden anlaşılacağı gibi, ayrıca dinamik Çevresel Müktesebatın şu anki statüsü dikkate alındığında, indikatif temel girişim alanları nehir havzası yönetimi, taşkın ve kuraklık yönetimi ve iklim değişikliği adaptasyonu planları ve sektörel su tahsisatı daha önceden değerlendirilmemiş ve/veya ilaveten detaylandırılması gereken alanlar olarak değerlendirilmektedir. İlaveten, Müktesebata ulusal stratejiler ve hem merkezi hem yerel düzeydeki kuruluşların kapasiteleriyle birlikte uyumun tamamlanması sağlanmalıdır.

WFD'ye göre, su kalitesi yönetimi peyzaj içerisinde ortaya çıkan doğal coğrafi alanlar olan nehir havzalarında merkeze alınmaktadır. Bu havzaların yönetimi yönetim planları vasıtasıyla elde edilecektir. Bu açıdan, Nehir Yatağı Yönetim Planlarının (RBMP'ler) AB Su Çerçeve Yönergesi (2000/60/EC) ve ilgili yardımcı yönergeleri uygulamak için bir faaliyet olarak önerilmektedir. Bu faaliyet aracılığıyla, su alanlarının tanımlanması, su durumunun, izlenmesi ve değerlendirilmesi, amaçların belirlenmesi ve önlemlerin programlanması ve uygulamalarına çalışılacaktır.

RBMP'ler ile ilgili olarak, Havza Koruma Eylem Planlarının Nehir Havzası Yönetim Planları dahilinde Görüşmeleri IPA 2011 programlamasına sunulmuştur, Teklif süreci devam etmiş ve 2014 yılında tamamlanacağı planlanmıştır. Bu projenin sonuçları 2017 yılında elde edilebilir. RBMP'lerin hazırlıkları artan bir şekilde devam etmiştir. Deneyimli personel ve WFD uygulamaları ve yardımcı yönergelerin Nehir Havzası Yönetim Planları, ölçümlerin

programlanması, ekonomik analizler ve yatırım programlarının uygulanmasında yetkin uzman kuruluşların sağlanması gerekmektedir.

Taşkın olaylarıyla ilgili mevcut yaklaşımı işaret eden var olan durum Taşkın Yönergesinin gereksinimlerine tam olarak uymamaktadır. Bu nedenle, Türkiye Taşkın Yönergesini Türkiye'de uygulamaya ve dönüştürmeye başlamak zorundadır, taşkın tehlike haritaları, taşkın haritaları ve taşkın risk yönetim planlarının diğer havzalar için hazırlanması işleri hızlandırılmalıdır.

Kurak ve yarı kurak iklim bölgesinde yer alan Türkiye'de, yağışların geçici ve konumsal dağılımları düzensizdir; nu nedenle iklim değişiklikleri yağışların düzensizliğini ve yetersizliğini ortaya koymaktadır. Mevcut su kaynakları, nüfusun ve endüstrinin taleplerini karşılayamamaktadır. Kuraklığa karşı önlem almak için, kuraklık koşullarının uygun parametrelerin bu koşulları tanımlayıp tanımlamadığıyla ilgili belirlenmesi gereklidir. Havza Kuraklık Yönetim Planlarının geliştirilmesi bu amaca hizmet edecektir ve bu planlara bağlı olarak; suyun en iyi şekilde kullanımının yanında kuraklık öncesi ve sonrası alınan önlemlerin planlanan uygulamalarının gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Bununla birlikte, Türkiye gelecekteki iklim değişikliklerinden olumsuz yönde etkilenecektir. Bu nedenle, bu değişikliklerin etkileri çalışılmalı ve iklim değişikliğine adaptasyon ulusal ve havza düzeyinde detaylandırılmalıdır. İklim değişikliği etkilerine ve artan içme suyu talebine bağlı olarak, endüstriyel ve tarımsal kullanımlar, sektörel su tahsisat planları ayrıca öncelikli havzalar için ve diğer havzalar için kademeli şekilde gerekecektir.

Kamusal farkındalık, eğitim girişimleri ve diğer iletişim araçları yukarıdakilerle ilgili olarak faaliyetlerde yer alabilir.

Seçim kriterleri: Alandaki bir ihtiyaç olması bakımından büyük çaplı, faaliyetin içerik ve format olarak hazır olması en önemli kriterlerden biridir. Bu şart pek çok problemleri içermektedir örn: gerçekçi hedeflere sahip olması, sözleşmelerin sayısı, süre ve sıralama (ihtiyaçların, faaliyetlerin- bunların süreleri ve bağımlılık düzeyleri-, ilgili riskler ve bu unsurların değerlendirilmesi için IPA II son süreleri), sözleşme yapma ve uygulamaların gecikmeleri ihtimali (bir bileşen üzerine sözleşme yapmak faaliyetin diğer bileşenine bağlı olmayacak ve bileşenlerle ilgili sözleşme yapmak ya da uygulamalar faaliyet dışındaki riskli çalışmalara bağlı olmayacaktır), SOP altındaki tahsisatlarla ilgili gerçekçi bütçe tahsisatı, faaliyet mantığının diğer unsurlarına uygunluğu (örn. faaliyet boşluklara ve ihtiyaçlara dayanacaktır ve nedensel ilişkilere göre tasarlanmaktadır – ilave gerekçelere dayandırılarak kurulan bir matris aracılığıyla görülebilir-, vb.). Çevre ve İklim Değişikliği Müktesebatına ve "Müzakere Konumu Evrakına" uygunluk önemli olmakla birlikte diğer ulusal önceliklere uygunlukta önemlidir (UP, KP, sektörel stratejiler vb.). Bunlar öncelikler alanı dahilinde yer alan faaliyetleri tanımlayacaktır. Buna karşılık, Sop altında, alternatif fonlarla yapmaya göre daha yeterli olan faaliyetlere yer verilecektir (faaliyet diğer çalışmalar dikkate alınarak tasarlanmalı ve Çevre ve İklim Değişikliği sektörüne gerçek bir katkı sağlamalıdır). Aciliyet önceliğin diğer bir boyutudur. Eğer bir hedefi elde etmek için zaman aralığı çoksa, faaliyet teklifler listesinin altındadır. Öte yandan, faaliyet IPA süreci üzerinden elde edilebileceğinden daha acil olmamalıdır, bu olgunlukla ilgili bir problemdir (gerçekçi olmayla ilgili). Uygulama boyunca faaliyet sonuçlarının uygulanması ve sürdürülebilirliğinde gelecek başarısının değerlendirilmesi için, büyük ölçekli ilgili tarafların sahipliği ve işbirliği ayrıca en fazla öneme sahiptir. Bunlar tanımlanmadan ve karşı örnekler olsa bile (ilgili büyük taraflar arasında ihtilaf ya da ayrılma), faaliyetin, fonların tahsisi için iyi bir seçenek olacağına inanılmaz.

Nihai Yararlanıcılar: OSİB, DSI, ÇŞB, SB, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, STK'lar.

4.6.1.2 **Other activities (investments, TA, grant scheme, etc.)**

Özel Amaçlar:

- Ulusal ve AB standartlarına göre nüfusa içme suyu sağlamak
- Doğal kaynakların kullanımını en iyi düzeye getirmek ve verimliliğini arttırmak ve iklim-esnekliğini su dağıtım sistemi için geliştirmek
- Alıcı su kaynaklarında kirlilik yükünün azaltılması (yüzey ve yer altı suları) ve içme suyu sistemlerini bulaşmaya karşı koruma;
- Atık su arıtma tesislerinin verimliliği ve iklim esnekliğini sağlamak ve işletme maliyetlerini düşürmek.

Gerekçe: Türkiye, AB Katılım dönemi esnasında, pek çok su yönetimi yatırım faaliyetlerini yürütmüştür. EOP altında, EC' ye sunulan 32 su yönetim altyapısı projesi ve bunların 17'si uygulamadadır.

Su yönetim yatırımlarındaki boşluklar, su aktarım hatları, su dağıtım şebekeleri, kanalizasyon şebekeleri ve ana toplam hatlarının, WWTP' nin inşasından, yağmur su şebekesi, kapasite inşasının ve inşa işlerinin denetlenmesinin uygulamalarından oluşan birleştirilmiş su projeleri UÇES (34 milyar AVRO) içerisinde yer almaktadır ve ihtiyaçlara göre öncelik verilen yüksek maliyetli yatırım faaliyetleridir. Bu yatırımlara seçim kriterleri bölümünde açıklanan seçim kriterlerine göre öncelik verilir. (aşağıdadır

Bu nedenle, bu faaliyetler ulusal ve AB standartlarına göre, su tasarrufu elde eden ve alıcı kaynaklardaki kirlilik yükünü azaltmaya katkıda bulunacak içme suyu tedarik sistemlerine potansiyel bir bulaşmayı engelleyecek ve kaynak verimliliği ve iklim esnekliğini elde etmeye/sağlamaya yardımcı olacak, içme suyu tedarikinin detaylandırılmasını sağlayacak ortak finansmanı tanıtmak üzerine odaklanacaktır.

Su faaliyeti altında dikkate alınanlara bağlı olarak iklime dayanıklı faaliyetler ve bunların yanında iklim değişikliğini hafifletme ve adaptasyon önlemleri verilecektir.

Açıklamalar ve uygun alanlar: Bu faaliyet mevcut su dağıtım sistemlerinin inşaatı, rehabilitasyonu ve modernize edilmesi ve bunun yanında yeterli su arıtma tesislerinin kurulmasını destekleyecektir. Ayrıca kentsel atık su arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, güncellenmesi ve inşasını destekleyecek ve kanalizasyon sistemlerinin rehabilitasyonu ve genişletilmesi ve yağmur suyu tesislerinin oluşturulmasını destekleyecektir.

Fon sağlanacak eylemler şöyledir:

- İçme suyu şebekelerinin inşası ve rehabilitasyonu;
- Mevcut su kaynaklarının ve dağıtım sistemlerinin yeniden inşası ve modernizasyonu (borular, pompalama istasyonları, rezervler);
- İçme suyu arıtma tesislerinin rehabilitasyonu, güncellenmesi, genişletilmesi ve inşası;
- Kanalizasyon şebekelerinin genişletilmesi
- Sızıntı ve/veya filtrelenmemeden muzdarip olan mevcut kanalizasyon şebekelerinin rehabilitasyonu;
- Atık su arıtma tesislerinin rehabgilitasyonu0 güncellenmesi, genişletilmesi, inşası (uygun olduğunda, ikincil ve üçüncül atık su arıtma tesislerinin bağımsız şekilde uygulanacak biçimde aşamalı bir yaklaşımı);

- Yağmur suyu taşkınlarının, sel ve/veya etkin atık su sistemleri görevleri nedeniyle alıcı su kaynaklarındaki kirliliğin önlenmesi için yağmur suyu sistemlerinin rehabilitasyonu ve inşası
- Su/atık su sistemlerinin sürdürülebilir kullanımı ve bakımı için ekipman, donanım ve yazılım tedariki örn, ölçümleme, otomasyon, laboratuar ekipmanı0 sızıntı tespiti, kanalizasyon temizleme ekipmanı;
- Denetleme/denetleyici mühendislik, kurumsal idare geliştirme, son alıcılar için tasarım üzerine kapasite oluşturma ve/veya su/atık su sistemlerinin işletimi ve bunun yanında AB programlarını, kamusal farkındalığı, eğitim girişimlerini ve diğer iletişim araçlarını uygulamak için diğer herhangi bir gerekli alan;
- TD: teknik hazırlık çalışmaları, fizibilite çalışmaları, CBA, EIA, detaylı tasarım, teknik şartnameler ve ihale dosyaları.

Seçim kriterleri: SOP Öncelik Verme Çalışmasının kapsamı dahilinde, 11-12 Mart 2014 tarihinde ele alınan, PAPA Programı içerisindeki bir puanlama yöntemi (Kriter, alt kriter ve karşılık gelen ağırlığı) güncellenmiştir ve IPA II dönemi için yatırımların önceliklerinin belirlenmesi için yüksek öneme sahip olmuştur. Finanse edilecek faaliyetlerin seçimi için kriter aşağıdaki prensiplere uygun olacaktır.

- *Çevre ve İklim Değişikliği İle İlgili Kriter: Çevresel öncelikler, kamu sağlığındaki ilgili geliştirmeler, çevresel hassas alanların korunması, ulusal kaynakların korunması, çevresel planların uygulanmasına bağlantı ve sektörel stratejiler, nüfus üzerine büyük çaplı olumlu etki, iklimle ilgili amaçlarla birleştirilme, risk azaltma ile bağlantı, yönetim çalışmalarının geliştirilmesi ve afet risklerinin15 bir yatırımda dikkate alınması;*
- *Finansal Kriter: Yatırım ve işletimin düşük maliyetli olması*
- *Ekonomik Kriter: Ücretlerin ve yatırımların karşılanabilirliği, uzun vadeli en iyi bakım; diğer finansal kaynakların tamamlayıcılığı ve mevcudiyeti;*
- *Teknik Kriter: Projenin içerik ve format olarak hazır olmasıve uygulamanın hazır olması;*
- *Sosyal/ Politik/ Sivil Kriter: Proje hazırlığına, kamusal desteğe/muhalefete katılım;*
- *Kurumsal Kriter: Faaliyet, faaliyet sahibinin kurumsal kapasitesi, yasal çerçevenin yerinde varlığı ve uygulanması kapsamında açıkça tanımlanması*
- *Projeye Özgü Kriter: Finansal ve kurumsal kaynaklara ve danışmanlık hizmetlerine, faaliyet konseptinin birleştirilmiş yaklaşımına erişebilirlik*

Yukarıda belirtilen kritere ek olarak, Kısım 4.1'de belirtilen coğrafi konsantrasyon prensibi IPA II dönemi için yatırımlara öncelik verilmesinde belirtilmiştir.

Nihai Yararlanıcılar:

- Seçilen* belediyeler
- Uygun olduğunda seçilen yerel makamlar.

15 Afet riskleri toplum, insanlar, mülkler, araziler, çevre vb. üzerinde potansiyel tehlikelere ve/veya zararlara neden olur ve doğa nedeniyle ya da insan kaynaklı/teknolojik afetler mevcuttur.

lütfen Kısım 4.1 ve EK III'e bakınız.

2014-2016 dönemi için, toplamda 74,41 milyon AVRO bütçe (IPA katkısı: 63.25 AVRO %85) su yönetimi yatırım faaliyetlerine tahsis edilmek üzere planlanmıştır. İndikatif bir liste ve yedek büyük su yatırım faaliyetleri listesi Ek III'te sunulmaktadır.

4.6.1.3 **Değerlendirme tablosu**

Faaliyet Adı	Su
Spesifik amaçlar	Birleştirilmiş su yönetimi yoluyla AB Müktesebatı ile genel uyumu arttırmak, su ile ilgili stratejileri ve politikaları ilerletmek ve Türkiye'deki sular için iyi su durumu elde etmek
Eylem sonuçları	Bu eylemin sonucu: • Geliştirilen yasalar ve Su Müktesebatının bileşenleri için arttırılan kurumsal kapasite • İçme suyu ve atık su arıtması için geliştirilmiş altyapı
Faaliyetler	Faaliyet 1.1 Müktesebatla ilgili kurumsal inşa faaliyetleri, nehir havzası yönetim planları, kuraklık ve taşkın risk yönetim planları, iklim değişiklikleri etkilerine adaptasyon ve sektörel su tahsisi üzerine teknik destek projelerini içermekte fakat bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Faaliyet 1.2 Altyapıyla ilgili faaliyetler: su aktarım hatlarının inşası, su dağıtım şebekesi, kanalizasyon şebekesi ve ana toplama hatları, yeni WWTP, yağmur suyu şebekesi, kuyuların rehabilitasyonu, depolama rezervlerinin yer değişikliği, ilgili ekipmanların tedariki ve birleştirilmiş GIS sistemleri, kapasite binasının uygulanması ve inşaat işlerinin denetlenmesi.
Büyük projelerin indikatif listeleri	Büyük projelerin indikatif listesi şu şekildedir: • Erzurum İçme Suyu Tedarik Projesi Büyük listelerin indikatif yedek listesi şu şekildedir: • Yüksekova Birleştirilmiş Su Projesi • Şırnak Birleştirilmiş Su Projesi • Rize Birleştirilmiş Su Projesi • Giresun Birleştirilmiş Su Projesi • Iğdır Birleştirilmiş Su Projesi • Niksar Birleştirilmiş Su Projesi • Kırıkhan Birleştirilmiş Su Projesi • Kastamonu Birleştirilmiş Su Projesi • Bandırma Birleştirilmiş Su Projesi • Çankırı Birleştirilmiş Su Projesi
Uygulamaya ilişkin düzenlemeler	ÇŞB sektördeki ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonun yönetiminden sorumludur. Uygulama hizmet alımı ve eşleştirme modelleri ve bunların yanında teşvikler, tedarikler, yapım işi sözleşmeleri yoluyla gerçekleştirilecektir. Diğer uygulama modelleri, örneğin doğrudan temas eğer uygun görülürse dikkate alınacaktır.
Performans göstergeleri	Göstergeler; 2017 yılı için, programın orta vadeli değerlendirmesi dikkate alınarak: • EC/EUD tarafından onaylanan IPA proje başvurularının sayısı (Hedef: en az 2, faaliyet başına 1) • Hazırlanan ve/veya güncellenen RBMP'lerin sayısı (Hedef: en az 2) 2020'den sonrası için, N+5 kuralı dikkate alınarak: • AB Müktesebatına göre hazırlanan ve/veya revize edilen ve Başbakanlığa sunulan

	yasaların sayısı (Hedef: en az 1) • AB Müktesebatına göre hazırlanan ve/veya güncellenen planlar ve politika belgelerinin sayısı (Hedef: en az 1) • Kurulan içme suyu arıtma tesislerinin sayısı (Hedef: en az 1) • Su tedariki şebekesi sunan belediyelerin sayısı (Hedef: en az 2) • İçme suyu arıtma tesisi tarafından hizmet verilen ilave belediye sayısı (Hedef: 500,000) • Geliştirilmiş su dağıtım tesislerinden faydalanan ilave belediye popülasyonu (Hedef: 820,000) • Atık su arıtma tesisleri tarafından hizmet verilen ilave belediye popülasyonu (Hedef: 320,000) • İlave atık su arıtma tesislerinin sayısı (Hedef: en az 2) • Geliştirilmiş atık su toplama sistemlerinden faydalanan ilave popülasyon (Hedef: 320,000)

4.6.2 Eylem 2 – Atık

AB yasaları: Atık su Çerçeve Yönergesi, Kanalizasyon Çamur Yönergesi, Bataryalar ve Aküler Yönergesi, Ambalaj ve Ambalaj Atığı Yönergesi, PCB/PCT Bertarafı Yönergesi, ELV Yönergesi, RoHS Yönergesi, WEE, Katı Atık Alanı Yönergesi, Atıkların Nakliyesi Yönergesi, Madencilik Atık Yönergesi, Gemi Geri Dönüşüm Yasası Yönetmeliği ve bunun yanında AB Atık Müktesebatı ve politikasının herhangi bir yeni parçası.

Temel: Bu eylem GZFT Analizlerinde tanımlanan ve atıkların sınırlı toplanması ve çok sayıda uygunsuz katı atık alanlarının sayısına neden olan yetersiz atık yönetimi uygulamalarını yansıtır. Ayrı toplamanın sadece birkaç pilot kentsel merkezde olması nedeniyle, az sayıda malzeme geri dönüştürülür ve atıkların çoğu katı atık tesisine gönderilir.

Çevre Faslının kapanış kriterlerine uygun olması için, hem kapasite oluşturma hem de yatırımlarla ilgili faaliyetler yürütülmelidir. Bu eylem etkili ve geliştirilmiş hizmet kalitesinin iyi yönetilen finansal olarak uygun olan, mevcut yasal çerçevede gerekli gelişmeler doğrultusunda finansal olarak sürdürülebilir kurumların kurulmasıyla tanıtılması üzerine odaklanacaktır.

Müktesebatla ilgili kurumsal inşa faaliyetleri ile ilgili detaylı bilgiler Kısım 4.6.2.1' de verilmektedir.

Kısım 4.6'da belirtildiği gibi, EOP (2007-2013) kapsamında EC' ye sunulan 7 atık yönetim altyapı projesi dışındakiler uygulamadadır. Detaylı bilgiler Kısım 6.2.2'de verilmektedir.

Açıklama: Bu eylem AB politika ve prensipleriyle uyumlu birleştirilmiş katı atık yönetim sistemlerini tanıtır. Planlama aşamasında ve öncelikli ve fizibilite çalışmaları kapsamında, belediyeler/endüstriler Organizasyon ve işletmeler, bulgular vb. üzerinde derin analizlerde yer almak üzere IPA Programı altındaki bir yatırım projesinin uygulama fırsatını almak için teşvik edilmektedir.

Çevre Faslının, "Müzakere Konumu Evrakının" ve ulusal strateji evraklarının kapalı ölçütleri dikkate alındığında, atık bölümü için öncelikli gereklilikler tanımlanmış ve sıralanmıştır. IPA II dönemi için, SOP Müktesebatla ilgili kurumsal inşa faaliyetlerini, WEEE'lerin toplanması ve atık ikincil ürün ve son kısımlarının geri dönüştürülmesi üzerine teknik destek olarak ana girişimleri alanları dahil fakat bunlarla sınırlı kalmamak üzere öngörülür.

Atığın engellenmesi/azaltılmasını, ayrı toplamayı, artan atık geri dönüşüm ve tekrar kullanımı ve bunun yanında aşağıdakileri içeren çevre dostu nihai bertarafın dahil olduğu birleştirilmiş atık yönetimi faaliyetleri üzerine yatırım faaliyetleri: (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, tekrar talep oranı) ve atık ve konumlandırma özelliklerinin modellerindeki değişikliklere karşılık esneklik, (2) çevresel fikirler, (3) azaltma eylemlerinin birleştirilmesi, (4) atık tesislerinin iklime dayanıklılığı, (5) kamusal iletişim ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası. Bu eylem ayrıca güvenli nihai bertaraf ve bunun

yanında rehabilitasyon ve eski çöplüklerin kapatılması için yüksek maliyetli yatırımların ortak finansmanı açısından finansal kaynak sağlayacaktır.

Tüm yararlanıcı kurumlara yatırımın faydalarını sürdürmek üzere kurumsal destek sağlanacaktır. Kurumsal güçlendirme seçilen sorumluları, karar verme organları kadar ve belediye/birlik idari personeli ve belediye/birlik atık biriminin personeli kadar iyi olacaktır. Ayrıca hedef çevre il müdürlükleri personelinden ve bunun yanında ilgili kuruluşların bölge müdürlüklerinden örn. İlBank, seçilebilir. Bu eylem hizmet sözleşmeleri üzerinden sağlanacaktır (işlerin denetimini kapsayan ve kapasite kuruluş hizmetleri sağlayan ve kamu alımı desteği ve uygun tavsiye içermektedir). İklim değişikliklerinin etkilerine esnekliği sağlamak için önlemler tasarım ve tüm yatırım faaliyetlerinin uygulanması için dikkate alınacaktır.

4.6.2.1 Müktesebata-ilişkin kurumsal yapılanma faaliyetleri

Spesifik amaçlar: kurumların kapasitesini geliştirmek ve çevre Müktesebatının uygulanması için gereken düzeyde personelin özelleştirilmesi.

Temel: Türkiye AB Uyum süreci esnasındaki çeşitli atık yönetim faaliyetlerini yürütmüştür. Bu faaliyetler aşağıdaki temel çalışmaları içermektedir: atık yönetimi, çevresel tehlikeli atık yönetimi, ambalaj atığı, maden atıkları, özel atık ve biyolojik dönüşebilir atık yönetimi.

Yukarıdaki listeden analiz edilebileceği gibi, ayrıca dinamik Çevresel Müktesebatın mevcut durumu dikkate alınır ve indikatif ana girişim alanları WEEE ve tekrar kullanım ve atıkların son ürünün geri dönüşümü ve son atıkların daha önceden denenmemiş faaliyetler olarak değerlendirilmesi ve/veya ilaveten detaylandırılmasını içerecektir. BU nedenler, bu faaliyetler finansal olarak uygun olan iyi yönetilmiş kurumlar üzerinden hizmetlerin sunulmasının gelişmiş kalitesi ve verimliliğinin tanıtılmasına odaklanacaktır. İlaveten, kuruluşların hem merkezi hem de yerel düzeyde kapasite artışları sağlanmalıdır.

Seçim kriterleri: Kısım 4.6.1.1^de açıklandığı şekilde

Nihai Yararlanıcılar: ÇŞB, Yerel Yönetimler, STK'lar

4.6.2.2 Diğer Faaliyetler (yatırımlar, TD, hibe programı, vs.)

Özel amaçlar:

- Nüfusa verimli, uygulanabilir ve sürdürülebilir atık yönetimi hizmetleri sağlamak
- Ayrı toplamayı da içeren çevre dostu birleştirilmiş atık yönetim modelleri kurmak
- Atık tesislerinden sera gazı emisyonlarını azaltmak
- Kontrolsüz katı atık alanlarındaki bertaraf edilen atıkların miktarını azaltmak
- Eski atık alanlarını rehabilite etmek/kapatmak
- Atık bertaraf işlerinin nihai miktarlarını azaltmak
- Atıklar için güvenli nihai bertaraf sağlamak

Temel: Türkiye, AB Katılım dönemi esnasında, pek çok su yönetimi yatırım faaliyetlerini yürütmüştür. EOP altında, EC' ye sunulan 32 su yönetim altyapısı projesi ve bunların 17'si uygulamadadır.

Atık yönetimi yatırımlarındaki boşluk UÇES (10 milyar AVRO) nedeniyle atığın engellenmesi/azaltılmasını, ayrı toplamayı, artan atık geri dönüşüm ve tekrar kullanımı ve

bunun yanında aşağıdakileri içeren çevre dostu nihai bertaraf işlerinin dahil olduğu birleştirilmiş atık yönetimi faaliyetleri üzerine yatırım faaliyetleri: (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, tekrar talep oranı) ve atık ve konumlandırma özelliklerinin modellerindeki değişikliklere karşılık esneklik, (2) çevresel fikirler, (3) kamusal iletişim ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası ihtiyaçlara göre öncelik verilecek yüksek maliyetli yatırımlar olarak değerlendirilmektedir. Bu yatırımlara Kısım 4.6.1.2'de yer alan seçim kriterlerine göre öncelik verilecektir.

Bu eylem bölgesel katı atık alanlarına ulusal strateji doğrultusunda (katı atık alanlarına öncelik veren) ve atıkların, katı atık tesisine gönderilecek tüm atık miktarlarının azaltılması yoluyla toplanmasını en iyi düzeye getirilmesine odaklanacaktır.

Atık eylemi altında, değerlendirme iklime dayanıklı faaliyetler ve bunların yanında iklim değişikliğinin azaltılması ve adaptasyon önlemlerine verilecektir.

Açıklamalar ve uygun girişimler:

1. Genişletme, rehabilitasyon, artan geri dönüşüm ve toplama sistemlerinin ve ayırma yöntemlerinin ayrıca geliştirilmesi:

- Ayrı 'yeşil' ve diğer organik atık toplamanın başlamasını içeren ayrı toplamanın başlatılması ve geliştirilmesi;
- Toplama servislerinin geliştirilmesi: toplama araçlarının, konteynerlerin tedariki;
- Geri dönüşüm merkezlerinin inşasını da içerecek şekilde türlere ayırma ve geri dönüşüm tesislerinin geliştirilmesi (örn. ambalaj atıklarının bertaraf işlemi, bataryalar, yağlar);
- Biyolojik arıtma (kompostlama), pilottan tam ölçeğe kadar, gaz ve sızıntı suyu yönetim sistemleri ve hafriyat atıkları için uygun tesisleri içerecek şekilde mevcut katı atık düzenli depolama alanlarının rehabilitasyonu
- Transfer/transit (atık) istasyonu, araç tedariki gibi aktarım tesislerinin geliştirilmesi
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, sıkıştırıcılar, buldozerler, tekerlekli yükleyiciler, kamyonlar, kamyonetler, traktörler ve treylerler gibi katı atık düzenli depolama alanı ekipmanlarının tedariki;
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin, bakım atölyelerinin inşası yoluyla işletme koşullarının geliştirilmesi

2. Yeni inşaatlar ve artan geri dönüşüm ile toplama sistemlerinin ve ayırma yöntemlerinin geliştirilmesi:

- Ayrı 'yeşil' ve diğer organik atık toplamanın başlamasını içeren ayrı toplamanın başlatılması ve geliştirilmesi;
- Toplama hizmetlerinin geliştirilmesi; toplama araçlarının, konteynerlerin tedariki;
- Geri dönüşüm merkezlerinin inşasını da içerecek şekilde türlere ayırma ve geri dönüşüm tesislerinin kurulması (örn. ambalaj atıklarının bertaraf işlemi, bataryalar, yağlar);
- İklime karşı dayanıklı tıbbi katı atık depolama alanları ve içerisinde biyolojik arıtma (kompostlama), pilottan tam ölçekliye, gaz ve sızıntı su yönetimi sistemleri, inşaat atıkları için yeterli tesislerin sağlanması

- Tıbbi atıkların toplanması ve arıtılması;
- Çöplük gazlarının yönetimi;
- Aktarım/transit (yığın) istasyonu inşası, araç tedariki gibi transfer tesislerinin geliştirilmesi
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, sıkıştırıcılar, buldozerler, tekerlekli yükleyiciler, kamyonlar, kamyonetler, traktörler ve treylerler gibi çöplükler için gerekli ekipmanların tedariki;
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin inşası ve atölyelerin bakımı yoluyla işletme koşullarının geliştirilmesi

3. Eski çöplüklerin, gaz geri dönüşümü ve görevlendirme sistemlerini içerecek şekilde uygun olduğunda kapanması

- Eski çöplüklerinin kapanmasını içeren uygunsuz çöplüklerin rehabilitasyonu;
- Tasarım aşamasındaki gerekçelere bağlı olarak, ofislerin inşası ve atölyelerin bakımı yoluyla işletme koşullarının geliştirilmesi

4. Aşağıdaki şekilde TD' ler:

- Denetleme/denetleme mühendisliği, kurumsal idari geliştirme, son alıcılar için tasarım ve/veya katı atık yönetiminin kullanımı sistemleri için kapasite oluşturma ve bunun yanında herhangi gerekli alanda AB programlarının geliştirilmesi, kamusal farkındalık, eğitim girişimleri ve diğer iletişim araçlarının gelişimi ve kamusal tedarik desteği ve uygun tavsiyeleri de içermektedir.
- TD: teknik hazırlık çalışmaları, fizibilite çalışmaları, CBA, EIA, detaylı tasarım, teknik şartnameler ve ihale dosyaları

Seçim kriteri: Kısım 4.6.1.2'de açıklandığı gibidir.

Nihai Faydalanıcılar:

- Seçilen * belediyeler;
- Uygun olduğunda seçilen* yerel makamlar

***nihai ÇOP içerisinde belirlenecektir**

2014-2016 dönemi için, toplam 87.93 milyon AVRO bütçenin (IPA katkısı: 74,74 milyon AVRO; %85) atık yönetimi yatırım faaliyetleri açısından planlanmıştır. Belirleyici bir ana liste ve büyük çaplı yatırım faaliyetlerinin yedek listesi Ek V'de sunulmaktadır.

4.6.2.3 Değerlendirme tablosu

Faaliyet adı	*Atık*
Spesifik amaç	AB müktesebatı ile genel uygunluğu arttırmak için, atık ile ilgili stratejiler ve politikalar
Faaliyet sonuçları	Bu eylemin amaçları: • Atık yönetiminde yer alan kuruluşların kapasite artışı • Etkin, uygulanabilir ve sürdürülebilir nüfusa sağlanan atık yönetimi hizmetleri, geliştirilmiş entegre atık yönetimi sistemleri ve bunlara dahil olan ayrı toplama ve azaltılmış kontrol edilmeyen çöplüklerdeki ayrı toplama ve azalan atık miktarı, atık tesislerinin oluşturduğu

	azalan sera gazı emisyonları
Faaliyetler	***Faaliyet 2.1*** *Müktesebatla* ilgili kurumsal bina faaliyetleri WEEE' nin toplanması gibi teknik destek alanları ve geri dönüşüm yoluyla ve atıkların son ürünlerinin yeniden kullanımı dahil olacak fakat bunlarla sınırlı kalmayacaktır. ***Faaliyet 2.2*** Atığın engellenmesi/azaltılması, ayrı toplama, artan atık geri dönüşüm miktarı ve bunun yanında çevre dostu nihai bertaraf (1) değerlendirme ve devamlı izleme (verimlilik, geri kazanım oranı)ve atık ve yerleşim özelliklerinin modellerindeki değişikliklere karşı yanıt, (2) çevresel fikirler ve (3) kamusal iletişim ve farkındalık ve ilgili tesislerin inşası
Ana projelerin indikatif listesi	Büyük projelerin indikatif listesi aşağıdadır: • Ordu Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi • Elbistan Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi Büyük projelerin yedek listesi aşağıdadır: • Siverek Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi • Hakkari Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi • Viranşehir & Ceylanpınar Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi • ÇOKAB Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi • Bodrum Birleştirilmiş Atık Yönetim Projesi
Uygulama ayarlamaları	ÇŞB sektördeki ilgili kuruluşlarla koordinasyon ve işbirliğinin yönetiminden sorumludur.. Uygulama hizmetler ve eş modellerin yanında teşvikler, tedarikler, iş sözleşmeleri yoluyla gerçekleştirilecektir. Diğer uygulama yöntemleri örneğin, doğrudan sözleşme gerekli görülürse dikkate alınacaktır.
Performans göstergeleri	Göstergeler; 2017 için, programın orta vadeli değerlendirmesi dikkate alınır: • EC/EUD tarafından onaylanan IPA projelerinin sayısı (Hedef: faaliyet başına en az 2. 1) • 2020 sonrasından itibaren, N+5 kuralı dikkate alınır: • AB müktesebatı doğrultusunda hazırlanan ve Başbakanlığa gönderilen plan ve/veya politikaların sayısı, (Hedef: en az 1) • WEEE doğrultusunda kurulan atık toplama sistemlerinin sayısı (Hedef: en az 1) • Belediye atık hizmetleri tarafından servis alan ilave belediye popülasyonu (Hedef: 375,000) • Atık bertaraf ve geri dönüşüm tesislerinden faydalanan ilave belediye popülasyonu (Hedef: 375,000) • Kontrol edilen çöplük alanlarının ilave sayısı (Hedef: en az 2)

4.6.3 Eylem 3 – Sürdürülebilir Kalkınma için Çevresel Yönetim

AB yasaları: INSPIRE, Ortam Haava Kalitesi, NEC, VOC Petrol, Sıvı Yakıtlarda Kükürt İçeriği, POP'ler, PIC, REACH, Vahşi Kuşlar, Habitatlar, CITES, Endüstriyel Emisyon Yönergesi, EU-ETS Yönergesi, CAFE, Seveso, Solvent VOC'leri, Eko-etiket, EMAS, Civa, CLP, Asbest, EIA, SEA, Çevresel Yükümlülük, Birliğin İlgili Çevre Programlarına Raporlama ve Katılım, Çevresel Gürültü Yasaları, ve bunların yanında AB Çevresel ve İklim Değişikliği Müktesebatı ve politikalarının diğer mevcut ya da yeni bölümleri

Temel: Bu eylem NCCAP ve afet ve acil durum yönetimini gerçekleştirmek üzere yerel seviyede yeterli finansal, teknik ve personel kapasite olmadığını yansıtan SWOT Analizlerinde tanımlanan zayıflıkları işaret etmektedir. Bu eylem koruma alanları ve genel doğal ortamı sürdürülebilir kalkınma bakış açısından ayrıca yetersiz izleme ve değerlendirme mekanizmasının olduğunu işaret etmektedir.

Bu noktaların ötesinde vurgulanan SWOT analizleri, bu eylemin ulusal ve yerel düzeydemuhtelif paydaşları kapsayan ve çok boyutlu ve çok sektörlü bir bakış açısından gereksinimlerive çevresel, iklim ve sivil koruma politikalarını içeren AB Müktesebatı ile özellikle işbirliği yapmak üzere sosyal ve kurumsal aktarımın sağlanması amacıyla önemlidir.

Bu nedenle burada belirtilen faaliyetlerin mümkün olduğu kadar çok dinamik bir yaklaşım ve bütünleyici içeriğe sahip olması gerekmektedir, bu şekilde tüm çok önemli ve çevre ve iklim açısındanöncelikli elemanları kapsar. AB Müktesebatı bilimsel faaliyetleri ve küresel ve ulusal akımları ve öncelikleri eş zamanlı olarak değerlendirip günden güne gelişir.

Açıklamalar: Eylem özellikle AB yasalarını ve politikalarını (ilgili stratejiler dahil olarak) endüstriyel kirlenme ve risk yönetimi, kaynak verimliliği, kimyasallar, hava kalitesi, gürültü, doğa ve toprak koruma, yatay yasalar ve bunun yanında iklim Müktesebatı (emisyon aktarımı, izleme ve raporlama ve AB Uyum Stratejisini içeren diğerleri) ve sivil korumayı işaret eder. Bu eylem altında, tüm çevresel ve iklim müktesebatı alanları, çevreyle ilgili bir sivil koruma alt setive afet risk yönetimi kapsanacaktır.

TD, eşleştirme ve gerektiğinde, hibeler, mal alımıve yapım işi sözleşmeleri bu eylemin uygulanması için planlanmaktadır
Eylemi uygulayarak, aşağıdaki sonuçlara 2020'ye kadar ulaşılması beklenmektedir:

- AB müktesebatı doğrultusunda artan çevre koruması
- Kaynak verimliliğini sağlanması ve IPPC ve IED doğrultusunda kimyasallar ve emisyonların uygun yönetimi yoluyla endüstriyel kirliliğin azaltılması.
- İlgili AB Yönetmeliklerinin (REACH, POP' ler ve PIC Yönetmelikleri), Çevresel Konvansiyonların (Stokholm ve Roterdam Konvansiyonları)uygulanarak kimyasal yönetiminin sağlanması ve POP'ler ve Civanın azaltılması ve/veya ortadan kaldırılması
- CADE ve NEC Yönergeleri ve maliyet etkin stratejiler, politikalar ve AB hava kalitesi gereklilikleri bakış açısında kamusal farkındalık artışı yoluyla uygulanacak önlemler
- Doğal kaynaklar, biyo-çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin hayat destek sistemleri olarak korunması
- Ekosistemlerin, toplumun, halkı, ekonomik sektörlerin ve yerleşimlerin afetler ve iklim değişikliği etkilerine karşı esnekliklerinin sağlanması
- İklim değişikliğine uyum ve bunun azaltılması üzerine iklim eylemlerinin arttırılması
- AB müktesebatının uygulamaya konması için çeşitli alternatiflerin etkilerinin daha iyi anlaşılması ve/veya uygulama planlarının ve strateji çerçevelerinin ve politikalarının uygulanması.
- Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi ve Türkiye Ulusal Eylem Planının geliştirilmesi için, kurumsal kapasite artışı ve anahtar paydaş faaliyeti farkındalığının eğitim sisteminde başarılı şekilde uygulanması.

4.6.3.1 Müktesebata-ilişkin kurumsal yapılanma faaliyetleri

Eylem-3'ün mevcut faaliyetleriyle ilişkili olarak yürütülen projeler ve pek çok çalışma vardır. Genel olarak, tüzüklerin taslak haline getirilmesi ve/veya kapasite oluşturma ve/veya farkındalık arttırma faaliyetleri ilk adımlar olarak eşleştirme ya da teknik destek projelerinin IPA 2007-2013 döneminde uygulanmasını işaret etmiştir. AB Müktesebatının aktarımından ortaya çıkan temel ihtiyaç ulusal yasalar içerisinde pürüzsüz ve uygun bir şekilde insan ve kurumsal kaynaklara ulusal ve yerel seviyelerde uygun olarak pek çok AB çevre ve iklim Müktesebatı genelinde sağlamaktır. Dahası, çevre ve iklimle ilgili AB müktesebatı kapsamlı ve günlük olarak eş zamanlı değerlendirmeleri bilimsel araştırmalar ve bunun yanında küresel ve ulusal akımlarla ve zamanında ve tamamlayıcı olarak işaret edilmesi gereken önceliklerle içermektedir.

Diğerleri arasında,, Seveso-II, NEC, VOC, Çevresel Gürültü Yönergeleri, PRTR sistemi, REACH, CLP ve POP'ların Yönetmelikleri, büyük şehirlerde hava kalitesi EU IPA tarafından ya da diğer uluslar arası ve ulusal fonlardan örneğin Küresel Çevre Fonu tarafından desteklenmiştir. Buprojeler yoluyla, farkındalığın belirgin bir düzeyi artmış ve yararlanıcılar arasındaki kapasite geliştirilmiştir. Fakat sonuçları sağlamlaştırmak için gelişmeler açısından boşluklar bulunmaktadır, sonuçların diğer bölgelere genişletilmesi ve bunun yanında kapasitenin ilgili paydaşlarda pürüzsüz uygulama için birikmesi durumu söz konusudur. Örneğin, bilgi temelinin aşılması ayrıca uygulama mekanizmalarını daha iyi anlamaları ve aktarılan AB Müktesebatını uygulamak için yardımcı olacaktır örneğin CLP ya da REACH, gereklilikleri. Öte yandan, Seveso-II Yönergesine aktarılan çalışmalar devam etse bile, hala tamamlayıcı çabalara kapasitenin sağlanması açısından meselaacil durum planlarının hazırlanmasının spesifik gereklilikleri bakımından ihtiyaç vardır.

Diğer taraftan, iklim değişikliği (bütçe tahsisi bu alanın geniş ve yatay yapısıyla karşılaştırıldığında) doğal koruma, toprak kirliliği ve sivil koruma nispetenbu güne kadar IPA fonları yoluyla işaret edilmiştir. Bu nedenle bu alanlara daha güçlü bir odaklanma IPA II döneminde sağlanacaktır.

Yukarıdaki alanlar ışığında, aşağıdakiler endikatif kısa vadeli faaliyetlerin listesidir, özellikle AB çevre ve iklim değişikliği ve sivil savunma Müktesebatı ve bunun yanında acil yerel ulusal ve uluslar arası ihtiyaçlardaki gelişmeleri ve değişiklikleri işaret eden ve bunlara karşılık veren ilave faaliyetleri destekleme ihtimalini hariç tutmaz.

- **Çevrenin, insan sağlığının ve doğal kaynakların korunması**

Endüstriyel kirlilik üzerine, güncel temel çalışmaların aşağıdaki alanlarda yürütülmüştür: Seveso Yönergesi, IPPC Yönergesinin uygulanması, çevre yönetimi uygulaması ve denetleme şeması, endüstriyel kaynak kategorileri hususunda BAT/BEP stratejileri, Geniş Yanma Tesisleri Yönergesi ve Endüstriyel VOC Emisyonları.

Müktesebatla ilgili kurumsal geliştirme faaliyetleri 2014 – 2016 dönemi için yer alacak fakat IPPC Yönergesi gerekliliklerinin bir eylem planı yaratmak ve Endüstriyel Emisyon Yönergesinin yeni gereksinimlerini dikkate alan en iyi uygulamaları ve çevresel izin süreçlerini yaratarak ve emisyon yaratan sektörlerin çevresel izin süreçlerinin gerekliliklerini birleştirerek temel faaliyet alanlarıyla sınırlı kalmayacaktır.

Kimyasallarda, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülür: tehlikeli kimyasallarla ilgili ithalat ve ihracata ilişkin REACH (Kimyasalların Kaydı, Değerlendirmeleri,

Yetkilendirmeleri ve Kısıtlanmaları Yönetmeliği) ve CLP (maddeleri ve karışımların, sınıflandırılması, etiketlenmesi ve ambalajlanması Yönetmeliği) Yönetmelikleri POP'ler (Dayanıklı Organik Kirleticiler) Yönetmeliği

2014-2016 dönemi için Müktesebatla ilgili kurumsal geliştirme faaliyetleri, yetkili kuruluşların ve ilgili aktörlerin REACH ve CLP yönetmeliklerini uygulamasıyla ilgili olarak, kimyasal güvenlik değerlendirmelerinin hazırlanması ve raporlanmasını içerecek şekilde ve bu gibi alanlardaki temel girişimler; Türkiye'de EI PIC Yönetmeliği ve Roterdam Konvansiyonu doğrultusunda PIC tedarikinin sağlanması; POP' lerin Yönetmelikleri ve Stokholm Konvansiyonunun uygulama kapasitesinin sağlanması; civanın yönetimi üzerine uygulama desteğini içerecek fakat bunlarla sınırlı kalmayacaktır.

REACH' ın Türkiye'de uygulanması dahilinde, tahmini olarak 6000 madde Türk şirketleri tarafından tescil ettirilmiştir. Yetkili Makam olarak MoEU, uygulama birimi olarak görev almaktan ve ECHA'nın ilgili uygulama dahilindeki kimyasal yönetimi üzerine komitelere katılma sorumluluğuna sahip olacaktır. Öte yandan MoWU politika geliştirme-planlama- düzenleme fonksiyonlarını gerçekleştirecek ve akabinde REACH Ek I gereksinimlerine uygun olarak herhangi bir gerekli kimyasal güvenliği değerlendirmesi ve kimyasal güvenliği raporunu doğrulamak için kayıtları değerlendirecektir.

Bu nedenle, özellikle " Kimyasal Güvenliği Değerlendirmeleri üzerine devlete ait olan ve endüstriyel kuruluşların mevcut kapasitelerini EU-REACH Yönetmeliği kapsamında mevcut kayıt sistemini geliştirerek ve teknik kapasiteyi arttırarak güçlendirme" üzerine geliştirilecektir. EU POP Yönetmeliğinin uygulanması için, Teknik YardımPOP'larla bulaşma alanlarının tanımlanması ve düzeltilmesi için kazara POP çıkışlarının en aza indirilmesi için, gelecekteki POP icatlarının ve mevcut ve gelecekteki POP' lerin, yönetmeliğe eklenecek şekilde tanımlanması, POP çıkışlarının etkin şekilde izlenmesi ve raporlanması, artan kapasitenin POP genel yönetimi açısından değerlendirilmesi ve POP' lerin ülkedeki iklim değişikliği üzerine etkilerinin belirlenmesini gerçekleştirecektir.

Türkiye sadece gönüllü olarak PIC bildirimlerini kabul etmektedir ve AB PIC Yönetmeliğine uygunluk için bir Teknik Yardımuygulayacaktır. Yine de, ülkedeki yönetmeliğinin etkin uygulanması için bir rahat alan bulunmaktadır. Bu nedenle, MoEU PIC Yönetmeliğini, Türk Şirketlerin PIC Prosedürüyle Birleşmesini ve EU PIC sisteminin Türkiye'de gelişmesini gerçekleştirecektir.

Hava ve gürültü kirliliği üzerine temel çalışmalar güncel olarak aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: hava kalitesi yönetimi, emisyon kontrolü, petrol depolama ve boyalardan kaynaklanan VOC'ler, Çevresel Gürültü Yönergesi, gürültü yönetimi.

Müktesebatla ilgili kurumsal geliştirme faaliyetleri 2014-2016 dönemi için, ana müdahalealanı hava kalitesikamusal farkındalığı ve yerel uygulama kapasitesinin artışını içerecektir fakat bununla sınırlı kalmayacaktır.

Hava kalitesi üzerine, teknik yardım projeleri bölgesel izleme istasyonlarının kurulumunu destekleyecektir. Hava kalitesi için teknik yardımhava kalitesi değerlerini Türkiye'nin başkentlerinde alt sınır-üst sınır yaklaşımıyla belirleyen ulusal emisyon yönetimi sistemini destekleyecektir. Sonuçlar Özgün/Pilot Alanlardaki Hava Kirliliğine Maruz Kalma Seviyelerinin Değerlendirmesi, Tüm kirleticiler açısından Ülkeye özgü emisyon azaltma faydaları ve emisyon üst değerleri ile ilgili Ulusal program olacaktır.

Kaynak verimliliği üzerine, Müktesebatla ilişkili kurumsal geliştirme faaliyetleri 2014-2016 dönemi için, küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında daha temiz üretim prensiplerini tanıtarak pilot uygulamalar yoluyla üretimsüreçleri dahilinde ve en iyi uygulama rehberinigeliştirerek; piyasa temelli araçların Eko-etiket, EMS vb. olarak bakanlık ve tüketici farkındalığı doğrultusunda kapasitenin arttırılması yoluyla kullanımını sağlama şeklinde, sürdürülebilir

üretim uygulamalarının yangınlaştırılması açısındanana müdahale alanınıiçerecek fakat bunlarla sınırlı kalmayacaktır;

Yatay mevzuat üzerine, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir; kamunun çevresel bilgiye erişimi, çevresel etki değerlendirmesi, stratejik çevre değerlendirmesi, veri yönetimi. Kapasite geliştirme ve örneğin aktarma, sektör kılavuzlarının hazırlanması ve pilot projelerin uygulanması gibi uyum faaliyetleri öngörülmektedir.

INSPIRE Yönergesinin uygulanması için teknik yardımprojeleri ve yetkili makamların ve ilgili paydaşların EIA/SEA Yönergesinin uygulanmasında ve sektör kılavuzlarının hazırlanmasında ve pilot projelerin başvurularındaki kapasite artışı için destekleyicifaaliyetler gerçekleştirilecektir

Doğa ve ekosistem hizmetlerinin korunması üzerine, güncel temel çalışmalar aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: ekolojik risk analizleri, tehdit altındaki türlerve deniz ekosistemini koruma, biyolojik çeşitlilik, CITES.

Müktesebatla ilgili kurumsal geliştirme faaliyetleri 2014-2016 dönemi için, birleştirilmiş deniz ortamının korunması (deniz koruma alanlarının oluşturulması dahil olarak) ve bunun yanında güçlendirilmiş yönetim etkinliği yoluyla biyolojik çeşitliliğin korunması ve korunan alan sistemleri için izleme mekanizmaları, değişen iklim koşulları altında doğal altyapı elemanlarının ekosistem esnekliğinin sağlanması dahil olacak fakat bunlarla sınırlı kalınmayacaktır. Girişimler ayrıca türlerin ve habitatların tehlikedeki ve istilacı türler üzerine odaklanarak korunması, yönetim etkinliğinin ve tehlikeli türlerin yasadışı ticaretine karşılık kapasitenin vahşi yaşam yönetimi kapasite gelişimlerinin arttırılmasıyla birlikte (geliştirilmiş kurtarma merkezleri, hayvanat bahçeleri, sürdürülebilir oyun yönetimi ve yasadışı avlanmaya karşı faaliyetler vb. yoluyla) gerçekleştirilmesi ve ayrıca doğal kaynakların çevreci bir ekonomi ile sürdürülebilir kullanımının sağlanmasını içerebilir.

TA ekosistem sağlığı ve biyolojik çeşitlilik alanlarında, koruma alanlarının altyapı gelişimlerinde (kurtarma merkezleri, doğa koruma merkezleri, sulak alan rehabilitasyonu (iyileştirmesi vb.) araştırma ve izleme merkezleri, krater göller) ve Natura 2000 alanları, hassas doğal alanların esnekliğini arttırmak üzere ve toprak kaybınıengellemek üzere girişimde bulunacaktır. Natura 200 alanları, Türkiye AB'nin üyesi olduğunda beyan edilecektir. Bu zamana kadar, bu alanlar "potansiyel Natura 2000 alanları" olarak bilinmektedir.

- **Esnekliğin sağlanması ve iklim aksiyonu**

İklim değişikliği üzerine güncel çalışmalar temel olarak aşağıdaki alanlarda yürütülmektedir: iklim değişikliği politikaları, iklim değişikliği eylem planı hazırlığı, piyasa hazırlığı için ortaklık, ODS,F-gazları, HCFC' ler ve XPS köpükleri, iklim değişikliği üzerine yapısal iletişim ve iklim değişikliğiyle ilgili kapasite geliştirme (politikalar, farkındalık artışı, LULUCF, F gazları).

AB iklim Müktesebatına uyumun ötesinde, iklim değişikliğine adaptasyon kapasitesinin sağlanması hayatidir. Bu bağlamda, Ulusal İklim Değişikliği Adaptasyon Stratejisinin AB İklim Değişikliği Adaptasyon Stratejisine göre güncellenmesi gerekli olup, alternatif finansman mekanizmalarının belirlenmesi ve öncelikli yatırımlar ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin ayrıca stratejinin uygulanması için teşvik programının bir parçası olarak desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut mevzuatlar ve ulusal mekanizmaların AB Emisyon Aktarma Yönergesine AB iklim Müktesebatının kalan kısmı dahilinde uygun olması gerekmektedir. Özellikle akademik ve mesleki alanlar açısından Türkiye'de bir iklim değişikliği uzmanlığı açığı bulunmaktadır ve bu durum tarım, enerji, taşımacılık ve yapısal koruma vb. gibi farklı sektörlerde iklim değişikliği fikirlerinin ve politika yapma ve uygulama (planlama uygulamaları ya da faaliyetleri) alanlarında birleşimleri engeller. Bu bilgi, uygulama ve idari boşluk belirtilmeli ve belgelendirme ek eğitim çalışmalarının çok disiplinli hususlarda profesyoneller,

eğitimciler ve bu alanda çalışan memurlar tarafından bir eğitim ve araştırma merkezinin teknik destek ve yatırım yoluyla kurulması için gerekmektedir. Bu merkez ayrıca ulusal ve AB düzeyinde politikalar ve iklim değişikliği adaptasyonu ve düşük karbon teknolojilerinin uygulamalarını içeren azaltma üzerine araştırma, danışmanlık ve avukatlık hizmetleri sağlayacaktır. Dahası mevcut akademik, eğitim ve araştırma kuruluşlarıyla, iklimle ilgili bir müfredat bütünlüğü sağlamak da bir seçenek olabilir. COP-21 dahilinde 2015 yılında elde edilecek yeni küresel iklim değişikliği sözleşmesinin gereklilikleri henüz ortaya çıkmayan ve daha öngörülmemiş iklim değişikliğiyle ilgili sorunlara teknik destek sağlayarak gerekli desteği veren küresel mücadeleye katkıda bulunan yeni ulusal geliştirilen/güncellenen politikalar ya da yeni önlemler almaya itecektir. Teknik destek ayrıca bilimsel ve yöntemsel açıdan avantajların ve iklim değişikliğiyle başa çıkmak için ulusal sistemin birleştirilmesi ayrıca gerekmektedir. Dahası, çevreci ekonomi ve düşük karbon gelişiminin ulusal, yerel ve kentsel seviyede sağlanması için, pilot çapraz sektör çalışmaları ve iklim koşullarından doğan risk ve fırsatlar üzerine kapasite geliştirme ve alandaki yenilikler bu doğrultuda ana akış iklim değişikliğinin ekonomik ve sosyal alanlarda kapasite geliştirme faaliyetlerinden emin olmak için belirtilecektir.

Ayrıca hafifletme faaliyetleri ulusal kapasitenin hafifletme politikalarının tasarlanması, uygulanması ve izlenmesi açısından güçlendirilmesine ve Türkiye'de Avrupa 2020 Stratejisi ve 2050 Yol Haritası ve bunun yanında iklim ve enerji için AB 2030 çerçevesi doğrultusunda düşük karbon ekonomisine geçiş kapasitesinin geliştirilmesine odaklanacaktır. İklim değişikliğine adaptasyon ile ilgili, faaliyetler kentsel, kırsal ve ulusal seviyede kuruluş geliştirme üzerine ve özel sektörün hassas ekonomik sektörlerin esnekleştirilmesine ve iklim değişikliği altyapılarına odaklanacaktır.

Afet yönetimi ve sivil savunma üzerine program ilgili ulusal ve uluslararası kuruluşların kapasitesinin sağlanmasını amaçlayacak ve bu doğrultuda afet hazırlığı ve bunun yanında azaltma, yanıt ve geri dönüşüm kapasiteleri stratejik referans belgeler tarafından tanımlanacak şekilde içerecektir (örn. Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi Belgeleri ve Ulusal Afet Karşılama Planı). Bu durum pilot uygulamalar, çalışma ziyaretleri ve teknik destek yoluyla gerekirse yapılacaktır. Küçük ölçekli yatırımlar ve risk hafifletmeönlemleri için ekipmanlarının tedariki planlanmaktadır. CBRN risk hafifletme stratejisi üzerine teknik destek ve teşkilatlar arası CBRN hazırlığı çok önemlidir.

Afet ve risk yönetimi faaliyetleri kurumsal ve karşılama kapasitesinin güçlendirilmesi için çevresel girişimlerin bir parçası olarak çok önemlidir ve AB sivil savunma politikalarını kapsamak üzere AB ile Türkiye'nin işbirliğini sağlamaktadır.

- **Program otoritesinin desteklenmesi**

Program Otoritesinin ihtiyacı uygulama, izleme ve değerlendirme, güncelleme, teklif verme ve SOP gözlenebilirliği ve ilgili eylemler açısından teknik yardım ve kapasite geliştirmedir.

Genel bir kural olarak, faaliyetlerin seçim önceliği UCES, Müktesebat Adaptasyonu ve Müzakere Konumu Evrakı ve Planının Gerekli İdari Kapasitelerin Ulusal, Bölgesel ve Yerel Seviyede Kurulumu için gerekliliklerin ve gerekli finansal kaynakların çevresel Müktesebatın uygulanması açısından yerine getirilmesine göre verilecektir. Öte yandan AB çevresel ve iklim Müktesebatının yapısının değerlendirilmesi dikkate alındığında, Müktesebat elemanları için kapasitenin güçlendirilmesi (örneğin Endüstriyel Emisyon Yönergesi, REACH ve POP Yönetmelikleri, NEC, Seveso III, INSPIRE, Habitatlar ve Kuşlar Yönergeleri, Taşkın Yönergeleri vb. gibi) zamanında ve uygun uygulamanın sağlanması için gereklidir. Uluslar arası taahhütlerin ve uluslar arası sözleşme gerekliliklerinin yerine getirilmesiyle ilgili hususlar ülkenin bir parçası olması açısından önceliğe sahip olacaktır. Dahası sorunun aciliyeti (kamu sağlığı etkileri , geri alınamaz çevresel zararlar vb.) ve bunların yanında faaliyet konseptinin olgunluğu seçim esnasında dikkate alınacaktır.

Genel olarak, Kısım 4.6.1.1'de verilen kriter bu kısım için geçerli olacaktır.

Tüm Müktesebatla ilgili Kısım altındaki girişimler, ilaveten; ilgili AB politikasıyla arasındaki sinerji (örn. Avrupa 2020, 2030 çerçevesinin iklim ve enerjiyle ilgili olanlar arasında, 7. Çevresel Eylem Programı 2020 vb.) ve spesifik faaliyetle ilgili ulusal politikalar (örn. 10. Kalkınma Planı, 2023 hedefleri, İklim Değişikliği Stratejisi, NCCAP, Ulussal Adaptasyon Stratejisi, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi vb. bunların yanında kuruluşların stratejik planları vb.) uygun olduğunda AB fonlarının tasarrufunu ve katma değerini en üste çıkarmak üzere araştırılacaktır.

4.6.3.2 Diğer Faaliyetler (yatırımlar, TA, hibe programı, vs.)

Müktesebata uygunluk ve kapasite geliştirme faaliyetleri gerekirse pilot uygulamalarda gerçekleştirilecektir. Fiziksel altyapının kurulmasını gerektiren faaliyetler, örneğin, küçük ölçekli yatırımlar ve tedarikler kapsanacaktır. Teşvik programları kaynak verimliliği ve daha temiz üretim uygulamalarının tanıtılması için kurulacaktır; piyasa temelli yatırımlar örneğin etiketleme ve yerel ve halk tabanıdestekleme faaliyetleri için iklim üzerine Kuruluşların eylemleri ve doğa koruma faaliyetleri dahil olacaktır.

4.6.3.3 Değerlendirme Tablosu

Eylem adı	Sürdürülebilir Kalkınma İçin Çevre Yönetimi
Spesifik amaç	Bu eylemin spesifik amaçları AB'nin çevre ve iklim değişikliği Müktesebatına uygunluğun geliştirilmesi ve ilaveten bir kaynak verimliliği, iklim ve afet dirençli çevreci ekonominin Türkiye'de ilgili kuruluşların uygulama kapasitelerini sağlamak.
Eylem sonuçları	Bu eylemin sonuçları: • AB Müktesebatı doğrultusunda çevresel korumanın arttırılması ve politik ve stratejik çerçevenin sağlanması ve AB müktesebatını uygulamaya koymak için uygulama planlarının geliştirilmesi • İklim değişikliği adaptasyon ve azaltma üzerine iklim eylemlerinin sağlanması
Faaliyetler	***Faaliyet 3.1: Müktesebatla ilgili teknik destek*** • Çevrenin, insan sağlığının ve doğal kaynak tabanınınkorunması (endüstriyel kirlilik, kimyasallar, hava ve gürültü kirliliği, piyasa temelli araçlar (Eko-Etiket, EMAS), birleştirilmiş kirlilik kontrolü, kaynak verimliliği ve sürdürülebilir tüketim, üretim ve yatay mevzuat): ➢ Müktesebatla ilgili kimyasalların ve endüstriyel kirlenmenin uygulanmasının sağlanması (örn. REACH, CLP yönetmelikleri ve Endüstriyel Emisyon Yönergesi doğrultusunda IPPC Yönergesi) ➢ Birleştirilmiş çevresel izin sisteminin geliştirilmesi ➢ Doğrudan bir hibeile UNDP işbirliği doğrultusunda POP bulaşan alanların düzeltilmesi yoluyla POP'ların Yönetmeliğinin uygulama kapasitesinin geliştirilmesi ➢ Hava kalitesi izleme sisteminin genişletilmesi ➢ SME'ler ve etiketleme uygulamalarında daha temiz üretimin tanıtılması ➢ EIA ve SEA uygulamaları için kapasitenin sağlanması • Doğanın ve ekosistem kontrol hizmetlerinin korunması (doğa ve biyolojik çeşitlilik, ekosistemlerin geliştirme esnekliğinin korunması) ➢ Deniz koruma alanlarının geliştirilmesini içeren deniz ortamı korumasının birleştirilmesini

	sağlar. ➢ İklim koşullarının değiştirilmesi altındaki doğal altyapı elemanları olarak ekosistemlerin esnekliğini sağlama ➢ Güçlendirilmiş yönetim etkinliği ve koruma alanları sistemleri için izleme mekanizmalarını yoluyla biyolojik çeşitliliğin korunmasının sağlanması ➢ Nesli tükenmekte olanve istilacı türler üzerine özel olarak odaklanarak türlerin ve habitatların korunmasının sağlanması ➢ Tehlikedeki türlerin yasadışı ticareti açısından yönetim etkinliği ve kapasitesinin sağlanması ➢ Vahşi yaşam yönetimi için, örn. geliştirilmiş kurtarma merkezleri, hayvanat bahçeleri, sürdürülebilir oyun yönetimi ve yasadışı avlanmaya karşı faaliyetler gibi girişimler yoluyla kapasitenin geliştirilmesi ➢ Doğal kaynakların çevreci bir ekonomi üzerinden sürdürülebilir kullanımının sağlanması • Esneklik ve iklim eyleminin sağlanması (iklim değişikliği adaptasyonu ve azaltma, düşük karbon teknolojileri ve uygulamaları, sürdürülebilir kentsel kalkınma, afet riski azaltma ve sivil savunma) ➢ Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi ve pilot önceliği ve acil önlemlerin güncellenmesi ➢ AB ETS Yönergesinin aktarımı ➢ Kamusal farkındalık ve yerel makamların kapasitesinin yerel iklim eylem planlarının geliştirilmesi ➢ İdare, araştırma ve yenilik, iklim değişikliği üzerine eğitim kapasitesi ➢ Dünya Bankası, tarafında finanse edilen Sürdürülebilir Şehirler Projesinin çerçevesinde, 25 milyon EURO teşvik finansmanı A Bileşenini desteklemek için „Sürdürülebilir Şehir Planlama ve Yönetim Sistemleri“ • Kurumsal Kapasite ve afet ve Acil Durum Yönetim Sisteminin Güçlendirilmesi ➢ İklim değişikliği ve geliştirme önlemlerinin etkilerine bağlı artan afet risklerinin belirlenmesi ➢ İlgili ulusal ve uluslar arası kuruluşların kapasitesinin sağlanması, afet hazırlığı ve azaltma, yanıt ve kurtarma kapasitesi üzerine NGO'lar dahildir • Program Otoritesinin Desteklenmesi (Ta, eğitim, kapasite geliştirme ve öngörülemeyen ihtiyaçlar) **Faaliyet 3.2**: Küçük ölçekli yatırımlar, tedarikler, kaynak verimliliğini geliştirmek için teşvik programları, daha temiz üretim uygulamaları ve hava kalitesinin görüntülenmesi, erken uyarı sistemleri gibi sivil savunma amaçlı pilot uygulamalar
Uygulamaya ilişkin düzenlemeler	MoEU sektördeki ilgili kuruluşlarla koordinasyonun ve işbirliğinin yönetiminden sorumludur. Uygulama hizmet alımı ve eşleştirme modelleri ve bunların yanında teşvikler, tedarikler, yapım işi sözleşmeleri yoluyla gerçekleştirilecektir.
Performance indicators	Birincil sonuç göstergeleri (Bilimsel Amaç düzeyinde) temel hattı ve hedef değerini ve bunun yanında veri kaynağı – çizelge formatında tavsiyeleri içermektedir 2017 için, programın orta vadeli değerlendirmesi dikkate alındığında • AB müktesebatı doğrultusunda hazırlanan ve/veya revize edilen ve Başbakanlığa sunulan yasaların sayısı (Hedef: en az 1) • Hazırlanan ve/veya güncellenen planlar ve AB Müktesebatı doğrultusundaki politika belgelerinin sayısı (Hedef: en az 1) • Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı tarafından tanımlanan uygulanan önlemlerin sayısı (Hedef: en az 1) 2020'den itibaren , N+5 kuralı dikkate alındığında: • AB Müktesebatı doğrultusunda hazırlanan ve/veya revize edilen ve Başbakanlığa sunulan yasaların sayısı (Hedef: en az 1) • AB Müktesebatı doğrultusunda hazırlanan ve/veya revize edilen planlar ve poliçe belgelerinin sayısı (Hedef: en az 1) • Ulusal İklim Değişikliği Planı tarafından tanımlanan uygulanan önlemlerin sayısı (Hedef: en az 1)

	• AB çevresi ve iklim müktesebat ve politikalarının etkin bir şekilde uygulanması ve replikasyonu için geliştirilen çevresel, teknik, teknik, finansal ve devlet mekanizmalarının sayısı (Hedef: en az 1) • Afet yönetimi ve risk hafifletmeüzerine belirlenen önlemlerin sayısı (Hedef: en az 1)

5. Eğer varsa, eş finansman oranları dahil eylem ve yıllık olarak mali tablolar

YIL 2014	Toplam Maliyet (milyon Avro)	Toplam Kamusal Uygun Maliyet (milyon Avro)	AB IPA (milyon Avro)	CC Ulusal Kamu (milyon Avro)	Özel (Hedeflenen) (milyon Avro)	IPA eş finansman oranı	Bilgi IFI / TIP** (milyon avro)
	(x+y+z)*	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)*	
Eylem 1 (= tutar 1.1, 1.2, …)	36.91	36.91	31.38	5.54	0	85 %	0
Faaliyet 1.1: (örn. Müktesebatla ilgili Teknik Destek)*	2.91	2.91	2.48	0.44	0	85 %	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	34.00	34.00	28.90	5.10	0	85 %	
Eylem 2 (=tutar 2.1, 2.2, …)	0	0	0	0	0	0 %	0
Faaliyet 2.1: Müktesebatla ilgili Teknik Destek	0	0	0	0	0		

* Sadece İK Geliştirme programı amacıyla

** Türkiye Kalkınma Programı (TIP) geliştirilmesiyle ilgili Devlet ile öncelikle tartışmalar yapılmıştır. Bu gibi bir finansman programı, AB, IFI'lar için çift yönlü ve özel finansmanı güçlendirmek amacıyla IPA II altında yapılan yatırımlar için bir çerçeve olabilir. Mevcut tesisler ve programları tamamlar. MEUA spesifik sektörlere atanan ve TIP ile işletilen toplam bütçenin farkında olmak zorunda ve bu program için özgün bir tahsisat olarak öngörülmelidir.

YIL 2014	Toplam Maliyet (milyon Avro)	Toplam Kamusal Uygun Maliyet (milyon Avro)	AB IPA (milyon Avro)	CC Ulusal Kamu (milyon Avro)	Özel (Hedeflenen) (milyon Avro)	IPA eş finansman oranı	Bilgi IFI / TIP** (milyon avro)
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)[16]	0	0	0	0	0		

* Küçük yatırımları kapsayan bazı projeler, Müktesebatla ilgili kurumsal kapasite faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir.

YIL 2014	**Toplam Maliyet** (milyon Avro)	**Toplam Kamusal Uygun Maliyet** (milyon Avro)	**AB IPA** (milyon Avro)	**CC Ulusal Kamu** (milyon Avro)	**Özel (hedeflenen)** (milyon Avro)	**IPA eş finansman oranı**	**Bilgi** **IFI / TIP**** (milyon Avro)
Eylem 3 (= tutar 3.1, 3.2, …)	1.75	1.75	1.49	0.26	0.00	85 %	0
Faaliyet 3.1 Müktesebatla ilgili Teknik Destek	1.75	1.75	1.49	0.26	0.00	85 %	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0%	

YIL 2014	**Toplam Maliyet** (milyon Avro)	**Toplam Kamusal Uygun Maliyet** (milyon Avro)	**AB IPA** (milyon Avro)	**CC Ulusal Kamu** (milyon Avro)	**Özel (Hedeflenen)** (milyon Avro)	**IPA eş finansman oranı**	**Bilgi** **IFI / TIP**** (milyon avro)
	(x+y+z)*	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)*	
Eylem 1 (= tutar 1.1, 1.2, …)	15.41	15.41	13.1	2.31	0	85 %	0
Faaliyet 1.1: (örn. Müktesebatla ilgili Teknik Destek)*	0.00	0.00	0.00	0.00	0	85 %	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	15.41	15.41	13.10	2.31	0	85 %	
Eylem 2 (=tutar 2.1, 2.2, …)	30.93	30.93	26.29	4.64	0	85 %	0
Faaliyet 2.1: Müktesebatla ilgili Teknik Destek	0.00	0.00	0.00	0.00	0	85 %	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)[17]	30.93	30.93	26.29	4.64	0	85 %	

* Sadece İK Geliştirme programı amacıyla

** Türkiye Yatırım Programının (TIP) gelecekte uygulanması durumunda, SOP altında gerekli ayarlamalar ve bütçe tahsisatı sağlanabilir.

YIL 2014	Toplam Maliyet (milyon Avro)	Toplam Kamusal Uygun Maliyet (milyon Avro)	AB IPA (milyon Avro)	CC Ulusal Kamu (milyon Avro)	Özel (Hedeflenen) (milyon Avro)	IPA eş finansman oranı	Bilgi IFI / TIP** (milyon avro)
Eylem 3 (= tutar 3.1, 3.2, …)	29.41	29.41	25.00	4.41	0	85 %	0
Faaliyet 3.1 Müktesebatla ilgili Teknik Destek	29.41	29.41	25.00	4.41	0	85 %	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	0.00	0.00	0.00	0.00	0	0%	

YIL 2014	Toplam Maliyet (milyon Avro)	Toplam Kamusal Uygun Maliyet (milyon Avro)	AB IPA (milyon Avro)	CC Ulusal Kamu (milyon Avro)	Özel (Hedeflenen) (milyon Avro)	IPA eş finansman oranı	Bilgi IFI / TIP** (milyon avro)
	(x+y+z)*	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)*	
Eylem 1 (= tutar 1.1, 1.2, …)	27.00	27.00	22.95	4.05	0	85 %	0
Faaliyet 1.1: (örn. Müktesebatla ilgili Teknik Destek)*	2.00	2.00	1.70	0.30	0	85 %	
Faaliyet 1.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	25.00	25.00	21.25	3.75	0	85 %	
Eylem 2 (=tutar 2.1, 2.2, …)	58.50	58.50	49.73	8.78	0	0	0
Faaliyet 2.1: Müktesebatla ilgili Teknik Destek	1.50	1.50	1.28	0.23	0	0	
Faaliyet 2.2: Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)[18]	57.00	57.00	48.45	8.55	0	0	

* Sadece İK Geliştirme programı amacıyla

** Türkiye Yatırım Programının (TIP) gelecekte uygulanması durumunda, SOP altında gerekli ayarlamalar ve bütçe tahsisatı sağlanabilir.

YIL 2014	Toplam Maliyet (milyon Avro)	Toplam Kamusal Uygun Maliyet (milyon Avro)	AB IPA (milyon Avro)	CC Ulusal Kamu (milyon Avro)	Özel (Hedeflenen) (milyon Avro)	IPA eş finansman oranı	Bilgi IFI / TIP** (milyon avro)
Eylem 3 (= tutar 3.1, 3.2, …)	14.07	14.07	11.96	2.11	0	85 %	0
Faaliyet 3.1 Müktesebatla ilgili Teknik Destek	14.07	14.07	11.96	2.11	0	85%	
Faaliyet 3.2 Altyapı faaliyetleri (proje hazırlığı için muhtemel Teknik Destek)	0.00	0.00	0.00	0.00	0	85%	

TOPLAM / YEKUN	**Toplam Maliyet** (EUR million)	**Toplam Kamusal Uygun Maliyet** (milyon Avro)	**AB IPA** (milyon Avro)	**CC Ulusal Kamu** (milyon Avro)	**Özel (Hedeflenen)** (milyon Avro)	**IPA eş finansman oranı**	**Bilgi** **IFI / TIP**** (milyon avro)
	(x+y+z)*	(x+y)	x	y	z*	x/(x+y) or x/(x+y+z)*	
Eylem 1 (= sum 1.1, 1.2, …)	79.32	79.32	67.43	11.90	0	85 %	0
Eylem 2 (= sum 2.1. 2.2, …)	89.43	89.43	76.02	13.41	0	85 %	0
Eylem 3 (= sum 3.1, 3.2, …)	45.24	45.24	38.45	6.79	0	85 %	0
TOPLAM	**213.99**	**213.99**	**181.89**	**32.10**	**0**	**85%**	**0**

* Sadece İK Geliştirme programı amacıyla

** Türkiye Kalkınma Programı (TIP) geliştirilmesiyle ilgili Devlet ile öncelikle tartışmalar yapılmıştır. Bu gibi bir finansman programı, AB, IFI'lar için çift yönlü ve özel finansmanı güçlendirmek amacıyla IPA II altında yapılan yatırımlar için bir çerçeve olabilir. Mevcut tesisler ve programları tamamlar. MEUA spesifik sektörlere atanan ve TIP ile işletilen toplam bütçenin farkında olmak zorunda ve bu program için özgün bir tahsisat olarak öngörülmelidir.

6. İstişare sürecine genel bakış

Projelerin kapsamlı bir listesi EOP 2007-2013'ün hazırlanması esnasında yaratılmış olmakla birlikte, projelerin bazıları bütçe ve zaman sınırlamaları nedeniyle uygulanmamıştır. Kalan projeler, yeni proje fikirleriyle birlikte geniş bir proje stoğu içerisinde birleştirilmiştir. Stoktaki projeler için gerekli olan bütçe, SOP bütçesinin üzerinde olduğundan dolayı, teknik destek projeleri için seçim kriterlerinin belirlenmesi de dahil olmak üzere ve daha da önemlisi yatırım projelerinin önceliklendirme kriterleri, çeşitli bakanlıklar, belediyeler birliği, STK'lar ve üniversiteleri içeren ilgili paydaşların yer aldığı yuvarlak masa istişarelerinde detaylandırılmıştır.

Kurumlar, STK' lar ve üniversiteleri içeren tüm ilgili tarafların katılımıyla 11-12 Mart 2014 tarihinde bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. çalıştayın sonuçları GZFT analizleri ve önceliklendirme kriterleridir.

7. Uygulamaya ilişkin düzenlemeler

Coğrafi odaklanma açısından öncelikli NUTS II bölgesinde yer alan kalkınma ajansları, Çevre SOP kapsamında özel rol üstlenecektir.

Öncelikle, öncelikli NUTS II bölgesinde gerçekleştirilecek işlem/proje ile ilgili olarak, kalkınma ajansları olgun projelerin geliştirilmesinde Program Otoritesini (OS) destekleyecektir. Kalkınma ajansları projeleri tanımlayacak ve önceliklendirecek ve Bakanlık ile müzakere edecektir. Proje/işlem DA'larla müzakere edilerek Bakanlık tarafından seçilirse, DA' lar yararlanıcılara olgun proje/işlemlerin geliştirilmesi için destek sağlayacaktır. DA'lar uygulama sürecinde uygulamalar ve izleme faaliyetlerinde OS'leri destekleyecektir.

Detaylı görevler ve DA'lara Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından dağıtılacak görevler, Bakanlık ve ilgili DA arasında yapılacak işbirliği (yetkilendirme) sözleşmesi ile tanımlanacak ve kararlaştırılacaktır.

7.1 **Program yönetim ve kontrolü için ilgili yapı ve kurumların açıklaması**

Kurumlar ve Makamlar

Yararlanıcı ülkenin hükümeti, IPA yönetimi ve uygulamalarının rolleri için belirlenecek mercileri atayacak olan kendi mevzuatını benimseyecektir.

Bu yönetmeliğin yönetim ve kontrol hükümleri altında aşağıdaki bireyler/merciler atanacaktır/kurulacaktır:

- Ulusal IPA Koordinatörü, Avrupa Birliği Bakanlığı
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Hazine Müsteşarlığı
- Ulusal Fon, Hazine Müsteşarlığı
- Denetim Otoritesi, Hazine Müsteşarlığı, ÇŞB İç Denetim Birimi
- Program Otoriteleri, ÇŞB.

Yukarıda başvurulan tablolar bütünlük adına listelenmiştir, genel olarak, onların görevleri programda belirtilmemiştir. Bu yüzden Çerçeve Anlaşmanın ilgili hükümlerine gerek yoktur.

7.2 **İzleme düzenlemeleri**

7.2.1 Sektörel İzleme Komitesi

Çevre Program Otoritesinin Başkanı, programlar ile ilgili ilk finansman anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki altı ayı geçmeden, IPA II Tüzüğünün spesifik uygulama kurallarına ilişkin

Komisyon Uygulama Tüzüğünün 19. Maddesindeki hükümlere göre bir Sektörel İzleme Komitesi (SMC) kuracaktır.

SOP'nin Program Otoritesi Başkanı olarak Bakanlığın AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı ve Komisyonun temsilcisi, SMC'ye eş başkanlık edecektir. Üyeler aşağıdakilerden oluşacaktır:

- Ulusal IPA Koordinatörü ya da temsilcisi:
- Komisyonun bir temsilcisi:
- Program için program otoritesinin her bir makamının temsilcisi (Program Otoritesi Başkanı, MoEU AB Yatırımları Dairesi Başkanı, AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı altındaki ilgili birimler ve Bakanlığın diğer ilgili birimlerinin temsilcileri, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, AB Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sağlık Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ulaştırma Denizlik ve Haberleşme Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, TÜİK, AFAD, DSI, Ilbank A.Ş. ve diğer OS'lerin temsilcileri)
- Programın etkin uygulanmasını teşvik etmek üzere sivil toplum ve sosyo ekonomik ortakların, bölgesel ya da ulusal organizasyonların temsilcileri. Bunlar: TMMOB, Belediyeler Birliği, TOBB, diğer ilgili büyük çaplı ulusal ve uluslar arası CSO'lar.
- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi.
- Ulusal Fon temsilcisi

Gerekli temsilcilikleri ve üyelikleri temin etmek üzere Program Otoritesinin Başkanı tarafından Komisyonla mutabakat sağlanarak SMC'nin yapısı genişletilebilir veya yeniden gözden geçirilebilir.

SMC yazılı prosedür yoluyla komite ya da açıklık yoluyla tartışmalar için evrakların hazırlanması için Program Otoritesi tarafından kalıcı bir sekreterlik sağlanması yoluyla desteklenecektir.

7.3 **Evaluation arrangements**

Program Otoritesinin Başkanı yürütülen operasyonel programın yeterli değerlendirilmesinden sorumludur. Değerlendirmeler yönetim ve kontrol sisteminden fonksiyonel olarak bağımsız olan iç ya da dış uzmanlar ya da makamlarca yürütülecektir.

Dış değerlendirme için, EC DG ELARG, MoEUA, MoD ve Hazine Müsteşarlığı sorumlu kurumlardır.

İç değerlendirme için, MoEU AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı dahilindeki İzleme ve Değerlendirme Şube Müdürlüğü sorumlu olacaktır.

Değerlendirme faaliyetleri ve zamanlama

a) Ön değerlendirme

Ön değerlendirme, EC sorumluluğu altında yürütülebilir.

Ön değerlendirmelerin temel amacı:

- genel programın Türkiye ile çelişen problemleri işaret etmek için uygun bir uygulama olup olmadığını değerlendirmek;
- programın, Türkiye'nin ihtiyaçları ile ilgili stratejik eksenlerinin, önceliklerinin ve amaçlarının iyi bir şekilde tanımlanıp tanımlanmadığını ve ulaşılabilirliğini kontrol etmek;

- hem izleme hem de gelecekteki değerlendirme işleri temelinde amaçlar ve kuruşların rakamsal olarak nitelikleri üzerine tavsiyede bulunmak;
- uygulamanın yeterliliğinin ve izleme hazırlıklarını incelemek ve proje seçim usulleri ve kriterinin tasarlanmasına yardımcı olmak.

b) Ara değerlendirme

EOP'un uygulanması esnasında yürütülecektir. Bir ara dönem değerlendirmesi, diğer OP'ler için de benzer değerlendirmelerle yakın koordinasyonda yürütülecektir. Bunlar bir bireysel öncelik alanın ya da bir anahtar müdahele alanının uygulama ya da yönetim sorunlarını işaret edecektir, özellikle programın izlenmesi öncelikli amaçlardan belirgin bir şekilde ayrıldığında geçerlidir. Herhangi bir oranda, değerlendirmeler izleme sistemi üzerinden elde edilemez OP' lerdekilere göre anlaşılan göstergeler üzerine veri sağlamak için planlanmalıdır. SOP için, sonuçlar geçici değerlendirme komitesine, SMC' lere ve EC' ye aktarılacaktır. Bütçe tahsisatları zaten Teknik Destek faaliyetleri altında yapılmıştır.

c) Nihai Değerlendirme

Nihai değerlendirmeler Avrupa Komisyonu'nun sorumluluğundadır. Bazı 'stratejik değerlendirmeler' ayrıca yürütülebilir.

Nihai değerlendirme, bağımsız uzmanlar tarafından yürütülecek ve programlama süresi sonundan itibaren üç yıldan geç olmamak üzere tamamlanacaktır. Değerlendirmelerin sonuçları, belgelere erişim ile ilgili geçerli kurallara göre yayınlanacaktır.

d) Değerlendirme komitesi

SMC, değerlendirme faaliyetlerindeki OS'yi desteklemek için geçici bir komite tasarlamalıdır. Komite üyeleri, değerlendirmedeki uzmanlar olmalıdır. İlgili paydaşlar katkıda bulunabilmelidir

7.4 İletişim ve görünürlük

İletişim ve görünürlük Eylemin uygulanması esnasında yüksek öneme sahiptir.

İletişim faaliyetlerinin uygulanması, yararlanıcıların sorumluluğunda olacak ve Eyleme tahsis edilecek miktarlardan fonlanacaktır.

AB Dış Eylemleri İçin İletişim ve Görünürlük Kılavuzu doğrultusunda eylemin AB'den finanse edilerek yayınlanması için tüm gerekli önlemler alınacaktır.

Görünürlük ve iletişim eylemleri, üzerinde anlaşılan program amaçları ve erişim süreçlerine nasıl katkıda bulunulduğunu kanıtlayacaktır. Eylemler, genel kamusal farkındalığın güçlendirilmesini ve finanse edilen girişimlerin ve elde edilen amaçların desteklenmesini amaçlayacaktır. Eylemler, ilgili hedef denetimlerini, katma değer ve AB'nin girişimlerine etkisini vurgulamayı amaçlayacaktır. Görünürlük eylemleri, fonların kullanımında şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik edecektir.

Özgün görünürlük ve iletişim faaliyetlerinin planlaması ve uygulanması ile ilgili AB delegasyonunu tam olarak bilgilendirmek, yararlanıcıların sorumluluğudur.

Yararlanıcı, IPA izleme komitesi ve sektörel izleme komitesine sunulan raporda, görünürlük ve iletişim eylemleri hakkında bilgi verecektir.

8. Performance indicators

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
Eylem 1						
Çıktı Gösterge 1: İçme suyu arıtma tesislerinin hizmet ettiği kentsel nüfus		*32,992,877*	*35,868,415*	-	*36,368,415*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Çıktı Gösterge 2: Gelişmiş su dağıtım olanaklarından yararlanan kentsel nüfus		*60,664,687*	*62,649,551*	-	*63,469,551*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Çıktı Gösterge 3: Atıksu arıtma tesislerinin hizmet ettiği kentsel nüfus		*38,050,717*	*43,543,737*	-	*43,863,737*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Çıktı Gösterge 4: Su sektöründe Avrupa müktesebatı uyum derecesi						Nitel Değerlendirme, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu
Sonuç Gösterge 1: Avrupa Komisyonu ve Delegasyonu tarafından onaylanan IPA proje		*4 (IPA-I tipi)* *9 (IPA-III tipi)*	*4 (IPA-I tipi)* *14 (IPA-III tipi)*	*5 (IPA-I tipi)* *14 (IPA-III tipi)*		Finansman Anlaşma, Operasyon Tanımlama Dokumanı,

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
başvurusu sayısı					-	Yıllık Raporlar
Sonuç Gösterge 2: İçme suyu arıtma tesisi sayısı		*206*	*258*	-	*259*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Sonuç Gösterge 3: Su temini şebekesinden hizmet gören belediyelerin sayısı		*2,925*	*2,928*	-	*2,930*[19]	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Sonuç Gösterge 4: Atıksu arıtma tesisi sayısı		*326*	*460*	-	*462*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Sonuç Gösterge 5: Gelişmiş atık su toplama		*54,017,052*	*58,754,795*	-	*59,074,795*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
sistemlerinden yararlanan nüfus						
Sonuç Gösterge 6[17]: Avrupa Birliği müktesebatına uygun revize edilmiş plan veya politika dokümanları sayısı					*En az 1*	
Sonuç Gösterge 7: Hazırlanmış veya revize edilmiş RBMP sayısı	25 (11+14) Havza Koruma Aksiyon Planı(BPAPs) hazırlanmış RBMPs için temel oluşturacaktır	*0*	*0*	*2*	*7*	Su Yönetimi Genel Müdürlüğü/ Orman ve Su İşleri Bakanlığı

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
Sonuç Gösterge 8: Başbakanlık tarafından onaylanmış AB müktesebatına uyumlu hazırlanmış veya revize edilmiş kanun sayısı					*En az 1*	
Eylem 2						
Çıktı Gösterge 1: Kentsel atık servislerinin hizmet ettiği kentsel nüfus		*60,946,131*	*63,105,474*	-	*63,480,474*	Turkish Statistical Institute (TurkStat)
Çıktı Gösterge 2: Atık bertarafı ve gerikazanımı olanaklarından yararlanan kentsel nüfus		*34,649,804*	*40,838,787*	-	*41,213,787*	Turkish Statistical Institute (TurkStat)
Çıktı Gösterge 3: Atık yönetimi sektöründe Avrupa müktesebatına uyum derecesi						Qualitative assessment, EC Progress report

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
Sonuç Gösterge 1: Avrupa Komisyonu ve Delegasyonu tarafından onaylanan IPA proje başvurusu sayısı		*1 (IPA-I tipi)* *3 (IPA-III tipi)*	*1 (IPA-I tipi)* *3 (IPA-III tipi)*	*2 (IPA-I tipi)* *3 (IPA-III tipi)*	-	Finansman Anlaşma, Operasyon Tanımlama Dokumanı, Yıllık Raporlar
Sonuç Gösterge 2: WEEE direktifi uyumlu kurulan atık toplama sistemlerine sahip belediye sayısı		*13*	*25*	-	*26*	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇED İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü
Sonuç Gösterge 3: Kontrollü Katı Atık Sahası sayısı		*37 (2008)*	*52 (2010)*	-	*54*	Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK)
Sonuç Gösterge 4:[17] Başbakanlık tarafından onaylanmış AB müktesebatına uyumlu hazırlanmış veya revize edilmiş kanun sayısı					*En az 1*	
Eylem 3						
Çıktı Gösterge 1: Avrupa Çevre ve İklim Değişikliği müktesebatına						Nitel Değerlendirme, Avrupa Komisyonu İlerleme Raporu

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
uyum derecesi						
Sonuç Gösterge 1: Başbakanlık tarafından onaylanmış AB müktesebatına uyumlu hazırlanmış veya revize edilmiş kanun sayısı					*En az 1*	
Sonuç Gösterge 2: Avrupa Birliği müktesebatına uygun hazırlanmış veya revize edilmiş plan veya politika dokümanları sayısı					*En az 1*	
Sonuç Gösterge 3: Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı tarafından tanımlı uygulanan tedbirlerin sayısı		*0*	*0*	-	*En az 1*	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü

Gösterge	Tanım	Temel (2010)	Son Bulunan (2012)	Aşama 2017[16]	Hedef (2020)[17]	Bilgi Kaynağı
Sonuç Gösterge 4: Avrupa Birliği çevre ve iklim müktesebatının ve politikalarının etkili uygulanması ve tekrarlanması için geliştirilmiş teknik, mali ve idari mekanizmaların sayısı					*En az 1*	
Sonuç Gösterge 5: Afet yönetimi ve risk düşümü hakkında tanımlı tedbirlerin sayısı	Afet yönetimi hakkında hazırlanmış planların sayısı	*2 (2013)*	*3 (2014)*	*4*	*5*	*AFAD Strateji Planı*

9. Ekler

EK I: SWOT Analizi – Türkiye Çevre Sektörü

Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
Yasal	AB	• AB müktesebatı ile uygunluk ve devam eden uyumlaştırma • EU Entegre Çevre Yaklaşımı Stratejisi[20] (2007-2023) (Türk UCES) Yüksek Planlama Konseyi tarafından onaylanmıştır. • Pek çok çevresel DSIP' ler gibi çalışma belgeleri hazırlanmıştır. Bunlar, diğerleri arasında, su, atık su, ve atık alanlarında ilgili EC Yönergelerine uygun olan yüksek maliyetli yatırım projeleri için yatırım planlamasını detaylandıran Yönergeye özgü çalışma belgeleridir. • RIA (Düzenleyici Etki Değerlendirmeleri) Belgeleri hazırlanmıştır. • Türkiye'nin ilgili Sivil Koruma Mekanizmasının faaliyetleri ve eğitimine katılımı 2011 yılında başlamış ve bu zamana kadar devam etmiştir.	• Hala uyumlaşacak pek çok kanun, ancak 'boşluk' kapanmaktadır. • AB çevre yasalarına uyumdaki yüksek maliyeti • AB Entegre Çevre Yaklaşımı Stratejisi (2007-2023) (Türk UCES) güncellenmemiştir.

[20] UCES güncellemesinin 2015 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

	Ulusal	• Çevre Kanunu (No: 5491) aşağıdakiler için yasal zemin oluşturur: - Çevresel hizmetlerin temini için endüstriyel alanlar, yerleşimleri ve belediyelerin,sorumluluğu; - 'üretici yükümlülüğü' ve 'kirletici öder' ilkeleri; - Çevre gelirlerinin (harçlar, vergiler) çevrenin korunması, kirliliğin engellenmesi ve eski atık alanlarının rehabilitasyonu ve kapanması için kullanımı; - Yerel makam birlik kuruluşlarının temsil yetkisinin yaratılması için teşvik. • 2014-2018 için 10. NDP Kabul edilmiştir. • Bir UCES belgesi 2006 yılında hazırlanmıştır ve güncellenecektir. • Yasalar/Tüzükler, Su Çerçeve Yönergesi (WFD) ile uyumlaştırılmıştır. • Su Yönetim Koordinasyon Kurulu kurulmuş ve Kuruluş Komitesi, Su Yönetim Komitesinin Görevleri, Çalışma Prosedürleri, Prensipleri WFD ve RBMP'leri uygulamak için benimsenmektedir. . • AB Müktesebatı Uyum bağlamındaki ulusal mevzuat hazırlanması/yayınlaması. • Sektörel Strateji Eylem Planları hazırlanmıştır. • Türk Bilgi Alma Hakkı , Kanun No:4982 • Teknolojik Afet Eylem Planı hazırlık aşamasındadır. • Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi Belgesi ve Ulusal Afet Karşılama Planı ilgili makamlarca kullanılmaktadır. • Taslak yasalar hazırdır (CAFE, NEC, IPPC, VOC, SEA, INSPIRE, maden atıkları). • İklim Değişikliği ve Hava Yönetim Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. **SU** • Su kanunu hazırlanmaktadır ve tamamlanmak üzeredir. • İçme ve kullanım suyu ile ilgili mevzuat hazırdır ve yürürlüktedir. (Sağlık Bakanlığı) • Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği yürürlüktedir. • Spesifik kirleticiler ve ilgili EQS'ler belirlenmiştir ve Yüzey Suyu Kalite Yönetimi Yönetmeliği içerisinde birleştirilecektir.	• Kurumlar arasında belirlenecek bazı görev ve sorumluluklar çelişmektedir. • Yetersiz inceleme, izleme ve uygulama ve güvenilir veri yetersizliği (örn. Servis sağlayıcılarının performansının izlenmesi) • Belediye Kanunun bir sonucu olarak yeniden organize olma • Mevzuatın uygulanmasında problemler olması. • Mevzuattan bazıları için düzenleyici etki değerlendirmesi yoktur. • Sektörün hazırlığının değerlendirilmesi olmaksızın ya da herhangi bir altyapı yatırımı yapılmaksızın yönetmelikler yürürlüğe alınmaktadır. Kırsal alanlarda uygulanabilirlik bir problemdir. • Mevzuat hazırlığında paydaş analizleri yetersizdir. • CBRN (Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer) Eylem Planı eksikliği (AB'ye uyumlu olarak) • Paydaşların problemi, süreçte yer alamamaktır. • Su çıkarma, atık su tahliyesi ve tehlikeli olmayan atıklar da dahil olmak üzere çevresel alanlar için tam bir bildirim sistemi hala mevcut değildir. **SU** • Suyun izlenmesiyle ilgili farklı kurumların yetkinlikleri ve sorumluluklarının dağılımı

Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
Yasal	**Ulusal**	**ATIK** • AB müktesebatı %99 benimsenmiştir. (ToC ve IQ tablolarında yer aldığı şekilde). • AB'nin yeni Atık Çerçevesi Yönergesine uygun olarak atık yönetimi politikasının kilit prensiplerini içerecek Atık Yönetimi üzerine Tüzük hazırlık aşamasındadır. • Tehlikeli Atık Beyan Sistemi kullanımdadır. **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN ÇEVRE YÖNETİMİ** İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ • Yasal olarak, afet yönetimi ve iklim değişikliği arasında bir ilişki vardır (yasal ve faaliyet bağlamında) • İklim değişikliği eylem planı hazırdır ve izlenmektedir. AFET YÖNETİMİ • Afet ve acil durum yönetimi üzerine yeni kurumsal yasal çerçeve kurulmuştur. • Başbakanlık altında faaliyet gösteren AFAD, afet ve acil durum yönetiminde sorumlulukları olan, genişletilmiş bir düzenleyici ve koordinasyon rolüne sahip bir kurumdur. • Kriz yönetiminden risk yönetimi yaklaşımına geçiş düzenlenmiştir. YATAY • Sınır ötesi sorunlar dışındaki EIA Yönergesine tam olarak uygun olan EIA Tüzüğü, uzun bir süredir yürürlüktedir.	**ATIK** • Geri dönüşüm yeterli değildir. **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN ÇEVRE YÖNETİMİ** İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ • İklim değişikliğiyle mücadele için iklim dostu tüketim modellerinin tanıtımı amacıyla artan kamusal farkındalık ihtiyacı. DOĞA KORUMA • Yönetim planlarının uygulanmasında yetersiz kapasite • Koruma alanları için yönetmelikler tek bir makamın sorumluluğu altında değildir, bu durum koordinasyon eksikliğine neden olmaktadır.

Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
Kurumsal	**İnsan Kaynakları**	• Farkındalık ve hassasiyet, toplumun tüm kesimlerinde, özellikle gençler arasında çevre ile ilgili olarak artış göstermektedir. • MoEU' nun yüksek nitelikli ve dinamik personel çalıştırma üzerine açık politikası. Kapasite oluşturma faaliyetlerinin yürütülmesi ve denetlenmesi/ projelerin hazırlanması için ilave Teknik Destek mevcut. • IPA fonları kullanımıyla yararlanıcıların artan kapasitesi. • Sektördeki kurumların nitelikli ve deneyimli personelinin sayısının artması • Doğanın korunması alanında çalışan yeterli sayıda nitelikli bilim adamı ve teknik personel • Büyükşehir belediyeleri kanunları yoluyla, belediyelerin teknik kapasitelerinin artması • GIS Genel Müdürlüğü kurulmuştur. • SU Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. • Kurumların iç eğitimleri. • IPA' dan farklı olan finansman kaynaklarından eğitimlerin alınabilir olması. • Afet ve acil durum yönetimiyle ilgili farkındalığın ve hassasiyetin artış göstermesi.	• Merkezi ve yerel yönetimlerin bazı birimlerinin (belediyeler ve bölgeler) yer aldığı çevresel politika uygulama sürecinin idari, finansal ve teknik yeterlilikler açısından ölçüm, izleme, planlama, denetim, inceleme, raporlama ve bunların yanında proje geliştirme ve uygulama alanlarında güçlendirilmesi gereklidir. • Büyük şehir belediyeleri dışında, sınırlı sayıda belediye çevresel hizmetlerin yönetimi üzerine nitelikli personelin olduğu (yarı) bağımsız kuruluşlar kurmuşlardır. • İdari kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. • Nitelikli bilim adamlarının ve kimyasal yönetim üzerine çalışan teknik personelin yetersiz sayıda olması • Yerel personel içerisinde bilişim sistemleri ve GIS (GIS ve Bilgi Teknolojileri) hususunda bilgi yetersizliği • STK' lara ve üniversitelere yetersiz katkı • Kapasite oluşturma faaliyetleri kurumsal değildir. • Kırsal alanlarda uzmanların olmaması • Personel iş tanımlarının olmaması • Biriken tecrübenin kaybı ve personel sirkülasyonu.

	Altyapı	**Sermaye yatırımı**	• SOP faaliyetlerinin eş finansmanı için ulusal fonlar sağlanmaktadır. • Yasal gereklilikler halihazırda ayarlanmıştır.	• Finansal kaynaklar yüksek maliyetli yatırımların talebi karşılamadığı çevresel korumaları amaçlayan altyapı yatırımları ve operasyonlara ayrılmaktadır • Ulusal ortalamanın altındaki bir GDP' ye sahip belediyeler, altyapı projelerindeki yatırımlarının sürdürülebilirliği ile ilgili zorluklarla karşılaşmaktadırlar. • Atık yönetimi, atık su yönetimi ve hava kalitesinin izlenmesi için bağıl olarak zayıf altyapı, • AB fonlarının etkisi ve verimliliğinin en yükseğe ulaştırılması için bağışların katkıları için prosedürler ve rehberlerin eksikliği (kaldıraç etkisi).

	Kilit Alan	Alt alanlar		Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
	Kurumsal	Altyapı	İşlemler	• Su Yönetimi Koordinasyon Komitesi kurulmuştur ve fonksiyonel haldedir. • Su Yönetimi nehir havzası yaklaşımına dayanmaktadır. • Gerekli ana para işlerini üstlenebilir iyi geliştirilmiş bir inşaat sanayi bulunmaktadır.. • Modern teknoloji ve uluslar arası standartlar, pek çok mevcut içme suyu, atık su arıtma ve atık su bertaraf tesislerinde uygulanmaktadır. • Su, atık su ve atık su bertarafı için kullanılan tesisler, büyükşehir belediyelerinde yapısal olarak tamamlanmıştır, bu yüzden "çıkarılan dersler" uygulanabilmektedir. • IPA I dönem uygulamasından önemli deneyim • Doğa koruma problemleriyle mücadele eden merkezi ve yerel kuruluşların varlığı. • Çevre Kanunu, belediyelerin nüfusuna ve imkanların yeterliliğine göre WWTP'lerin inşaatını temel almaktadır. • Türkiye'de su yönetimini koordine etmek için WM'in GD'sinin kuruluşu, bir manada nehir havzası yaklaşımını temel almaktadır. • Yerel Havza Yönetimi Komiteleri, her nehir havzası için kurulmuştur. • İklim değişiklikleriyle mücadele etmek üzere kamu kuruluşları ve özel sektör tarafından yönetilen pek çok proje bulunmaktadır.	• Erişimin, şeffaflığın kolaylaştırılması ve çevre kalitesinin izlenmesi için araçların (envanter ve veri tabanları) geliştirilmesi ihtiyacı. • Özel türde atıklar için sistemlerin geliştirilmesi ihtiyacı (örn. WEEE ve ELV koleksiyonu) • Uzun ihale süreçleri. **Su** • Su yönetimi, su durumunun yatırım etki değerlemesi ve havza düzeyinde sıralama ve koordinasyonu anlamında tam olarak entegre değildir. • Su döngüsü yönetimi açısından yetersiz ve zamanın gerisinde olan altyapı, verimsiz içme suyu tedariki ve verimsiz toplama ve atık su arıtma ile sonuçlanmaktadır. • Mevcut su tedariki içerisindeki kayıplar ve sızıntılar, iyi İşlemler ve Bakım (O ve M) prosedürlerine acilen uydurulmalıdır. • WWTP'lerin işletiminde kurumsal ve teknik kapasitenin bazı belediyelerde olmaması nedeniyle ortaya çıkan problemler. **Atık** • Ayrı atık toplama, atık transferi ve çevre dostu atık arıtma tesislerini içeren atık toplama sistemleri hala tam değildir ve geliştirilmesi gerekmektedir.. • Atıkların en aza indirilmesi, tekrardan kullanımı, geri dönüşümü ve geri kazanımı hala tam değildir ve geliştirilmesi gerekmektedir. • Geri dönüştürülmüş ürünler için ikincil piyasalar özellikle kompostlama içerenler hala tam değildir ve geliştirilmesi gerekmektedir. • Kaynaktan atık toplama çalışmaları hala tam değildir ve geliştirilmesi gerekmektedir.. • Atık alanlarının rehabilitasyonu hala tam değildir ve geliştirilmesi gerekmektedir.
Kilit Alan		**Alt alanlar**		**Güçlü Yanlar**	**Zayıflıklar**

Kurumsal	Altyapı	İşlemler		• İklim Değişikliği • Araştırma, teknoloji ve eğitim merkezinin yokluğu • Kamı kurumları, özel sektör ve NGO'lar tarafından yürütülen iklim değişikliğiyle ilgili pek çok proje olması ve bunların kopyalanmasının mümkün olması nedeniyle Türkiye'de projelerin envanterini tutan ya da bunları kaydeden kamu kuruluşları ya da merkezi kuruluşlar bulunmamaktadır. • Araştırma ve eğitim için yeterli altyapı • İklim değişiklikleri için yetersiz finansal kaynak • Yeterli finansal,, teknik ve personel kapasitesinin NCCAP uygulanması ve iklim değişikliğiyle mücadele için bulunmaması • Afet Yönetimi • Afet türlerinin yönetimi sürecinde iyi koordine edilmiş ve birleştirilmiş bilginin ve tecrübenin olmaması (doğal ve insan işi/ teknolojik) • Afet ve acil durum yönetiminde çalışan kamu kurumlarının rol ve sorumluluklarının çeşitliliği • Sistematik yaklaşımlar ve birleştirilmiş yönetim sürecinin eksikliği • CBRN yanıt uzmanlığında yetersiz kapasite • Doğa Koruma • Koruma alanları için yetersiz izleme ve değerlendirme mekanizması.

	Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
	Yasal	AB	• AB finansal ve teknik destek mevcudiyeti • Bir dizi etki değerlendirme çalışması dahil olarak Müktesebatın dönüştürülmesi ve uygulanması için devam eden çalışmalar. • Konumsa veri paylaşımı için standartların ayarlanması girişimi • Çevresel bilgi hakkının varlığı • AB teşviklerinin varlığı.	• Yasaların yetersiz uygulanması • Projenin ömrüyle karşılaştırıldığında uzun adaptasyon dönemi • Yönergelerin uygulanabilirliğinin yüksek maliyeti. • Revize yönergeler ve eşiklere bağlı olarak stratejilerin değiştirme ve uyumlaştırma gerekliliği, • Ülkenin geniş coğrafik kapsamına bağlı olarak uzun uygulama süresi (örn. Türkiye' de Nehir Havzası Yönetim Planlarının hazırlanacağı 25 nehir havzası bulunmaktadır)
		Ulusal	• Daha çevresel organizasyonlar, örneğin, NGO'lar çevre korumada karar verme sürecinde ve yasal uygulamalarda yer alamaya başlamıştır. • Kamu Özel Sektör Ortaklıklarını (PPP) ya da Özel Sektör Katılımlarını (PSP) çevre araştırmaları alanında teşvik etmek ve bunun yanında modern çevre yönetimi prensiplerine göre teşvik etmek • Finansal teşvikler • AB mevzuatına uyumun başlatılmasına imkan veren çevre yatırımları. • Önceki AB deneyimlerinin kullanıma alınması. • Yasal adaptasyon yükümlülüğü. • Büyükşehir Belediyelerinin kurulmasıyla, kamu için uygun olan projelerin hazırlanmasına yönelik fırsat artmıştır. • Sürdürülebilir gelişme, iklim değişikliği ve afet yönetimi üzerine artan farkındalık • Yakın zamanda geliştirilen afet yönetimi referans belgeleri ve Ulusal Afet Yönetim Stratejisi ve Ulusal Afet Karşılama Planı Belgeleri gibi politika evrakları	• Çevresel gereksinimlerin sektörel politikaların entegrasyonunun karşılaştırmalı düşük seviyesi örn. tarım, enerji, turizm, ulaştırma • AB yönetmeliklerinin revizyonu (yeniden adaptasyon gerektiren). • Farklı türlerde afetlere karşı Türkiye'nin zafiyeti • İklim değişikliklerinde Türkiye'nin zafiyeti • İnsan kaynaklı afetlerin artan sayısı

	Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar	Zayıflıklar
	Kurumsal	**İnsan Kaynakları**	• Kapasite geliştirme ve Eşleştirme projeleri için AB destekleri. • Ulusal bilimsel ve araştırma enstitüleri, bu sektörde uzmanlıklarını geliştirmek için fırsata sahip olabilir. • Tüm icracı Bakanlıklar planlama süreçleri dahilinde yatay konularda yer almanın yanında kendi planlama süreçleri dahilinde bir öncelik olarak çevresel sorunları dahil etmeye açıktırlar. (örn. EIA değerlendirme sürecine katılım, çeşitli çevreyle alakalı değerlendirme sürecini planlama ve çevreyle alakalı hususlarda sivil toplum katılımı sağlama). • Çevresel altyapı geliştirilerek, tüm toplum kesimlerinde kamu sağlığı faydası ve ekonomik fayda beklenmektedir. • IT ile ilgili sorunlarda farkındalığın artışı • Kırsal alanlarda IT eğitimlerine personel katılımının olasılığı (uzaktan erişim) • AB adaptasyon süreci esnasında, kurumsal kapasite işleri hızlandırılmıştır. • Kurumlardaki iç denetim mekanizmaları gelişmektedir. • İklim değişikliği ve afet yönetimi alanlarında know-how ve teknik destek (AB ve diğer donörler) transferi için Kurumların (merkezi seviyede) hazır olması.	• Özel sektördeki istihdam fırsatları, Devlet hizmetlerinden uzaklaşmak için kilit personeli etkileyebilir. • Kırsal alandan kentlere doğru göç oranında artış, altyapıda planlanandan daha fazla ilave yatırımları gerektirebilir. • Anlık kurumsal yapı ve yönetim değişiklikleri • Kurumsal yapılanma işlerinin bir sonucu olarak projeler yapılmamaktadır.

	Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar		Zayıflıklar
		Alt yapı	**Sermaye yatırımı**	• Çevresel yatırımlar ve yenilikçi çözümler için AB desteği • Uzun vadeli planlama, işlemler, bakım ve altyapı yatırımları özerlikle DSIP'lere izin veren gerçekçi çevre tarifelerini, vergileri ve harçları geliştirme fırsatı • Altyapı yatırımlarının dış bağışlar için çekici olması (IFI'lar). • Çevre sektöründe ilave finansal kaynaklara kanunun izin vermesi • Çevre koruma çabalarında bulunan iş topluluklarının daha fazla katılım potansiyeli • Türkiye'nin küresel fonlar/projeler v.b. katılımıyla alternatif çevresel koruma faaliyetlerinin alternatif finansmanına bağlı çevre projeleri için artan finansal kapasite.İngiltere Konsolosluğu tarafından desteklenen Türkiye'nin İklim Değişikliği Eylem Planının gelişimi, GEF tarafından ortak finansmanı yapılan Türkiye'nin İkinci Ulusal İletişim Hazırlığı için Faaliyetlere İmkan Sağlama, Dünya Bankası tarafından finanse edilen Piyasa Hazırlığı içim Ortaklık. Özellikle Araçların altyapısı alanında çevre sektöründeki yatırımlar için ulusal finansal kaynaklar ve ekonomik büyümenin hızlandırılmasının gerçekleştirilmesi. • PPP fırsatlarının yeterli şekilde geliştirilmesi yoluyla araç projeleri için kendi finansmanının güncel bir derecesi potansiyeli. • Ulusal ve uluslar arası platformlarda pek çok donör tarafından doğa koruma projeleri desteklenmekte ve finanse edilmektedir.	• Ücret artışları riski (örn. enflasyon) mevcut ve gelecekteki yatırımlar üzerine etkisi. • Finansman kuruluşları beklenmeyen ekonomik krizlere bağlı olarak çevresel problemlere yeteri kadar hizmet edememektedir. • Bankacılık sektörü ve diğer finansal aracıların bir yatırım olarak çevresel altyapıyı düzeltmek üzere ikna edilmesi gerekmektedir • Geciken proje hazırlığı ve uygulaması IPA fonlarının kaybına neden olabilir. • Teşvikin geri ödemesiz olması nedeniyle belediyelerin projelerin ilk aşamalarındaki aşırı talepleri ve bu nedenle projenin ilerleme aşamalarında imkansız olması.

	Kilit Alan	Alt alanlar	Güçlü Yanlar		Zayıflıklar
			İşlem	• Ülkede proje alanlarında iyi geliştirilmiş uydu ve elektronik bilgi sistemleri. • Mevcut güçlü iletişim ve tanıtım ve bilgi yayma kanallarının Türkiye'de var olması (gazete, radyo ve TV). • Çevre alanında diğer AB ülkelerinde uygulanan etkin ve kalıcı tekniklerin tanıtımı (örn. Mevcut En İyi Tekniklerin Endüstriye Uyarlanması). • Yüksek miktarda bozulmamış doğal kaynak ve ülkedeki biyo çeşitlilik: Bu alanlar genel olarak devlete aittir ve istimlak işlemine tabi değildir. Arsa sahiplerini ikna etme ihtiyacı olmaması ve pek çok insan etkenine bağlı olması nedeniyle, bildirim ve işletim maliyetleri bozulmamış alanlar için baskı altında olanlarla karşılaştırıldığında göreceli olarak oldukça düşüktür. • Belediyeler çevresel sorunlar hakkında daha fazla bilgi almakta ve daha fazla bu durumun farkında olmaktadır ve alt yapılarını güncelleme ve geliştirmeye ihtiyaç duymaktadırlar. • Geri dönüşüm endüstrisinin SW yönetimi için geliştirilmesi (öncekinden çok daha fazla geri dönüşüm firması mevcut fakat hala geri dönüşüm oranı düşük) • Bazı şehirlerdeki büyükşehir belediyeleriyle daha küçük belediyelerin anlaşmaları (Belediye Kanunu No 6360 ile) WWTP'lerim işlemlerini geliştirmek kapasite oluşturulmasıyla sonuçlanabilir. • İklim değişikliği ve afet yönetiminde know-how ve teknik desteğin (AB ve diğer bağışlar) aktarılması için kurumların (merkezi düzeyde) hazır olması. • İklim değişikliği ve afet yönetimi alanında kamu kurumları tarafından sunulan proje fikirlerinin ve devam eden girişimlerin çeşitliliği	• Su ve karasal bölge kirliliği pek çok kaynak için (örn. Danube- Karadeniz, Marmara Denizi ve Akdeniz) Türk makamlarının kontrolü dışındadır. • Büyükşehir belediyeleri tarafından altyapı çalışmalarıyla ilgili zorluklar. • Bazı projelerin işletilmesi esnasında, Belediyenin tesisleri işletmek için kaynağa sahip olmaması ve atıkları çevreye boşaltarak tesisi verimli kullanmaması. • Yatırımların planlanması, oluşturulması ve işletimi hususlarında yeni belediye kanununa bağlı olarak yeni bir dönüşüm dönemi. • İklim değişikliği ve afet yönetimi ile ilgili alınan dersler ağırlıklı olarak mevcut politikalar ve uygulamalar içerisinde anlaşılmamış ve birleştirilmemiştir.

EK II – ORTA VADELİ BÜTÇEYE BAKIŞLAR

TABLO 6.2.1 1999-2006 (BİN TL) ARASINDAKİ ÇEVRE YATIRIMLARI ENVANTERİ

T:Geçici
E: Tahmini
P: Program

	1999	2000	2001	2002	2003(T)	2004(E)	2005(P)	2006(P)
Yerel Yönetimler Toplam (a+b)	291.329	493.764	1.255.452	2.105.618	1.403.073	1.432.560	2.350.378	2.786.555
a – Belediye	136.101	224.460	315.519	405.992	598.350	551.837	832.531	921.121
b – Su ve Kanalizasyon Yönetimi	155.228	269.304	523.665	787.125	804.723	880.723	1.517.847	1.865.434
2 – İller Bankası	119.713	266.324	350.251	311.855	422.839	385.751	420.600	546.000
3 – Kamusal Yatırım	143.632	139.429	218.992	319.584	486.674	396.113	676.360	529.923
4 – Fonlar ve Harici Krediler	568	583	3.391	31.224	18.008	23.831	8.250	15.765
Genel Toplam (1+2+3+4)	555.242	900.100	1.828.086	2.768.281	2.330.594	2.238.255	3.455.588	3.878.243
Çev. Yat. İçin GDP ORANI	0.007	0.007	0,010	0,010	0,006	0,005	0,007	0,007
GDP (Cari fiyat)	77.415.272	124.583.458	178.412.438	277.574.058	359.762.926	430.511.477	483.481.386	538.136.629
GDP (Getiri Oranı) (Sabit Ücret%)	-4,7	7,4	-7,5	7,9	5,8	8,9	5,0	5,0

KABULLER

1. Belediyeler için toplam yatırımların %77'sini içeren fonksiyonel dağılıma karşılık gelen numune, belediye yatırımlarının %100'ü için geliştirilmektedir.

2. 112 kodlu çevre ve temizliğinin korunması, 166 kodlu tarım ve 199 kodlu su atık su sistemi olan yatırımlar çevresel yatırımlar olarak dikkate alınacaktır.

3. Yürürlükten Kalkan Kırsal İşler Genel Müdürlüğünün görevleri 2005'te başlamak üzere KÖYDES'e devredilmiştir.

Tablo 6.2.4 Finansal Kaynakların Sektörel Dağılımı (Milyon TL)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1. Merkezi Yönetim	14.378	556	584	613	644	676	710	746	783	822	863	906	952	999	1.049	1.102	1.157	1.215
Su	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Atık su + Arıtma	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Atık	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Hava	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Doğa	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
2. Yerel Yönetimler																		
Belediye Kaynakları	24.196	1.195	1.454	1.794	2.075	1.377	1.435	1.424	1.537	1.757	1.784	1.742	1.606	1.553	1.354	853	791	461
Atık su + Arıtma	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
Atık	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
Hava	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
Atık su + Arıtma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ilbank	12.970	550	579	581	600	638	650	680	701	734	768	804	842	882	923	966	1.012	1.059
Su	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Atık su + Arıtma	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Atık	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Harici Krediler	1.846	258	216	215	154	131	113	98	87	78	71	66	62	60	59	59	60	61
Su	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
Atık su + Arıtma	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Atık	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
KÖİ (PPP)	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
3. Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
4. Kamusal Ekonomik Kuruluşlar	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
5. Fonlar(AB+ Diğer Teşvikler)	23.611	131	138	148	190	943	1.037	1.140	1.251	1.375	1.512	1.663	1.829	2.011	2.207	2.427	2.671	2.938
Su	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Atık su + Arıtma	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Atık	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doğa	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamu Genel Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Su	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Atık su + Arıtma	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Genel Toplam	108.851	2.956	3.467	4.556	4.942	5.139	5.412	5.632	6.003	6.516	6.652	7.555	7.772	8.110	8.326	8.264	8.684	8.865

Tablo: 6.2.6 Finansal Kaynaklara Göre Sektörel Yatırımların Dağılımı (Milyon TL)

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İçme Suyu	26.599	1.029	1.132	1.234	1.323	1.364	1.397	1.457	1.496	1.576	1.689	1.786	1.838	1.884	1.936	1.804	1.830	1.826
Merkezi Yönetim	7.908	306	321	337	354	372	391	410	431	452	475	498	523	550	577	606	636	668
Belediye Kaynakları	9.120	495	534	605	666	539	527	532	516	534	658	687	667	637	600	386	318	218
Ilbank	3.165	165	174	174	180	192	195	204	210	220	154	161	168	176	185	193	202	212
Harici krediler	185	26	22	21	15	13	11	10	9	8	7	7	6	6	6	6	6	6
KÖİ	1.518	0	42	55	56	63	70	77	84	91	98	105	112	119	132	133	140	141
Fonlar (AB+ Diğer Teşvikler)	4.703	37	39	41	52	185	203	223	246	271	298	327	360	396	436	480	528	581
Atık Su	33.598	1.276	1.332	1.431	1.483	1.548	1.596	1.635	1.778	2.066	2.191	2.280	2.341	2.421	2.475	2.421	2.681	2.644
Merkezi Yönetim	4.191	163	169	176	188	197	207	218	227	239	251	264	277	291	307	322	339	356
Belediye Kaynakları	9.712	660	714	803	849	504	499	469	542	745	699	682	627	580	494	289	385	170
Ilbank	7.210	275	289	290	300	319	325	340	350	367	461	483	505	529	554	580	607	636
Harici kredi	923	129	108	107	77	66	56	49	43	39	35	33	31	30	29	29	30	31
Fonlar (AB+ Diğer Teşvikler)	11.561	50	52	54	69	462	508	559	615	676	744	819	901	991	1.091	1.200	1.320	1.452
Katı Atık	17.762	372	531	717	888	890	992	1.042	1.135	1.182	1.182	1.184	1.184	1.276	1.276	1.276	1.276	1.358
Merkezi Yönetim	2.096	81	85	88	94	99	104	109	114	120	126	132	138	145	153	161	169	178
Belediye Kaynakları	5.364	40	206	387	561	334	409	423	478	478	428	373	312	336	260	178	89	73
Ilbank	2.594	110	116	116	120	128	130	136	140	147	154	161	168	176	185	193	202	212
Harici kredi	739	103	86	86	61	52	45	39	35	31	28	26	25	24	24	24	24	25
Fonlar (AB+ Diğer Teşvikler)	6.971	37	39	41	52	277	305	335	369	406	446	491	540	594	655	720	792	871
Hava	2.274	65	69	76	91	111	119	126	132	137	141	149	156	164	173	180	188	197
Merkezi Yönetim	50	3	3	3	3	3	2	2	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2
Kamusal Ekonomik Kuruluşlar	2.205	59	63	71	85	106	115	123	128	134	137	145	152	160	169	177	186	195
Fonlar (AB+ Diğer Teşvikler)	19	3	3	3	3	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	Toplam	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Doğa	491	7	13	19	20	22	26	28	30	30	32	33	37	39	33	35	41	45
Merkezi Yönetim	132	4	7	9	5	6	7	7	7	7	8	8	9	10	8	9	10	11
Fonlar (AB+ Diğer Teşvikler)	358	4	7	9	15	17	20	21	22	22	24	25	28	29	25	26	31	33
Kamusal Toplam	80.725	2.750	3.077	3.476	3.805	3.935	4.130	4.288	4.571	4.991	5.234	5.431	5.555	5.784	5.894	5.717	6.016	6.070
Özel Sektör	28.126	206	390	1.079	1.137	1.204	1.282	1.343	1.433	1.525	1.418	2.124	2.217	2.326	2.432	2.547	2.668	2.794
Toplam	**108.851**	**2.956**	**3.467**	**4.556**	**4.942**	**5.139**	**5.412**	**5.632**	**6.003**	**6.516**	**6.652**	**7.555**	**7.772**	**8.110**	**8.326**	**8.264**	**8.684**	**8.865**

EK III: Büyük Projelerin İndikatif Ana Listesi – Su

Büyük Proje No:	1
Proje Adı:	***Erzurum İçme Suyu Temini Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Erzurum İçme Suyu Projesi için proje paketi 2014 ile 2017 arasında uygulanacak aşağıdaki bileşenlerden oluşmaktadır. • Yeni su dağıtım şebekesinin inşaatı • İnşaat işlerinin kalitesinden emin olmak için inşaat işlerinin denetlenmesi açısından Teknik Destek.
Proje değeri ve finansman kaynakları:	Ortalama 34 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Devam eden Erzurum Atık Su Projesinin Teknik Destek ve Danışmanlığı kapsamında Master Plan, Taslak IPA AF, Taslak FS, Taslak İhale Dokümanı hazırlanmıştır.

EK III: Büyük Projelerin İndikatif Yedek Listesi - Su

Büyük Proje No:	1
Proje Adı:	***Yüksekova Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Kanalizasyon şebekesi Atık Su Arıtma Tesisinin (WWTP) 1. Fazının 1. Aşamasının İnşaatı - Depolama rezervlerinin ve dezenfeksiyon kurulumunun değiştirilmesi - Tüm geliştirme alanlarına su tedarik şebekesinin 1. Aşamasının İnşaatı - Kuyuların inşası - Vidanjör (Çekme/Püskürtme) CCTV ve sızıntı tespit ekipmanının tedariki - Entegre GIS/MIS sistemleri ve Hidrolik Kanalizasyon ve su tedarik modeli (donanım/yazılım/eğitim) tedariki - İnşaat işlerinin denetlemesi ve kapasite kurulumunun uygulanması
Proje değeri ve finansman kaynakları:	50 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan, entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destek kapsamında hazırlanmıştır.

Büyük Proje No:	2
Proje Adı:	***Şırnak Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Rezervler arasındaki yeni şebeke ve aktarım hatlarının inşası - Mevcut rezervuarlar ve pompalama istasyonları ve yeni rezervuarların inşaatı - 1. Aşama WWTP inşaatı - Kanalizasyon inşaatı - Sayaçların, vidanjör, CCTV ekipmanlarının, GIS/MIS sistemlerinin ve hidrolik kanalizasyon modelinin tedariki - Kapasite oluşturma ve inşaat işlerinin denetlenmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	39 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır.

Büyük Proje No:	3
Proje Adı:	***Rize Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Rezervler arasındaki yeni şebeke ve aktarım hatlarının inşası - Depolama rezervlerinin kurulması - Mevcut rezervuarlar ve pompalama istasyonları ve yeni rezervuarların inşaatı - Deniz Çıkış Tesisi ve kolektörlerinin inşası - Kanalizasyon şebekesi ve ana kolektör hatlarının inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Sayaçların, vidanjör, CCTV ekipmanlarının, GIS/MIS sistemlerinin ve hidrolik kanalizasyon modelinin tedariki - Kapasite oluşturma ve inşaat işlerinin denetlenmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	89 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No:	4
Proje Adı:	***Giresun Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Rezervler arasındaki yeni şebeke ve aktarım hatlarının inşası - Su aktarım hatlarının inşası - Kanalizasyon şebekesi ve ana kolektör hatlarının inşası - Deniz Çıkış Tesisi Rehabilitasyonu - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Pompalama istasyonlarının Rehabilitasyonu - Sayaçların, vidanjör, CCTV ekipmanlarının, GIS/MIS sistemlerinin ve hidrolik kanalizasyon modelinin temini - Kapasite oluşturma ve inşaat işlerinin denetlenmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	79 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No:	5
Proje Adı:	***Iğdır Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Su aktarım hatlarının inşası - Kanalizasyon şebekesi ve ana kolektör hatlarının inşası - Yeni WWTP inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Sayaçların, vidanjör, CCTV ekipmanlarının, GIS/MIS sistemlerinin ve hidrolik kanalizasyon modelinin temini - Kapasite oluşturma ve inşaat işlerinin denetlenmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	46 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No:	6
Proje Adı:	***Niksar Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: *İçme Suyu:* - Su şebekesi inşası - Depolama tankları inşası - Pompalama istasyonu inşası - Bir pompalama istasyonunun rehabilitasyonu - Ana aktarım hatlarının inşası *Atık Su:* - Ana aktarım hatlarının inşası - Yeni WWTP inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Kanalizasyon şebekesi inşası - Pompalama istasyonu inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	36 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır.

Büyük Proje No	7
Proje Adı:	***Kırıkhan Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: *İçme Suyu:* - Su şebekesi rehabilitasyonu - Ana aktarım hatlarının inşası *Atık Su:* - WWTP inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Kanalizasyon şebekesi inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	42 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No	8
Proje Adı:	***Kastamonu Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: *İçme Suyu:* - Su şebekesi inşası - Depolama tankları inşası ve rehabilitasyonu - Aktarım hatları inşası - Ana Aktarım hatları inşası - SCADA sistemi *Atık Su:* - Yeni WWTP inşası - Kanalizasyon şebekesi inşası - Pompalama istasyonu inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	85 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No:	9
Proje Adı:	***Bandırma Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: *İçme Suyu:* - Su şebekesinin rehabilitasyonu - Su depolama tankları inşası - Pompalama istasyonu inşası - Ana Aktarım hatları inşası - SCADA sistemi *Atık Su:* - Ana toplayıcı sistem inşası - Yeni WWTP inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Kanalizasyon su şebekesi inşası - Pompalama istasyonu inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	91 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

Büyük Proje No:	10
Proje Adı:	***Çankırı Entegre Su Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje Bileşenleri aşağıdaki elemanları kapsayacaktır: - Rezervler arasındaki yeni şebeke ve aktarım hatlarının inşası - Su aktarım hatlarının inşası - Kanalizasyon şebekesi ve ana kolektör hatlarının inşası - Yeni WWTP inşası - Yağmur suyu toplama şebekesi inşası - Sayaçların, vidanjör, CCTV ekipmanlarının, GIS/MIS sistemlerinin ve hidrolik kanalizasyon modelinin temini - Kapasite oluşturma ve inşaat işlerinin denetlenmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	54 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Taslak Master Plan entegre su projelerinin hazırlanması için Teknik Destekkapsamında hazırlanmıştır..

EK IV: Küçük Projelerin Endikatif Listesi – Su

No	Yatırım Faaliyetinin Adı	İl/Belediye	Yatırım Değeri
1	Kırşehir Su ve Atık Su	Kırşehir	€ 25,000,000
2	Doğubayazıt Atık Su Projesi 2nd Paket	Ağrı	€ 15,400,000
3	Kuşadası Su ve Atık Su	*Aydın Büyükşehir Belediyesi	€ 25,000,000
4	Van Su ve Atık Su	*Van Büyükşehir Belediyesi	€ 25,000,000
5	Trabzon Su ve Atık Su	*Trabzon Büyükşehir Belediyesi	€ 20,000,000
6	Bozüyük (Bilecik) Su ve Atık Su	Bilecik	€ 10,000,000
7	Bismil Su ve Atık Su	*Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	€ 10,000,000
8	Viranşehir Su ve Atık Su	*Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	€ 10,000,000
9	Elbistan Su ve Atık Su	*Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	€ 22,000,000
10	Çanakkale Su ve Atık Su	Çanakkale	€ 27,900,000

11	M,Kemalpaşa Su ve Atık Su	*Bursa Büyükşehir Belediyesi	€ 28,000,000

EK V: Büyük Projelerin Endikatif Ana Listesi – Atık

Büyük Proje No:	1
Proje Adı:	***Ordu Entegre Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Proje nüfusu: 187,000 Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Katı atık düzenli depolama sahasının inşası - Düzensiz katı atık toplama alanlarının rehabilitasyonu - Transfer istasyonu inşası - Sızıntı suyu yönetim sistemi inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	57 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	IPA başvurusu, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

Büyük Proje No:	2
Proje Adı:	***Elbistan Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Master plan hükümlerine göre, Kahramanmaraş Temel Hizmetler Birliği Çevresel Altyapı genelinde geliştirilmiş atık toplama depolama için ekipman temini (konteynerler ve toplama kamyonları) - Afşin'de bir bölgesel düzenli depolama sahası inşaatı ve Kahramanmaraş Temel Hizmetler Birliği Çevresel Altyapı kentsel ve kırsal alanlarından atıkların bertaraf işlemi - Afşindeki düzenli depolama sahasında yer alan yığın kompost süreci içeren bir yeni kompostlama tesisi ve organik kısmın Birliğin hizmet alanındaki konut ve ticari kuruluşlardan çıkarılmasını amaçlamaktadır - Afşin'deki düzenli depolama sahasındaki ayrıştırma tesisi - İki yeni aktarım istasyonunun inşası - Elbistan ve Afşin düzensiz depolama sahasının kapatılması (yerinde) ve düzeltilmesi - Kahramanmaraş Temel Hizmetler Birliği Çevresel Altyapı dahilindeki kentsel ve kırsal alanlardaki küçük düzensiz depolama sahasının yeniden konumlandırılması ve kapatılması - Teknik Destek projelerinin hayata geçirilmesi
Proje değeri ve finansman kaynakları:	30,9 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

EK V: Büyük Projelerin Endikatif Yedek Listesi - Atık

Büyük Proje No:	1
Proje Adı:	***Siverek Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Master plan hükümlerine göre, Siverek Temel Hizmetler Birliği Çevresel Altyapı genelinde geliştirilmiş atık toplama depolama için ekipman temini (konteynerler ve toplama kamyonları) - Siverek' de bir bölgesel düzenli depolama sahası inşaatı ve Siverek Temel Hizmetler Birliği Çevresel Altyapı kentsel ve kırsal alanlarından atıkların bertaraf işlemi - Siverek' deki düzenli depolama sahasında yer alan yığın kompost süreci içeren bir yeni kompostlama tesisi ve organik kısmın Birliğin hizmet alanındaki konut ve ticari kuruluşlardan çıkarılmasını ve hayvan gübresi kompostlamayı amaçlamaktadır. İlaveten hayvan atıkları için belli miktarda toplama platformlarının inşası. - Siverek'te düzenli depolama sahasındaki ayrıştırma tesisi - Hilvan Belediyesinde yeni aktarım istasyonunun (TS) inşası - Hilvan ve Siverek düzensiz depolama sahalarının yerinde rehabilitasyonu - Teknik Destek Projesinin Uygulanması
Proje değeri ve finansman kaynakları:	31 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

Büyük Proje No:	2
Proje Adı:	***Hakkari Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Master plan hükümlerine göre, Hakkari Birliği genelinde geliştirilmiş atık toplama depolama için ekipman temini (konteynerler ve toplama kamyonları) ve MSW, geri dönüştürülebilirler ve küllerin toplanmasını da içerecektir - Akçalı' de bir bölgesel düzenli depolama sahası inşaatı ve Siverek Birliği kentsel ve kırsal alanlarından atıkların bertaraf - Akçalı' deki düzenli depolama sahasında yer alan yığın kompost süreci içeren bir yeni kompostlama tesisi ve organik kısmın Birliğin hizmet alanındaki konut ve ticari kuruluşlardan çıkarılmasını amaçlamaktadır - Akçalı'deki düzenli depolama sahasında konumlandırılan tıbbi atıklar için bir sterilizasyon tesisi, Birliğin hizmet alanından tıbbi atıkların bertaraf edilmesini amaçlamaktadır - Akçalı'de düzenli depolama sahasındaki ayrıştırma tesisi - Hakkari ve Yüksekova Belediyelerindeki ana düzensiz depolama sahasının tamamen kapatılması Çukurca düzenli depolama sahasının basitleştirilerek kapatılması - Şemdinli, Esendere ve Derecik'teki düzensiz depolama sahasının kapatılması ve taşınması - Denetleme ve kurumsal binalar için Teknik Destek
Proje değeri ve finansman kaynakları:	32 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

Büyük Proje No:	3
Proje Adı:	***Viranşehir ve Ceylanpınar Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Konteyner ve toplama kamyonlarının temini - Atık geri dönüşüm tesislerinin Viranşehir'deki TS'de kurulması - Bir ayrıştırma tesisi - Aktarım İstasyonlarının inşası - Viranşehir'deki düzenli depolama sahasında bulunan yığın kompost süreci ile inşaatı - İki mevcut atık alanının tamamen kapatılması - Viranşehir ve Ceylanpınar Belediyelerinin kentsel ve kırsal alanlarının bertaraf işlemleri için Viranşehir'deki bölgesel bir düzenli depolama sahasının inşası - Katı Atık Yönetimi Birliği
Proje değeri ve finansman kaynakları:	31 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan ve taslak fizibilite çalışması, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

Büyük Proje No:	4
Proje Adı:	***ÇOKAB Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Sökülebilir konteynerler, park konteynerleri platformları ve kamyon/treyler tarafından yapılan bir aktarım sistemli yüklemeli sıkıştırma kamyonlarının atık toplama ve transferi için entegre sistem temini - ÇOKAB Birliğinin kentsel ve kırsal alanlarından atıkların bertaraf işlemi için Tekeli' de bir bölgesel düzenli depolama sahasının inşası - Organik atıkları Birliğin hizmet alanı dahilindeki yerleşim yeri ve ticari kuruluşlardan almayı amaçlayan Tekeli (Oltu) daki düzenli depolama sahasında konumlandırılan yeni bir kompostlama tesisi - Oltu'daki düzenli depolama sahasında geri dönüştürülebilir atık için bir ayrıştırma tesisi - ÇOKAB hizmet alanındaki dört düzensiz depolama sahasının kapanışı ve rehabilitasyonunun yerinde tamamlanması örn. Oltu, Uzundere, Artvin, ve İspir - ÇOKAB' daki düzensiz depolama sahasından atıkların alınması yoluyla kapatılması - Teknik Destek projelerinin uygulanması
Proje değeri ve finansman kaynakları:	33 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan ve taslak fizibilite çalışması, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır

Büyük Proje No:	5
Proje Adı:	***Bodrum Katı Atık Yönetimi Projesi***
Amaçları ve beklenen sonuçlarının özet açıklaması:	Projenin bir parçası olarak dikkate alınan önlemler aşağıdakileri kapsayacaktır: - Düzenli depolama sahasının inşası - Düzensiz depolama sahası rehabilitasyonu - Taşıma istasyonunun kurulması - Sızıntı suyu yönetimi sisteminin inşası
Proje değeri ve finansman kaynakları:	34 milyon AVRO **Finansman Kaynakları:** - AB IPA Teşvik Fonları - Ulusal Kaynaklar
Uygulama Dönemi:	2 yıl + DNP
Hazırlık Aşaması:	Master plan ve taslak fizibilite çalışması, entegre atık yönetimi projeleri hazırlamak için teknik desteğin devam eden yüklenici hizmetleri tarafından hazırlanmaktadır